

MOLNÁR ÁKOS

**GYEREKNEK
LENNI**

NOVELLÁK

GENIUS KIADÁS

EBBŐL A KÖNYVBŐL
' 50 SZÁMOZOTT PÉLDÁNY
IS KÉSZÜLT MERÍTETT PAPIRON,
AZ ÍRÓ ALÁÍRÁSÁVAL,
VÁSZONKÖTÉSBE

GLOBUS, BUDAPEST

Gyerekeknek lenni

Osvát Ernőnek.

Ezen a reggelen a vekkeróra tisztára örült volt. Amint rázendített a nótájára, rögtön a dunna alá dugta, a lábához, de ez nemhogy letompította volna az észvesztő, rémült óbégatást, hanem valahogy, később vizsgálat alá veendő okoknál fogva még fokozta és a szegény, ápolásra szoruló óra még vadabbul ordított. Mintha a lábába valami szívós hangfonalat eresztene magából és a fonál a lábán, hasán, mellén, nyakán keresztül egyenesen az agyvelejébe vezetne ... A végére kis acélhanggal mérgezett nyíl van erősítve, ami tépi, cibálja azt a szegény kis agy velőt és minél inkább próbálja elrúgni magától az órát, a fonál annál nagyobb erővel feszül, a nyíl ágai annál veszettebbül szakgatják azt az ártatlan kis velőcskét, míg az óra egyszerre csak legurul az ágyról, a dühöngő örült lélekezethez jut és diadalmas, szakad karjaival tépi szélesebbre a száját: hogyha van még egyáltalán fokozás, elő vele, üvölts, okádj, tobzódj, dühöngj... hisz tudom, jobban, mint te, hogy hét óra van ...

Már tegnap este belátta, hogy minden emberi számítás szerint a mai nap bekövetkezik. Hol voltak a régi jó idők, a soha vissza nem térő, boldog ifjúság ábrándjai, midőn a remény aranyzöld fátylába göngyölte e maró, rút napok fenyegető feketéjét... hol volt az intuitív tudás, hogy az iskola úgymint összeomlik, az épület egész környékét veszélyeztető föld-

rengés folytán. . . hol volt a feltétlen, szilárd bizonyosság, hogy a Cinéért holnapra szívszélhűdés éri és az ő fájdalmasan sajnó gondjait az iskola falán lengedező gyászlobogó fogja elhajtani. .. hol volt agyának a kinyilatkoztatás erejével ható felvillanása, hogy úgylis vakbélgyulladásra fejlődik ki a mai hasgubanc és kicsiny sírhantjánál zokogva fog meakulpázni a Cincér, egyetlen, rendkívül értelmes tanítványa elvesztésén érzett mélységes fájdalmában... Nem, ezek az idők elmúltak, amint elmúlik az ifjúság, ami az egyetlen jav, melyért érdemes élni és marad a komor jelen, e csúf, vigasztalan reggel és a kilátástalan, sivár perspektíva, Cincér, aki él és virul, pocakján nem fog az idő vasfoga és ma kihívja felelni. Igaz, német és történelem szerepelnek a tanrenden könyvvitel előtt és e két órán még kényelmesen átnézheti a leckét... ha valami közbe nem jön. De érdekes, mindig közbe jön valami. Vagy szomszédja, a Dáde mutat érdekes sakk-feladványokat, vagy a Némethy hívja fel valamiért, aztán állva tartja egész órán át, mialatt kifejezetten neki magyaráz és ilyenkor úgy kell tenni, mintha oda figyelne, vagy a Vidor hozza el egyik kompozícióját és ilyenkor hiába próbálja, nem tudja elcsittítani a vágyát, hogy még az iskolában át ne nézze... de nem, ma nem enged semmiféle csábításnak és megmutatja, hogy igenis jól fog felelni könyvvitelből... Csak tudná, hogy kezdődik a lecke! Emlékszik, a könyv jobboldalán terül el, a felétől valamivel lejjebb és a jobb szegélyen a Bűvös Vadász nyitányának első négy taktusa határolja valami megmagyarázhatatlan ok következtében, valamint, hogy négy, háromsoros bekezdéssel kezdődik, de miről szól... Árva sejtelve sincs... Ez is a Cincér egyéni módszere: könyvvitelből feleltetni, mikor a világ minden iskolájában dolgozatok alapján osztályoznak, különösen könyvvitelből, amit olyan

kéjes érzés leírni a Dánoséról... Rettentő állat ez a Cincér... Másfél éve folyik ez a szörnyű küzdelem, zsenge tizenhárom éves korában került a kezébe és még ma sincs elintézve semmi, a harc folyvást mérgesedik és ma még jobban drukkol, mint azelőtt... Ha tegnap délután tanult volna... De honnan szedi a Schneller ezeket a képeket... micsoda nők . . . vájjon kik lehetnek, akik így lefényképeztetik magukat . . . biztosan a nőnek is okoz bizonyos kéjérzetet így odaállni a fényképész elé ... nem, lehetetlen . . . biztosan női fényképész vette le őket... Micsoda nők 1.. . elérkezik-e valaha az a pillanat, mikor egy ilyen nő az övé lesz és vájjon tud-e addig bánni vele ... meg kéne már próbálni... ha egyáltalán igazat mond a szóbeszéd ... És éppen át akarta adni magát zsongító és bíboros fantáziájának, amikor kívülről könnyű csoszogás zaja figyelmeztette, hogy fél nyolc. Ekkor kelt az édesanyja. Gyorsan kiugrott az ágyból és lóhalálban kapkodni kezdte a ruháit. Oly fürgén cikázott ide-oda, hogy belefájdult a feje, de ezt sem bánta, mert nincs utálatosabb tortúra, mint Némethynél elkészni. Minthogy most ő a kedvenc, tüstént észreveszi, ha hiányzik, szó nélkül beírja az osztálykönyvbe, aztán kezdődik a kunyorálás, hazudozás jobbra-balra, orvosi bizonyítvány ésatöbbi. Mert „elvek“ szerint kormányoz Némethy és a kedvenceket szigorúbb mértékkel méri. Tehát minden mellétekintet nélkül rohanni kell, teljes gőzzel. Állva itta le a kávéját, de az ajtóban eszébe jutott, hogy a mai délelőtt szenvedéseieért valamivel kárpótolnia kell magát, különben is már régen elhatározta, hogy a kilenc Beethoven szimfónia partitúráját egyenként beszerzi. Az ajtóból hirtelen visszafordult.

— Anyuskám ... gyorsan .. . kérek egy korona húszat... most jut eszembe .. léniát és algebrafüzetet kell vennem ...

És alig, hogy keresztülsiklott a szelíd szavak szomorú sopánkodásán, már 'zakatolt le a lépcsőn, nekirohant az élesen szűrő, hegyes tűket szitáló havas esőnek, de kerülővel tartott az iskola felé. Kerülővel, mert még reggel meg akarta szerezni az első szimfónia partitúráját, hogy könyvvitel után rögtön átadhassa magát az élvezetnek. Átizzadt testtel, ruhával, gőzölögve és elfulladtan pattant a boltba és nagyokat fújt, idegesen, míg a kereskedő valahol az üzlet mélyén kotorászott a kotta után. Végre előkerült, de üres kézzel.

— Legnagyobb sajnálatomra, — mondta — nincs raktáron ...

— Nincs ...? Köszönöm ... Jónapot... — és már rohant. A kereskedő az ajtóban megfogta. — Kérem. kilenc órára meg lesz, parancsolja?

— Kilencre? Igen! Kérem I Okvetlen bejövök...

És míg az uccán kétségbeesetten kalimpáló szívvel üldözte az időt, rohantában elképzelte magát ugyanezen az úton a kilenc órai szünetben és hirtelen felforrt benne a düh és az elkeseredés. Egész élete futás, hazudozás, bűnhődés, mázsás súlyok nyomják, piszkos gondok marják, nevetséges és kibíratatlan bajok gyötrik és mindez azért a nyomorult érettségi bizonyítványért, mely megadja valamikor a kedve szerinti élet lehetőségét. Még meg sem kezdődött a nap és máris a kimerülésig agyonhajszolt a teste, lelke... Kezdődött a vekkerrel, amit nem bírt elhallgattatni ... persze, mert nyugodtan kellett volna a dologhoz hozzáfogni, némi higgadsággal fiam, elállíthatad volna a bőszi-
vajt, miközben elkönyveljük a kettős-könyvvitel szabályai szerint. Igen, ezt a tanár úr mondja, de mit szóljak én, az önképzőkör karnagya, kinek Eszméktől terhes agyveleje, hitemre, leküzdhetetlen ellenszenvvel viseltetik az ön tantárgya iránt, mely

lehet bölcs, fenséges és nagyszerű, de nem nekem való, nem az én világom számára teremtveik tiszteletreméltó szempontjai, melyek céltudatos alkalmazása a közjó érdekében minden kétséget kizáróan nemzeti érdek, de engem nem érdekel, nem érdekel és semmi más nem érdekel, mint a legelvontabb valamennyi művészet közül, a zene, melynek buzgó papja vagyok, Anyám, melyért mindig élek-halok, hazám, melyért úgy-e megbocsátod Anyám mai rútfüllentésemet, mely lehet, pillanatnyilag fájdalmat okozott Neked, hisz tudom, óh, hogyne tudnám, hogy hatvan krajcár mekkora összeg, de hidd el, idővel busásan meghozza kamatját, mikor is Nagyságos Asszonyom, fiában a magyar Beethovent üdvözölhetjük és míg a Nagyasszony szemében a holdogság bágyadt könnyűje csillámlott, az ifjú lángész erős, férfias mozdulattal, az egész társaság szemeláttára átölelte édesanyját és így szólt: Higyjék el uraim, mindent e nemes, drága asszonynak köszönhetek...

A villanyóra mutatója kilenc percet jelzett nyolc óra után. Még egy perc és az előadás megkezdődik. Lázasan égő szeme dühösen száguldott át a kipihent tekintetű, friss mozdulatú járóelőlőkön, akik, mint valami óriási, bonyolult szerkezet részecskéi, látszólag össze-vissza mozogtak, de meghatározott időben mindegyik pontosan a helyére került és végezte a munkáját. Ez az alkotás zaja és mozgása volt és akaratlan a saját erőfeszítéseit juttatta eszébe, drukkos vegetációját egyik óráról a másikra, a természetlen céllal, elkerülni az elégtelent. Mi volt ez a felnőttek fontos és céltudatos útjaihoz képest? Mindenki a felnőttek gondosságával volt öltözve, meglátszott rajtuk, hogy minden gomb, minden kapocs a helyén van és kényelmesen mozognak ruhájukban, míg az ő cipőjén a legalsó gomb napok óta szorítja, egész kis lukat préséit a lábába, a bal nadrágszárát a nad-

rágtartó két ága csak egy gombon tartja, mert a másik hetek előtt leszakadt és a nyakvédője úgy félre-csúszott, hogy *a jeges esővíz* befurakodik a nyakába és a hátán egytefolyik a forró izzadtságával, ami egyébként cseppet sem kellemetlen. Mikor jut végre lélekzethez, mikor szakad vége ennek az izzó türelmetlenségnek, mely, maga sem tudja miért, hajtja, űzi, kergeti, ahelyett, hogy a másoktól annyira csodált nyugalom biztosságával végeztetné a dolgait... Majd érettségi után... Észre sem vette, az iskolához ért, ereje fogytán, kínosan szuszogva, kívül-belül csűrön vizesen felvászorgott a lépcsőn és lerogyott a padjába. A tanár belépett és az unalmas óra lassú lebonyolódása megkezdődött.

Az osztály álmosan és kedvetlenül duruzsolt. Lessing élete és halála, majd „Aus dem Laokoon: Das Verhältnis der bildenden Kunst zur Poesie“, melyet a tanár egykedvű és monoton hangon recitált az asztala mellől, nem érdekelt senkit. Szürkévé fakult hervadtan az anyag a tanári szájban, mint a pápa zöldelő ága Tannhäuser kezében.

Meghitt beszélgetések folytak letompítottan, némelyek magukfeledten firkálgattak, mások lélektelenül bámultak a világba, vagy hanyag kényelemmel dültek hátra és időnként próbálgatták a minél kellemesebb elhelyezkedést. És mint a derült égbolt békességes nyugalomában a láthatár szélén felkapaszkodó viharfelhő, melynek keskeny sávját alig venni észre, jelent meg a mai napot domináló harmadik óra zivatarjának előrevetett árnyéka: néhány an kétségbeesett buzgósággal és gyötrődő akarással magoltak, mintha vádoltak tanulnák védőbeszédeiket, melynek sikere talán még elhárítja a halálos ítéletet. Mert a Cincérnél bedacizni annyit jelentett, mint év végéig húzni a keresztet és csak a vizsgán — ha lehet — javítani, mert év közben a „javítá-

soknál“ csakis oly kérdéseket szokott adni, melyek mint a lesből vetett lasszó, kivédhetetlenül megfogják az embert és vonszolják a megsemmisülésbe. Ilyenformán az első négyes csak a következők hírnöke, melyet minden lehetséges eszközzel ki kell kerülni. Gábor látta jól e halálraítélteket, de fél kilencig haladékat adott magának. Addig pihent. Karjával rákönyökölt a padra és mozdulatlanul bámulta a pad piszkos zöldjét. Élvezte az enyhe meleg erőt adó simogatását, testének kellemes elernyedését és a feltétlen biztonságot, mely még a következő órán is osztályrészéül jut, de fejében ezalatt lázas keringéssel üzték egymást a gondolatok, mert 8-tól 1-ig tilos volt elhagyni az épületet. Egyenes úton nem juthatott tehát a szünetben a partitúrához és így a ravasz fondorlatok egész halmazára volt szüksége, hogy könnyvitel után, fellelegezve és minden földi nyomorúságtól mentesen belemerülhessen a kotta tanulmányozásába. Egyszerre csak meglöki a szomszédja és összehajtogatott papírdarabkát csúsztat át hozzá a következő címezzel: „Add tovább a Halmosnak“. Minthogy ez neki szólt, felbontotta. A levél titkos írással íródott és így szólt: „kom drmj ukjrkc jhcilhb pmj phnhl“, ami azt jelentette, hogy „óra után fontos beszédem van veled“. Hátrabólintott a Schnellernek, rendben van, megkapta. Szükség volt erre az értesítésre, mert óra után kiiramodnak a fiúk a folyósóra, ki erre, ki arra és csak tíz perc végeztével kerülnek ismét össze. Mi lehet az a fontos beszéd? És a partitúra? Ismét hátra pillantott, a szemöldökét felrántotta és a tenyerét kifordította, de a Schneller összeráncolt szemöldökkel bólintgatott, hogy igen, borzasztó fontos dologról van szó. Erre megírta a választ: „cabhghe m pmokcgm aol lh“, vagyis: „Kimegyek a városba, írd le“. Végig kísérte szemével a levél út-

ját, de a válasz nem elégítette ki, mert a Schneller azt integette vissza, hogy nem lehet leírni. Tehát várni kell és választani a Schneller és Beethoven között. Nem tudott határozni és így elintézetlenül hagyta a kérdést, de végre is ébredező lélekfurdalásuktól piszkálva, elővette tanulnivalóját. ^{3/4}-et mutatott az órája, erőteljes fiatal testébe visszaköltöztek a friss erők és elhatározta, hogy minden privát gondolatát kikapcsolva teljes figyelmével belefekszik végre a leckéjébe, melynek címe ez volt: „A participáló részes társ elszámolása“.

Nekilátott. „A participáló részes társ 1. a közös áru beszerző árának őt terhelő összegével megterheli a közös áruk számláját az aktiváló részes társ folyószámlája javára, 2. az aktiváló fél folyószámláját megterheli a közös ügylethez adott fedezet összegével és így tovább ...

Egy kukkot nem értett ebből az ismeretlen nyelvű ködös zűrzavarból. Teljes súllyal éreztették most hatásukat az előző meg nem tanult leckék. Mi az a participáló? Visszalapozott a könyvben, de nem találta és ki lenne türelmes így, az utolsó percben nyugodtan keresgélni? Átsugott a szomszédjához és újjával mutatta a sunyin meghúzódó, rosszindulatú szót: „Te, mi az a participáló?“ — súgta. A Dáde megigazította a pápaszemét, hosszasan vizsgálta a szót és elolvasta a lecke első sorait, aztán visszasúgta: „Én már két hete lefeleltem“, ami azt jelentette, hogy ő most három-négy hónapig visszavonul minden olyirányú szellemi működéstől, mely bárminő kapcsolatba hozható a könyvvitellel. Minthogy a tanár már figyelte néhány perce, Gábor további izgés-mozgást elkerülendő, nem akart tovább kérdezősködni, hanem elhatározta, hogy megtanulja a leckét akárhogy, később talán rájön az ismeretlen dolgok megfejtésére vagy szünetben megkérdezi a

Dánostól, aki mindent tud, de kunyorálni kell neki és baromnak nevezi az embert. Ismét szeme elé tette tehát a könyvet, de hirtelen valami változás történt, mert a tanári szódarálás megszűnt, az osztály felfigyelt, mire Némethy így szólt: „Kérem, még öt perc van hátra, foglalkozzanak addig csendben tanulmányaikkal!“ Ezt a kifejezést igen tágkörűen lehetett értelmezni, tehát nem kellett a könyvet a padra tenni és mimelni a tanulást, hanem „általában tanulmányokkal foglalkozni“, amibe a „magántanulmányok“ is beleértendők, épúgy, mint a „fecsegés“ jellegét elfoglalta a „mai órán tanultak megbeszélése“, ha a felsőbbség érdeklődne a diskurzus tárgya iránt.

A fojtott duruzsolás erőre kapott. A Dáde a pad alatt szalámit vett elő, nagyokat kanyarított belőle és a környéken vidám szalámiszag kezdett terjengeni. A Rabolth elővette Gogol „Revizoriját“ a Reclam-kiadásban, mert szilárdan eltökélte, hogy ezentúl németül olvas és szinte a feje fölött lapozta fel, hogy Némethy észrevegye. De a tanár titokzatos irományaiba temetkezett és a Rabolth csalódott sóhajjal látott az unalmas birkózáshoz. A Vidor a Faust keringőjét írta át három hegedűre és a Dános a bátyja üzleti könyveiben keresett valami hibát. A Dános már pénzt keresett, heti 2 koronáért vezette a bátyja könyveit az egyszerű könyvvitel szerint, mindig volt pénze és a kölcsönért folyamodóknak — igaz, hideg kimértséggel — de mindig rendelkezésre állt. Minthogy ilyen komoly munkával foglalkozott, Gábor nem akarta háborgatni, tehát a környéken a Dános után legtöbb tudományt ígérő Rabolthoz fordult a participáló szó magyarázatáért, aki fontoskodó képpel fogott bele és körülményesen mondott olyan dolgokat, melyek megértéséhez ismét az előzetesen tanultak ismerete szükségeltetett. Gá-

bor hallgatta, hallgatta, de egyszerre csak azon vette magát észre, hogy a Schneller képeinek libabőrző misztériumai fertőzik meg menyei lázzal a nyárs-polgári akarást, A hirtelen csengetés azonban mindennek véget szakított, felrázta az osztályt, a folyosó távoli zugából barbár ordítás, a szabadság zenéje tört elő, Némethy felállt, a béklyók lehullottak és a tízperc megkezdődött.

A Schneller keresztültörtetett a kavarodó tömegen, Gábor mellett termett és húzta magával a kiürült padok távolába.

— Gyere gyorsan, ilyet úgy sem hallottál még!

Gábor néhány szóval elmondta, hogy a partitúráért akart elszaladni.

— Ez marhaság, — felelte a Schneller — sokkal fontosabb dologra kell a hatvan krajcár! Figyelj ide! ... Tudod, hogy kínoznak otthon, mert ilyen sápadt vagyok és hajszolnak folyton sétálni és beíratnak a Fodorba vívni és minden este félliter pasztörizáltat kell innom. De ez nem segített semmit és amilyen túlzott az öregem, tegnap elhívatta a házi-orvost, aki mindenhol alaposan megvizsgált, a szívet, a tüdőt, a vesét, a karomat, a lábomat, mindent, úgy, hogy már magam is azt hittem, hogy valami bajom van. Igaz, hogy közben folyton vigyorgott és ez olyan zavarba hozott, hogy valami borzasztó. A végén behívta az öregeket, engem kiküldtek és most valami hosszú tárgyalás kezdődött, de nem hallottam semmit, mert éppen jött a házitanító és az udvariba küldtek bennünket. Egyszerre csak kijön az öregem és dühösen beküld a doktorhoz, aki megint vigyorog, megnézi az ajtót, nincs-e kint valaki, leül, maga elé állít és rám kiabál: „Voltál-e már lányoknál?” ... Képzeld ezt el!

— Ne beszélj!

— De, a legkomolyabban!

— Hallatlan! — És Gábor tényleg elfeledte a partitúrát, a Cinéért, maga előtt látta a doktor Garamit, akinek patika- és szivarszaga van, két felnőtt lánya, penkala áll ki a zsebéből és amikor kijött a Schneller mamájának a betegágyától, mert náluk találkozott vele, nem a betegségről kezdett beszélni a Schneller bácsival, hanem a politikáról és közben oda sem nézve, írta a receptet. És most előtte áll, egyedül a szobában és nem holmi konvencionális kérdés-felelet játék folyik köztük iskoláról, tanulásról, tanárokról, amint történni szokott, ha felnőtteket barátkozó érdeklődésre kényszerítenek véletlen helyzetek, vagy szülők iránti tapintat, hanem azt kérdezi, hogy volt-e már lányoknál. Vájjon mit felelne erre?

— És mit feleltél erre?

— Képzelheted! Rettenetesen meg voltam lepve. Megmondtam, hogy nem. De a fő, hogy az egész dolog igaz ezekkel a lányokkal és az egészszel. Erre azt kérdezte hogy ...

— Mit?

Schneller úgy tett, mintha erősen gondolkodnék. Ajkát összecsucsörítette, homlokát összehúzta, ám egyszerre suta, természetellenes nevetéssel próbálkozott, lefogni a kikiváncozó őszinteséget.

— Dehát.. . kérlek ... hahaha ... ezt igazán ... rettenetes... ezt nem is lehet elmondani. De nem is fontos. Aztán elkezdett valami hosszú prédikációt, fiziológiáról meg biológiáról, de igazán nem is figyeltem oda, mert már láttam a dolog végét, hogy nekem orvosi rendeletre kell... férfivé válnom ...

— Na és?

És Gábor riadt tisztelettel vizsgálgatta a barátja vonásai mögött rejtőző bizonyos felnőttrendűséget. Schnellerrel még az elemiben ismerkedett meg. Amikor először látta, bárónak vagy grófnak vélte,

mert sötétkéék matróruháát hordott hétköznapokon is és rövid nadrágja térden felül ért, nem úgy mint az övé, a készen vett, melynek szára az alsó-lábszára közepéig idomtalankodott, az uccagyerekekéhez hasonlóan. Nem is merete addig megszólítani, míg fel nem húzta a nadrágtartóját, úgy, hogy mélyen bevágott a húsába, — hosszú, vörös csík maradt utána a vállán, — de legalább egyenrangúnak érezte magát vele. Hosszú évek örömei kárpótolták azt a fájdalmas kényelmetlenséget, amit a rövidre húzott nadrág okozott. Az apa nélküli otthon rideg unalmát még tompábbá fájították a pénzkereső anya ideges gondjai, aki meghallgatta panaszos siralmait, de a keze simításán érezni vélte a szomorú asszony sopánkodását: még ezzel is szaporodnak a bajok ... Ilyenkor még súlyosabban nehezedett rá az egyedüllét és az öröök után sóvárgó gyermek minden önzésével gyűlölte az anyját s a Lázárok izzó tehetetlenségével irigyelte a csinos, jószagú gyerekeket, ha a gondos nevelés adta biztonsággal sétáltak anyjukkal, apjukkal, akik „beszélgettek“ velük és nem türelmetlen rövidséggel intézték el lépten-nyomon felbukkanó kérdéseiket. Ha jó bizonyítványt vitt haza, ha a délután folyamán okosan és illedelmesen felelgetett a vendégeknek, ha az etűdöt gyakorolta és nem holmi maga-faricskálta darabokkal kínoztá a hegedűjét, amikor szerette az anyját, kimondhatatlanul szerette, mert varrás után leült melléje s ez páratlan öröök fakasztó ja volt. Hancuroztak, nevettek minden csacsiságon, profán csokoládé bújt elő a fehérneműs szekrény szentélyéből, mialatt zsarnok házimunkák tömkelegé feledve zúgolódott. Ilyenkor rövidnek tűnt minden idő és a váratlanul s vadul lecsapó bajok örökre lehetlenségeknék látszottak.

De mind gyakoribbak lettek a sors-csapások, mind ritkábbak a meghitt öröm percei és Gábor tá-

volodott, folyvást távolodott az anyjától, noha megértette a kívánságát és belátta, hogy mindenekfelett való fontosságú a mielőbbi pénzkereset. De kereskedelmi iskola jármát húzni, unalmas érthetlenségeket magolni, kereskedőség, potom hivatalnokság tövis, vagy jóesetben szalmakoszorújáért, amikor kizárólag és nagyon csakis muzsikáról akar tudni, zenét írni, hatalmas operákat, mint a Bűvös Vadász, vagy az Aida, az összhangzattan égi matematikáját tanulni és nem kettős könyvvitelt és fényes, fekete zongorán komponálni, nem az árva hegedűn, mert nincs kisszerűbben bosszantó és utálatosabb, mint énekelni a dallamot és hozzá a sívár húrokon játszani a kíséretet... A basszus-kulcs ismeretét is a Schneliernek köszönheti, mert a hegedűtanítója, aki hivatalnok a City biztosítónál, magyarázat helyett a bölcs tanáccsal öntötte nyakon, miszerint egy jó hegedűsnek azt nem is kell tudni, fő, hogy a hegedűkulcs szerint jól hegedüljön ...

Valami más környezet, más emberek, támogatás és megértés, megértés! ez kellett neki és ez volt a Schneller. A papája gyáros, a mamája pompázó, fiatal, aki bűbájosán zongorázik, bátyja is van, a szobájában férfias vadászfelszerelés hivalkodik és valami finom, gyengéd, úri illat az egész lakásban, melyet már a gangról érezni. De a szülők mégsem az igaziak, a Schneller is haragszik rájuk. Ha panaszkodik nekik az iskolai szörnyű igazságtalanságokról, dühítő kivételezésekről, a leckék tekintetlen tömegéről, a válasz holmi fölényes mosoly és avult viccek: persze a tanárokbán van a hiba és szavak, szavak: tanulni kell, tanulni, mikor ez a legnehezebb és annyi más egyéb van a világon. Hetenként két-három délutánt tölt a Schnelleréknél és ezekért a délutánokért érdemes élni! Amikor senki sincs otthon és haboskávét hoz a szappantól szagos

szobalány, eljátsszák a Gábor két hegedűre írt szerzeményeit, vagy belébújnak a Schneller könyvtárába Jókait, Vernét falni, aztán a végnélküli beszélgetések a díványon, sötétben, míg vörösen szuszog a kályha és tompán hangzik kívülről a Mari egyhangú nótája. A Hatteras kapitány kalandjaiból itt virult ki egy ötfelvonásos opera tervezete, egyik méla, havas délután itt kutatták át a Schneller bátyja szekrényét, ahol titokzatos és ismeretlen rendeltetésű tárgyak között a fényképekre is ráakadtak, melyeknek sötét jövővel fenyegető, lelkiismeret-zaklató, de édes kéjeiket köszönhettek. Megoldatlan problémák vetődtek fel a szőnyegektől puha lakás mélyén, a pamlagon, az uccán sétáló nők furá mibenléte, akik gyöngéd szívjósággal hívják magukhoz őket és a férfiakat, pedig nem lehet igaz semmi abból a pokolian förtelmes hazugságból, melytől csak-úgy zeng az iskola. Maga az osztályfőnök, a Székely mondta, hogy nem igaz, mikor egyszer „csukósdí“ lapokra akadt. Egyízben ugyanis óra alatt a hátsó padokban csukósdit játszottak a kültelki gyerekek, a Dluchy, a Danzinger, a Csovássy és a többiek. Ez abból áll, hogy a játékban résztvevők mindegyike kis papírszeletet kap, melyre egy férfinevet kell ráírni, amit aztán mindenki kétszer jól lehajt, nehogy látni lehessen a nevet és tovább adja a szomszédjának, Ugyanígy egy női nevet a lehajtott sor alá. Ily módon, minden kérdés után lehajtva és tovább adva a papírszeletkét, a következő kérdésekre kell felelni: honnan ismerték ezek egymást? hol találtak? mit csináltak? mi lett a következmény? mit csinálnál te a fiú helyében? mit a lány helyében? és a végén a cédulák felolvasása, ami pompás multság. Ily játékhoz vezette egyízben a Székelyt a véletlen, aki komoly és vészes arccal valamennyi cédulát gondosan végigolvasta, de büntetés helyett kijelentette a síri dermedtségben figyelő

osztálynak, hogy ez az egész hazugság! Ebből a csúf meséből nem igaz egy árva szó sem, ez az uccagyerekek találmánya, melyből ne higyjünk el semmit és ne kutassunk nekünk nem való titkokat, melyek felfedésére úgylis megtanít idővel az élet, hanem tanulni, tanulni, hogy hasznos polgárai legyünk a társadalomnak... Mi igaz akkor és mi nem, hogy lehet itt eligazodni és kihez kell fordulni...?

— Na és? — kérdezte izgatottan.

— Erre az történt, hogy a Garami megveregette a vállamat és azt mondta, hogy majd szól a papának, hogy egy szép, fiatal szobalányt kell fogadni. . . Mit mondjak? ... rémesen szégyellem magam .. . Aztán nem történt semmi, de lefekvéskor behallottam, hogy a papa rettenetesen veszekedett a mamával, mintha ő volna az oka mindennek és azt mondta, hogy a Garami az ő folytonos modernségével meg van örülve és ki fog engem dobni a Garamival együtt és szól a házitanítónak, hogy olyan szigorúan fogjon, ahogy csak lehet, hogy tiszta egyes legyen a bizonyítványom ... A mama szomorú, a papa dühös és a bátyám ma reggel odaszólt, hogy fontos beszéde van velem ... Kérlek, mit tehetek én minderről? ..

Gábor hozzá volt szokva, hogy a gyerekek ártatlanul szenvednek.

— És mi lesz most? — kérdezte.

— Mi lesz? Hát délután elmegyünk a Muskátliuccába. De el ne költsd addig a pénzedet! Majd kiugrom a bőrömből, olyan kíváncsi vágyók.

A Schneller a gyors elhatározások embere volt és hideg józansággal vette az eseményeket. Gábor enyhe nyomást érzett a gyomrán, mint nagy drukkok kezdő stádiumában, mert már előre félte az idegen és ismeretlen helyzetek homályát. De Gábor férfi és hű barát volt s elvégre a Schneller is ott lesz és így együtt, majd csak lebonyolódnak a dolgok.

— Természetes! Veled megyek.

És az élet komoly ügyeiről eszébe jutott a másik, a kínos kötelesség, hogy ma, a félévi bizonyítvány előtti utolsó órán okvetlen le kell felelnie könyvvitelből. Ez komoly, halálosan komoly felelés, mert a Cincérről van szó.

— Te, mi az a participáló társ?

— Te szerencsétlen, — kiáltott a Schneller — te ma felelsz a Cincérnél! Ülj rögtön a helyedre és tanulj!... Participáló társ...?

A Schneller megérezte a kérdés fontosságát, de nem tudott rá válaszolni, ő is felelt már.

Végre a Dános megmagyarázta, okosan és érthetően és Gábor belémerült a tanulásba, mint valami borzalmas és eltéphetetlen álomba, melyet kénytelen végigálmódni, noha alvás közben az értelme szakadatlan harsonázza, hogy álmodik. Észre sem vette, hogy a bohókás, öreg Dudás, a történet-tanár már régen bent mókázik a teremben. Mindenki másnak a helyén ül, valamennyi bohóc már javában működik, zűrzavaros hangok kúszasága gomolyog és csak a szakavatott fül hall ki a hátsó padokból egy cénavékonyaságú hangot, szinte az alvilágból, melyre szabályos időközökben egy óriási macska fenyegető vastagságú, dühös miákolása felelget, míg az ötödik pából, a Schneller felől, aki hosszú fáradozással vitte ennyire a szomszédját, éteri tisztaságú terc-menetek hullámszerűen fel s alá. A hókapofájú felel az angol restaurációból és míg karjai széles íveléssel festik alá szónoklatát, vonásai alatt pokoli röhej lappang, mert ilyeneket mond:... Kempelen, Kempelen, papucsidat szakgasd meg és hints hamut bárkire, ki él és lehel... Sört akarok népeim, habzó, villogó sört és ötért szafaládét.. . Meg kell szakadni!

Ki az az aszkéta, ki le tud mondani a világ hívságos gyönyöreiről és kínzó önsanyargatással várja

mindenek végét, a jót-rosszat egyformán elrohasztó komor enyészetet, mikor ezer örömeivel kísért az élet: Gábor lecsapta könyvét a földre, hátrafordult a Vidorhoz, aki mögötte ült és nemsokára a Bűvös Vadász kórusa zengte diadalmas himnuszát a légbé ...

A pápaszemes kígyó ismét a táblánál felelt. Idegeket tépő módon dadogott szegény Kovács, de mint-hogy mingyárt az első történelem-órán, év elején, halhatlan raffinériával kieszelt és azóta klasszikussá vált heccekbe fojtotta búját, a Dudás nagyon megharagudott rá és azóta minden órán felelteti olykép, hogy a mondókáját a táblára Íratja. Mivel Dudás nemcsak az aznapi leckét kérdezi, kénytelen volt apró papirdarabkákra írni az egész anyagot, melyeket a tenyerébe fektet és így kényelmesen leírja, amit kell. Idővel azonban szaporodott az anyag és elkövetkezett az az idő, mikor nem tudta már fejében tartani, hogy melyik zsebében mit helyezett el, kis regisztert készített tehát, pontos feljegyzésekkel, például: török hódoltság — jobb felső mellényzseb, nikolsburgi béke — belső bal kabát és így tovább. Léte hasznos volt a köz szempontjából, mert ha felelt, jól elhúzta az időt, más tanárnak ugyanis nem jutott eszébe a táblára íratni vele.

A történelem-óra a lefojtott ösztönök felszabadulásának ideje volt. Még a komoly Dénes is fordult egyet-egyét a tengelye körül, körülményes szuszogással a szűk padban. Dudás tanár úr harminckilencedik éve tanított már, sok mindent megtanult ezalatt, talán a történelem-tudás, nem-tudás mindegyrevalóságát is: szabadjára engedte a gyerekeket. Néha, a zene-bona tetőpontján kifakadtak belőle holmi harsány vétók a tekintély e lelketlen profanizálása ellen, de a pillanatnyi megtorpanás után újra nekikerekedett a szilaj vihar, mit lehetett itt tenni? Néha panaszkodott a gyerekeknek: leszolgálom még az utolsó évet, aztán

itt hagylak benneteket, ti utolsó kölkök, mire felbőgött a kórus, önző jókedvvel: ne tes-sék, ne tes-sék. Mert nem voltak rosszak, csak tekintet nélkül gyerekek és melyik fiatalságtól izzó mén nem ránt egyet magán, ha felenged a gyeplő? Egyébiránt a fölöttesei is csak a negyvenedik évet várták, addig izzadságos múltja ügyvédkedett a szenilis, bús jelen érdekében.

De a történelem-órák hamar véget érnek és Gábor is elérkezett a tátongó mélység elé, melyen át kell ugrania. Ah! csak egy órával idősebb volna! És a sok meg nem tanult lecke! Hiába, a dolgok összefüggnek egymással, egy-egy szó a mai leckében, mely félelmesen terpeszkedik a mondat közepén, minden akarást könnyedén meddősít és megakadályozza, hogy a szöveg símán befusson agyvelejébe! Talán, ha szórul-szóra betanulná a leckét? De a tízperc rövid és a Cincér szeszélyes, sokszor elmondhatja közbeszólás nélkül a leckét s végül egyetlen kérdésbe kapaszkodik, melyben soha nem hallott, magasrendű, egyetem-szagú szavak röpködnek és szinte kihívják a méla, együgyű hallgatást. És mégis, mindig akadnak, akik ilyenkor nem zavart csendet válaszolnak, hanem nyugalommal felelnek öntudatos érthetlenségeket és nem is nagyítják eseményé az egészet, semmi, egy osztályzat csupán ... Kik ezek a fiúk? Ilyen nő-e cvikkeres, tekintélyes miniszteri tanácsossá, vagy részvénytársaságról és százalékról, meg konjunktúráról beszélgető kereskedővé, kinek gyerekei nevelőnővel begyeskednek kérkedően, és olyan felesége van, kinek ruháján szürke, nedves folt terpeszkedik a hónalj alatt? . . . Ilyen jövő áll előtte is? Nem, soha, ezt nem ... Ő frakkban fog hajlongani az opera elragadtatástól tomboló, mámoros közönsége előtt, fények, virágok, ünnepek zuhatagában, de addig... — mily bosszantó és kínos — magáévá kell tenni a participáló részes társ könyvelését. Csenget-

tek, tíz perc, helyrehozhatlan és észrevehetlen letűnt, az osztály benépesült.

És mint tömör fortissimók viharzása után a karmester egyetlen mozdulatára lélekzetfojtottan dermed meg a zenekar, egy láthatatlan vezénylőpálca intésére nehéz csend szállt alá. A Cincér vesztegetés nélkül jön csengetés után. Már itt is van, rideg méltósággal a padok elé magaslik, majd összefont karokkal röpké szemle a buksi tőkök felett, és megszólal, mint a végzet: Fiacsán! Igen, ez a sorrend, Fiacsán, Halmos, Móczár, Modenay és Sas, akik még számadással tartoznak. A Fiacsán után tehát ő, Halmos következik. Talán az igazgató hívatni fogja őra közben a Cinéért... mindegy, ez az utolsó könyvvitelőra és ennek az ötnek ma muszáj lefelelni... még egyszer, törhetetlen figyelemmel át kéne olvasni a leckét és a homályos részeket a józan ész útmutatása szerint belekapcsolni a megtanultakba ... Szorító hasfájás gyötörte, a szeme viszkedett és hirtelen arra ébredt, hogy mániákusan ismételteti magában a címet: a participáló részes társ könyvelése, a participáló részes társ könyvelése ... Ha most jól felel, ezentúl drága délutánjai teljes félóráját szenteli a könyvvitelnek, elejétől végig átveszi az anyagot, mert ilyen idegromcsoló kínzásnak nem hajlandó magát még egyszer alávetni... Pedig jól kell felelnie, egy rossz osztályzat mérgétől fertőzötten kedve sincs kopogtatni a titkok kapuján délután ... oh, a délután . .. Délután találkozni fog az álmok istennőjével, a Meztelen Nővel, kinek női keblei vannak és térdig érő, hosszú, arany haja, illatos, melybe belétemetkezik, feloldódni benne és leráz magáról minden földi szennyet... Szeretni fogják egymást, végigcsókolja egész drága, forró testét és hazaviszi, eljátssza neki a kompozícióit és bemutatja az anyjának, íme anyám, az én nőm, szeresd, mert ő is szeret engem, szeret és megért...

Leveleket fog írni hozzá és halhatatlan szerelmesének nevezi, mint Beethoven . . . De mi ez ...? Ez a csend ... A Fiacsán megakad ... A Cincér az ablaknál áll és fanyar egykedvűséggel lapozgatja kis noteszét. Még ebben is különbözik a többitől, kis noteszben osztályoz és csak félév végén írja át a sorsdöntő számjegyeket az osztálykönyvbe... A Dáde órájára pillant, aztán átsúg, az önkéntes pribék: most te jössz! A Fiacsán már elveszett ember, merőn, szemképrázóan figyeli a Tolnait, aki élesen határolt szótagokkal, mintha süketnémával beszélne, próbál valamit megértetni vele, de hiába, a szájról való olvasás nehéz mesterség és az elégtelen már suhog fekete szárnyaival.. . Megnevezhetetlen erő húzza Gábort kifelé, egy kaján mágnes, a romlásba, az oldalról, előlről, hátulról részegződő szemek szinte felemelik ültéből és dobják ki maguk közül, elfulladt gégével, sajgó hassal kapaszkodik a padjába, ugrásra készen, és mégis visszagravitálva, egy elveszett, legyöngült, kárhozott diák ... És a Cincér zsebreteszi a könyvecskét, aztán kinyilatkoztatja: . . . Lindenbaum!

Mi ez?

Az osztályon rémült vonaglás fut keresztül és zavart mozgolódás támad. A Lindenbaum nem hisz a fülének, pedig hiába, minden szem feléje fordul, tévedés kizárva. És Lindenbaum, aki három hete felelt, nagyot nyel és mintha ez a világ legtermészetesebb elintéznivalója lenne, fölényes biztonsággal indul a dobogó felé. Hívták, tehát megy, arcán a tudás-adta nyugalom tükröződik, de egy óvatlan pillanatban kétségbeesett mozdulatot vet az osztály felé: mit szóltok ti ehhez? De valamit tud és a Cincér kiszámíthatatlan, mint mindig, segíti, könnyű kérdéseket ad, magyaráz neki, szóval igazi hármas felelet. Lindenbaum után a Móczár felel, tehát minden a rendes kerékvágásba gördül, de a Lindenbaum esete,

mint a sors fenyegető úja int az osztály felé: Vigyázzatok, mert senkinek sem biztos az élete' . . . És Gábor? Szemei nem viszonozzák az őt kereső, sűrű pillantásokat, tekintete a könyvhöz ragadtan, görcsösen nyugszik a gyűrött lapokon, valami törté-
 nik itt, valami soha át nem élt csoda, valami földön-
 túli és megmagyarázhatatlan ... de nem, még nincs vége mindennek, még csak háromnegyed az órán, még sok minden történhetik, még távol, nagyon távol az újjongás ideje, tanulni kell, tanulni, alázatosan és meggörnyedve, hogy ki ne hívja hetyke henc-
 cegéssel a sors haragját... De ma valóban a csodák napja vagyon és az óra véget ér anélkül, hogy Halmos, Modenay és Sas feleltek volna . . . Hátha még egy könyvvitel-óra van a félévben? ... A fiúk összefutnak, mindenki a naptárát böngészi, nem, nincs több óra, ez volt az utolsó... .

De hát mi történhetett?

Végre a Dános elfogadható magyarázatot lel: Csakis az lehetséges, hogy a Cincér az osztályozó könyvecskéjét elvesztette és minthogy sokkal ravaszabb róka és sokkal féltékenyebb a tekintélyére, semhogy ezt bevallaná, emlékezetből írta bele az osztályzatokat az új könyvébe ... Ebbe mindenki belenyugodott, csak a Modenay dühöngött, mert kitűnően elkészült és „zikker egyestől esett el“. A Sas nem fért a bőrébe, ide-oda rohant és mindenkitől megkérdezte: „Mit szólsz, milyen mázlista vagyok?“ Gábor bágyadt mosolygással terpeszkedett a padjában, mint gyerekágyas asszony a kínok lezajlása után. Fáradt, nyugalomra vágyik, ki akarja élvezni a szerencséjét és elmondja a körülötte lévőknek, hogy mennyire nem készült mára, milyen irtó-
 zatos drukkot állt ki és érettségi után elmesél min-
 dent a Cincérnek.

A vegytanóra zavartalan lefolyása biztosítottnak

látszott. Bonkay tanár úr nem hívott fel felelésre senkit, mindenki tetszése szerint jelentkezhettek és csak akkor „rántott“, ha nem akadt vállalkozó. Erre az órára négyen is jelentkeztek, magyarázatra is volt remény, békés nyugalom honolt tehát a szívekben és a vegytanóra lassú hullámverése lecsillapította a felkorbácsolt idegeket. És mialatt fontoskodva gördült tova unalmas sínéin a köznapi élet, ahogy kellett, kifürkészhetetlen akarat diktálta szükségszerűség alapján a tanár kérdezett, a fiúk feleltek, képletek és számok röpködtek, és mégis, mint fölösleges színjáték az egész, Gábor elgondolkozott. .. Milyen szeszélyes véletlenektől függ az emberi sors! Ki tudja, mi jó, mi rossz? Tegyük fel, hogy a minap a Cincér telefonálni akart a kávéházból, elővette a noteszét, melyben a privát feljegyzéseit is vezeti, megnézte benne a telefonszámot és az asztalon felejtette. Mire visszajött a telefonfülkéből, a notesz nem volt sehol. A Cincér talán csak este vette észre az eltűntét, mikor lefekvés előtt kiürítette a zsebeit az éjjeliszekrényre. Bizonyosan félig megütötte a guta, de próbáljon valaki Pesten elveszett noteszokat megtalálni, jó vicc! Végre is, mit lehetett tenni, emlékezetből beírta az osztályzatokat az új könyvecskéjébe. Emlékezett, hogy néhányan még nem feleltek, kettőt tényleg eltalált és őt, Halmos Gábort kifelejtette ... Biztosan átnézte a többi tantárgyból kapott osztályzatait, látta a hivalkodó, gyér kettéseket és a szürke hármások tömegét és bizonyosan komoly elgondolással maga elé meredve elmélkedett: „Halmos ... hm .. . kettés .. . hármás ... hogy felelhetett ez nálam? Eh, adjunk kettést a gyerekeknek ... intelligens fiúnak látszik, jó karmester és mit tehetett a csellók gixeréről a legutóbbi ünnepélyen?“ És ha nem telefonál? És ha tudja fejből a telefonszámot? És ha a pincér utána szalad

a fülkébe, kérem ezt itt tetszett felejteni? És ha a pincér már vitte volna a noteszt, de egy türelmetlen vendég rászólt? És ha történetesen türelmes pasas ül ott? Mennyi ha, mennyi lehetőség, mennyi véletlen! Ha nem történik semmi és a Fiacsán után az ő neve hangzik, ami mindenképen rossz hökkenettel jár, hát még könyvvitel-órán és most szárnyaszegetten, maga előtt a reménytelen félév minden zűrös evickélésének jövőjével gubbasztana itt, a régi anyag magolása az új megemésztésével egyidejűleg, egyik óráról a másikra hasztalan és zordon drukkok, amik a sárba húzzák az embert, pfúj... be szép az élet, míg csodák történhetnek!

Maga sem értette a reggel rossz hangulatát. Hisz nem is olyan komisz ez a Cincér. Talán mit sem tud a kettejük közt folyó harcról? Talán derék, jó ember, de: tanár, tehát tanítás a kötelessége és evvel együtt jár az osztályozás is. Talán fia is van és olyan igazi atya, mint amilyenekről a könyvek szólnak, amikor a gyerekek azt mondják, atyám, kiöntöm előtted a szívemet és az atya atyai szeretetével vezeti őket az életen át. Mit lehet ezt tudni? Tanár, vagyis ősi ellenség és minden baj kevés, ami éri. Tény, a szerencsét nem szabad hűtlenül hátlansággal fizetni, hanem befeküdni a könyvvitelbe és ki nem engedni ezt a jó osztályzatot a kezéből... És ha négyest adott, emlékezéssel a tavalyi viharokra? . .. úgy méltatlankodástól remegő hangon fogja követelni a felelést... de nem, egy négyes felelőségére nem határozza el magát úgy vaktában a Cincér, hisz akkor a végtelen reklamálások során kiderülne nyíltan az egész kínos ügy... Nem, erre nem kerül a sor, most midőn oly biztatón int felé az élet, mint mikor a panorámában a tűzhányó kráterének kietlen pokla után egy dúsan termő vidék pompás termékenysége tárja ki magát szaga-

éreztetőn . . . Egy négyes elhárítása mindössze, ki értené meg ezt a szülők és egyéb felnőttek közül, akik folyton hajtogatják, hogy neked könnyű! és bár cserélhetnék veled! Elfelejtette-e ez a sok örült, hogy nem olyan egyszerű gyerekek lenni, hogy terhes és nehéz mesterség az! Amint a Lindenbaum esetéből is láthatjuk, nem valami buta és síma korcsolyapálya, hanem láthatatlan gödrökkel és alattomos vermekkel teli, ha messziről a fényét és örömeit venni is csak észre. Hátha a Cincérnek valami jó vicc jutott az eszébe a Lindenbaum felelete alatt és ez tette, hogy kikerülhette a dacit? Épp úgy lehet, hogy a Fiacsán alatt a villanyszámla jelent meg szemei előtt vagy a tojás drágaságára gondolt és ezért hagyta a mocsárba sülyedni szegényt ... Borzalmas, vészes lehetőségek fenyegetik az embert, jótékony csodák igen-igen ritkán esnek és tán minden tíz kráterre egy történelem-óra . . .

Tízpercben végre visszakaparintotta a Méreitől a hónapok előtt kölcsön adott hatost és elszaladt a partitúráért. Visszafelé a hatosért vékony selyempólyát vásárolt a gyógyszertárban és karbólt, bepólyázta az újját és az egész karbólt ráöntötte, minden eshetőségre készen. És ez nem volt felesleges elővigyázat, mert visszajövet, a kapu előtt a véletlen melléje sodorta a Ligetit, ki jóllehet gyorsírást tanított csupán, mégis a hatalmasok szektájához tartozott, joga volt e szokatlan és tiltott esemény iránt érdeklődni és kötelessége a bűnös feljelentésével faja érdekeit szolgálni. Gyanakvással fogadta a felvilágosítást, hogy ceruzahegyezés közben több mint három centiméter mély vágást ejtett újján a kés, a karbólszag azonban erőltetett és rosszaló részvétet vont az arcára. „Aki ilyen ügyetlen, hegyeztesse a dadájával a ceruzát“ — mondta végül és betűnt a tanári szobába.

Francia-óra következett. A francia-tanár életunt idegember volt, rendszerint zord megvetéssel vonult vissza torzonborz szakállába, de előfordult, hogy a világfi nyájas és lojális mosolyával szállt le trónusáról és könnyed mozdulatokkal, élénk arcjátékkal, mint aki tudja, mi kell a gyerekeknek, mesélt utazásairól. Undorodott az iskolától és a leckéket szóról-szóra követelte, soha nem magyarázott, hanem időtöltés végett, mintha valami egészen érdektelen ügyre kényszerítené a szórakozottsága, „valami olvasnivalót“ kért a fiúktól, akik hamarosan kiismerték a gusztusát és a legizgalmasabb detektívregényeket szállították neki. A Tomka örült volt, az bizonyos. Ha valaki nem tudta a leckét, de mégis azt mondta, hogy készült, véres, tétova szemekkel rámeredt, miközben éles szusszantással mellre szíttá a dühét, jó mélyre, hogy annál csattanóbban pukkanjon ki egy artikulátlan és elkeseredett ordítás. Amint lecsillapult, égre emelt kézzel fohászkodni kezdett: Istenem, ezt magyarázd meg nekem! Mert én nem értem! Itt áll előttem, tudatlanul, mint egy birka! Mondom, mondja a leckét! És nem mondja. Hallgat. Mondom még egyszer. Hallgat. Végre megszólal. És mit gondolsz, édes jó Istenkém, mit mond? „Tanár úr, én készültem.“ ő készült! De a leckét, azt nem mondja. Azt nem! De hogy készült, azt igen ... És ilyenkor Faber-féle vastag kék ceruzával egy óriási négyest vájt bele az osztálykönyvbe, energikus és ellentmondást nem tűrő mozdulatokkal, mialatt az osztály kéjesen kuncogott. . . Mondja a leckét?! Mit lehet erre válaszolni? A hosszú hallgatás kínos, valamit, egy szót, egy hangot kíván a hangulat, a vádlott, a közönség, mindenki és ezt a Tomka nem képes felfogni! Viszont az óráira, az elvetemült menthetetlenek kivételével, mindenki készül, mert csak úgy dobálódik a négyesekkel és hosszú veríté-

kés délutánok telnek el a legostobább és legterméketlenebb foglalatосkodással, cifra francia levelek bemagolásával, anélkül, hogy bárki értené a szöveget, mert ki ér rá a témérdek egyéb munka mellett a szavak kikeresgélésére és megtanulására?

A Tomka megjelent, de a partitúrát még nem lehetett elővenni. Ott feküdt a gyönyörök kelyhe, némán és ígérőn, de még csak hörpintgetni sem lehetett belőle, mert hasznosnak ígérkezett átfutni a két francia levelet, mialatt a Tomka körülményes magábateledkezéssel kaligrafált az osztálykönyvben. Az osztályzatok egy hete lezáródtak már erre a fél-évre, de múlt órán is feleltetett ez a kiismerhetetlen ember, jövő félévi érvénnyel. Az osztály bizonytalan és zavart drukokban várakozott, míg a tanár átfutotta a névsort és reményteljes izgalommal nézett farkasszemet a jövő perceivel, *míg a* hirtelen becsapott osztálykönyvvel könyöke alatt a sorsok szigorú ura némán bámulta az ablaküveget. Aztán leszállt a dobogóról, ellenséges nyugalommal körül-sétálta a termet, negyven szempár aggodalmas tekintetével minden mozdulatán, majd kiinduló pontjához érkezvén, leült és megnézte hány óra. És hasonlóan egy pipiskélő madárraj közé durrantott szabálytalan sortűzhöz, váratlan, négy nevet hadart el élesen, mire az osztály idegesen megrebbent és négy vértanú indult ki a padokból, küzdeésre készen és húzni az időt a többiek nyugalmáért.

Végre a padra került a partitúra. Körülnézte, megtapogatta és a szemével a címlapot elejétől végig lassan felszippantgatta, mint az ingyenc szagolgatja a párolgó étel gőzét ízlelés előtt:

„Symphonie No. I. C dur. Von Ludwig van Beethoven dem Baron van Swieten gewidmet.“

És az első taktusban tényleg ott a forradalmas, drága alsó-domináns szeptimakkord és valamennyi hangszer, a fuvola, oboa, klarinét, végig a basszusokig, szép sorban az értelmes kis kottafejek, sűrűn, rendezetten, várva és epedve a megszólaltatást, egy megfeyjhetetlen csoda, egy titán égi mósolya, az emberiség ragyogó önmagára eszmélése: egy Beethoven-szimfónia. És eltűnt, megsemmisült e komor hodály, az iskola és el a borzas inkvizitor, a tanár és a szenvedő, vásott kis sorstársak, a fiúk és kottáról-kottára, hangról-hangra vezetve szemét és megtalálva a zenét e vigasztalanságban és megtalálva és élvezve önnön életét, megcsendült fülében a legtisztább, legigazibb muzsika, az első Beethoven-szimfónia: egy tökéletes zenekar mennyei ünnepe ... Halmos Gábor tiszteletére. Halmos Gábor . . . igen . . . semmi kétség, a Dáde felfújja magát és dühösen súgja: te marha, állj már fel... a Vidor jóakarattal és önmaga javát sem feledve, csúsztatja magához a partitúrát és ő lázasan s bódultán áll, a szent felhők közül leráncigálva, kiszolgáltatottan az alacsonyrendűség minden durvaságának.

— Mit hadonászik maga ott, mi?

— Tanár úr kérem ... — ah, most egy jó ötletet — ... egy ... egy bogár mászott a Mérei gallérján és azt hessegettem.

Csendes röhej és az előtte ülő Mérei, drága, jó fiú, a visszakövetelt hatos dacára sem kötelességszegő, buzgón rázogatja magáról a bogarat és aláhúzott mozdulatokkal, lelkes kegyetlenséggel tapossa. Utálkozó és ijedt hangok botránkozva az osztály minden részéről:

— Huu ... huu ... egy svábbogár ...

— Csend!

Egy elhibázott lépés és a hatalom ura könyörtelen jogaiba lép.

— Mióta hessegetnek bogarat két-negyedes tak-
tusban?

Mi ez? Egy beavatott? Talán megértő lélek?!
Talán délután a lakására hivatja, átnézi a kompozí-
cióit és bemutatja az opera igazgatójának...
Vigyázat! . . . Tanárral sohse jó elkezdni. . .

— Nem kérem, egy nagy, fekete bogár volt.

Az osztály zúg. A Schneller felől halk, óvatos
hármashangzat, mint fuvalat, csendül biztatón és a
Mérei feláll.

— Tanár úr kérem, egy rettenetes nagy sváb-
bogár volt.

A Kovács szolgálatkészen közelebbi információ-
val szolgál:

— I. . . i... gén és m ... m .. . milyen b ... b ...
büdös!

Hömpölygő vidámság kerekedik és ez mindent
elront. A Tomka nagyot csap az asztalra és vad ül-
dözési mánia lobban a szemében.

— Aki egyetlen hangot szól, beírom az osztály-
könyvbe. Halmos, jöjjön ki. felelni!

És míg a füzete után kotorászik, a Vidor villám-
sebességgel lesúgja a kezdősorokat, mint kámfor-
injekció a haldoklónak. Gábor felocsúdik, az élet-
ösztön diadalmasan maga alá gyűri a gátló gondola-
tokat és lefelel.

Végre, nagysokára, haza. Ideje, mert szörnyen
éhes.

De mi ez a visszafojtott vád és süket irgalom-
talanság a cihelődő sereg közepette keresztbefont
karokkal és leszegzett tekintettel megmeredt Schneller
arcán? A pádon ártatlankodó partitúra mit tehet
erről? És Gábor észbekap.

— Rettenetes! *Arról* egészen megfeledeztem! —
És a tehetetlen lemondás hangján: — Kérlek, nem
mehetek veled!

De erről szó sem lehetett. És a Schneller egy végnélküli délelőtt viharai közepette átélt céda látomásainak elmesélése és a délután elkövetkezendők alapvonalainak izgalmas lerakása elvannyadt és egy korona húsz felhajszolásának a problémája lett belőle, a hazamenetel alatt. Az együtt leélt évek halhatlan közösségei után ily eseményt érni meg és az egyik a falon kívül, árván, a fagyban, a másik bent, odaadásra képtelen a lélekmardosástól a kintrekedt miatt. Ezt nem lehet... elhalasztani még kevésbé, és a fal magas és kegyetlen. Honnan a pénzt? Hisz a Schnellernek a magáéból is hiányzik még öt krajcárja . . . Végre, végre! Az algebrakönyv érintetlen, mert a tanár saját jegyzeteit diktálja, felvágott ugyan, de a makulátlanság szüzi tisztasága rajta, az utolsó könyvespolc kéznemjárta őserdejének mélyén. Legalább két korona, mindenesetre a Schneller is elhozza a magáét.

Elváltak, leszögezvén az ötórai találkát Gábornál. aki közelebb lakott a Muskátli uccához, a körúton, ami ezenfelül poshadt, de jótékony könyvtárak fészke.

Oh, a potom és lélektelen ebéd a külön-étkekben dúskáló két kosztos árnyékában. Ki hitte volna tizenöt év múlva a Magyar Kereskedelmi Bank cégvezető-titkárjáról, aki mellesleg csinos zenéjével nehéz jövedelmeket hajtó sikerekhez juttatta az Operette-Színházat és saját magát, hogy rostéit és raffinált nagyevései atavisztikusan ily eredethez kapcsolódnak? Egy félnap riadt hánykolódásai és rémült hökkenetei után e gyatra fizetség, seszínű levesek, vastag főzelékkorongok egy lecsent húsdarabka fakó viritásával a középén és sokatnyomó főttészta unalma nap-nap után, a pompázó sülték és sütemények látványa közepette, melyek az áhított pénzt hajtják e gyűlölt asztalrajárok zsebéből . . . Vég-

tére a gyomra teletömődött és esetben a hajszáktól és az evés falánk sietségétől, kiterült a pamlagon. Nyugalom kell most, érzéktelen, dermedt fekvés, szinte megsemmisülés a gondolatlanságban, álom-talan alvás... De a szorgalom ördöge nem ismer pihenést, az anya varrógépe máris harsány berregéssel kacagja ki a csendet és húzott-vonott beszélgetés kezdődik az ételszagos minden-eszobában.

... Az iskola ... Mi volt, hogy volt? . . . Semmi különös ... feleltem franciából . .. Hogyan?.. . Hármas ... Hármas ... megint, mért nem jeles? ... Hát csak ... Megint csupa hármas lesz a bizonyítvány ... és így szakadatlan, az anya érdeklődik, oh de csak félfigyeléssel, mert óvatosan vigyázza az okos masinát, mely a hanyag gyepelő megérezésére tüstént gonosz és vak állattá másul... Ez a temérdek varrás minek? Hisz van itthon minden, ami kell, csak úgy magától, ily takarékoskodás mellett! Mégis dolgozni, dolgozni, még több pénzért... Ki érti ezt? ... Hangos szuszogására végre száját fogja a gép, az anya csendben egyéb munkát vesz ölébe, mert elaludt a fia . .. Elaludt? Ronda dög, álnok gazembernek nevezi magát és éleset csíp combja alatt a húsába s kevesli e bűntetést, mert hisz nem némává parancsolta-e az akar-nok gép szavát, nem vigyázott, halk mozgásokkal uszkáltatja-e karját ide-oda, mert drága fiacskája szunnyad, az agyonkínzott és eleven eszközzé aszott anya? Mit tud arról, hogy a kérdései alól bújt a horkolás takarója alá? És mit tehet arról, hogy a magasból Czerny-Szendy újjgyakorlatok dübörögnek alá egy keshedt zongora kongó hombárjából? ő jó, nemes és szent és a fia a komisz, az aljas, lélektelen és önző, ki korbácsot érdemel... Valóban itt tenni kell valamit, mert ki hallott ily viszonyt anya és fia közt? .. . Hisz elvégre érző és gondolkozó asszony, tán vágyakozik szeretetre is, tán sok, sok mindennel

érzi még adósának a jövőt; vájjon a fonnyadt örömök, itt-ott holmi felszínes vendégeskedés sárgafogú és piszkoskőrmű, önző és pletykás nénikkel, bácsikkal és a krajcáros, színlaptalan esték a karzaton . . . ezért él, ezért a küzdés, a konyha gőzének aszalásában és az elfojtott sírások a párnák alján, gögös kundschaftok szeszélyei miatt? ... A fiáért él, ez az igaz, de mit lehet tenni, ha magába vonul szóotalan és a munka töviskerítésén belül él, megközelíthetetlenül, mint Csipkerózsika? Nem beszél magáról, nem mutatja magát, ideges és rosszkedvű s ha kétségbeesápadtan búvik meg a szögletben nagy bajok idején, elhessenti szíveskedő kérdéseit, csoda-e, ha idővel magára hagyta? Nyilván, a szavak ép úgy beszélnek, mint a tettek, ez a való. De mindegy, közeledni kell hozzá, az algebrakönyv árán virágot vesz, hazahozza, édesanyuskámnak szólítja és a nyakába borúí, így lesz. A Schnellernek pedig megmondja... igen, ez nehéz ügy ... hogy is állunk a délutánnal... ohó, a délutánt azt nem adja... avagy pedig... ez a Schneller mindig túlzottan gavallér . . . talán marad a pénzből virágra is . . . Igen, virág okvetlen szükséges, még pedig holnapután, bizonyítvány napján ... igen, az új élet kezdetén! Ez az utolsó gyenge bizonyítvány, ezen már hiú dolog minden változtatni akarás, de holnaputántól kezdve tanulás, szigorúan, aszkéta módra, mert tettekkel is tanúsítani akarja, hogy érdemes arra a kis csendre, ha aludni látszik. Komponálásra pedig ott a tizpercek és éjszakák, az éjszakák, midőn hallgatásba fagy a bérház okvetlen zshivaja és gyönyörteljes hurik kelnek ki a fekete árnyakból, sejtelmes zenékkal itatva át a néma szobát ... A könyörtelen alhatnámot pedig minden akarrattal elnyomja ... és mint tudósítónk írja, e zseni, tanulmányainak nyomasztó súlya alatt, pihenésre szánt éjszakáit áldozta lánglelkű művei megteremté-

sére ... De nem ... nem ... itt valami nincs rendben ... ez az éjszakai komponálás .. . nem olyan egyszerű dolog az .. Próbálta hányszor . . . nem ment... a tagjai megbénulnak, az agya szürke mocsár, az ágy erőszakos mágnes, húzza kötelességtudón és vakon, éles trombitahanggal, mely túlharogja a lelkében bongó melódiákat... És a délutánnal is bajok vannak . . . csinos elképzelés ... a tagbaszakadt tanulások, alámerülés az iskola vizenyős anyagába, a felesleges és holt időpazarlás, mely megátolja a valóság igazi leélését. . . mikor a szobában róizsaszinű és meztelen nők tárják ki magukat és édes kacagással pajzánkodnak a jogjegyzet felett, vagy feltoluló dallamok követelődznek kottapapírárt, nem is beszélve a Schnellerről, aki percnyi késedelmekért órákig szomorú, akiért pedig boldogan kiállná a nagyváradi tüzesvaspróbát is .. . Milyen különálló és tökéletlen világ az ember . . . illetve csak a gyerek, mert a fensőbbiséggel és biztonságos nyugalommal járó-kelő és kerek mondatokkal beszélő nagyok bizonyosan nem ismernek ily tépelődéseket. Azok csak élnek, élnek, ahogy szokás, mind révben, mind célnál és mindig tudják, mit kell cselekedni... Különálló és tökéletlen világ . .. ezek a gondolatok például — mily érdekes, — csakis az ő kizárólagos gondolatai és senki másé és ezeket soha nem fogja megtudni senki, még ha el is mesélné, ajkkor sem, mert valahogy mindig mást mond a száj, közbegyámoltalankodik és elrontja a legszebb részeket... Még a Schnellernek sem mondhatja el, ennek nem is volna értelme, mert ő is csak ilyesmikkel szolgál, ami még fokozza a kiegészülés utáni szomjúságát. És ezért tökéletlen . .. ah, egy lány kéne, igen, egy drága, szagos lány, akinek a mellét meg lehetne simogatni és aki tudna és megértene mindent, az otromba beszéd nélkül is. .. S homályos és nehéz

vágy markolta meg vadul és görcsösen a szívét, valami ismeretlen kielégülés után és spontán felviharrzással, mint vijjogó és hasztalan jajok egy kegyetlen bíróhoz az égben, tehetetlen zokogás rázta végig a testét, állati, kétségbe-fúló és vigyázva tompított bögés, szerencse, hogy a gép ismét megszólalt volt, gyengéd ébresztés a tanulnivalókhöz. És lassankint, jóleső, édes sírásba hullámozott át a vad kavargás, megnyugtatóan folytak a gyengéd könnyek, mintha fájó kelevények csapódtak volna ki, könnyítvén a beteg test lázát. A sós pácba ázott arc saját szagát éreztetően a párnán, altató narkotikumot sugárzott, most gyógyított volna egy tompa, feledtető alvás a jó kis meleg kuckóban, amit kívájt magának a pamlagon. Újját a fülébe dugta, másikkra a párnát, szuszogva, mint alvásközti megmozdulás és tényleg segített e művelet, mert lassan távolodva, a berregés és zongorázás erejükvesztetten nyitották meg az utat és az álom alászállt.

*

— Öt óra, Gábor, oh, te álomszuszék... néni kérem, rég alszik már?

— Másfél órája, úgy bepólyálta magát, még a gép sem ébreszti fel.

— Szervusz ... már öt óra? ... aohoa ... ennyit aludtam? ... ooohoáá ...

Finom, csontropogtató nyújtózkodás, féktelenül ágaskodó gerjedelem és kalimpáló szívdobogás, egy vad nemi ösztön keresi az álom folytatását...

— Menjünk, igen, rögtön ... megmosdom kissé.

— Hová mennek Schneller? — kérdi az anya — Gábornak még tanulni kell!

— Igen, nekem is néni. A Dánoshoz megyünk tanulni. Nem tetszik tudni, kikereste Gábor az algebrakönyvet?

— Nem én . . . Uzsonnázott már Schneller?

— Oh igen, köszönöm, de ha Gábor még nem uzsonnázott volna, úgy kérném szépen . . . gyorsan, mert negyed hatkor ott kell lennünk.

A fő, minél előbb ki innen, nehogy még valami gátlás kitérítsen mindent a sínekből.

— Nos, csakhogy készen vagy . . .

— Igen. . . Anyám, nagyon sietünk, majd útközben megeszem a vajaskenyeret.

Még kapkodott össze-vissza ráncigálás a könyvespolcon. Mindenféle elfeledt holmi bukkan ki a múltból, egy vonószenekarra írt nyitány, összenyomorítva, az amerikai ceruzahegyszó vidám koppánással a földre, két szikkadt töpörtyűspogácsa, zöld penész fátyoléval szemrehányón és a Szirén című opera vázлата, szövegét és zenéjét írta Halmos Gábor, végre szerényen, az algebrakönyv. Aztán mielőbbi alapos rendezés végleges eltökélésével ugyanígy minden vissza, míg az anya sötéten s megrovón nézi e könnyelmű feldobálást.

— De Gábor, megörültél? Minek hozod a hegedűt?

— A hegedűt? . . . Hát. . . hát. . . tanulás után kicsit hegedülnék.

— Kérlek . . . Ámbár . . .

— Csak vigye el, — szól az anya — úgysem játszik itthon soha.

Elindulnak, a Schneller alig várja a megszólalást.

— Nem magyaráznád meg kérlek, mért cipeled ezt a hegedűt?

És Gábor, mialatt hevesen nyeldekli a vajaskenyeret, megmagyarázza. Körülbelül és tudniillik és minekutána . . . úgy a dolgok végén . . . egy kis hegedülés . . . jól jön az . . . a nő hallgatja . . . nagyon kellemes lesz . . . elhozta a legutóbbi kompozícióját

is . . . kíváncsi, hogy tetszik a nőnek . . . tiszta röhej! A Schneller lélekzetvesztetten röhög, az oldalát támoogatja, nekimegy az embereknek és képtelen beszélni. Végre szóhoz jut, de nem mondja meg, mért volt e kitörés csak „te marha, te állat“ ezt hajtogatja . . . Nem akarja érteni ezt a hegedű-ügyet. . . Mi rejlik vajjon e sötét és gyanús nevetés mögött?... Megvan! Féltekeny a fiú, tisztára féltekeny ... a nőre! Pedig hát mit lehet itt tenni? Hogy lehet ezt megmagyarázni, mikor alig várja és idegfeszítetten vágyja már, hogy kibonthassa a szent kottákat és kiterítse előtte a szívét.. . mint egy hosszan visszatartott disszonancia, mely lihegve kívánja a feloldást ... És a Schneller közömbös dolgokat hajkurász erőltetetten, zavart és pirulva kísérli folytonosan a nyelést, pedig be jó volna tudni, beszélt-e a bátyjával... Tán a bátyja pontról-pontra, mozzanatról-mozzanatra leírta a szokásos bekövetkezendőket, amiket fontos volna tudni, nehogy holmi gyerekes félszepségek hínárjába bonyolódjék, amint már ezt nehéz és új helyzetek végzetesen magukkal hozzák.

— Mondd csak, beszéltél a bátyáddal?

— A bátyámmal? ... de igen, beszéltem.

— Nos? Mondd, mondd, alig várom.

— Hát kérlek . . . bemégy a nőhöz . . .

Csodálatos! Gábor hirtelen felvillanással úgy érezte, mintha ettől a pillanattól kívülről nézné saját magát, mintha minden érzéktapasztalat és gondolatfutam visszavonhatatlanul belevésné magát agyába. Vagyis „bemégy“ és nem bemész és egy kis srác belérug egy narancshéjba, mielőtt ott hagyná a papirkereskedés kirakatát és egy villamos valami g és gis közt ingadozó hangot csilingel, ebben a pillanatban, mikor a fénybe, zajba, lágyan hulló és sziporkázó hóporba burkolt körúton, a kavargó tömeg

között és mégis, mintha önműködő tkis sziget mozogna velük és alattuk, melyre senki fel nem léphet, kettejük között elkövetkezett e „bemégy a nőhöz“.

— Szóval bent vagyok a nőnél. ..

Mi sem természetesebb ennél. Kiskorában megverték Halmos Gábort...

— De fiam, ne is kérdezz! A bátyám is mondta ... itt nincs megállapított séma... ez olyan egyéni . .. ezek a nők, illetve a nő már tudja úgyis ... bízd csak rá magad... nézd, itt adta el a Rabolth is az algebráját, csak tudnám mennyiért!

Betértek az antikváriumba, a hegedűtök keményen odaütődött a magától csukódó ajtóba és Gábornak felötlött a rémes szerencsétlenség, ha ugyan-ez történne a nőnél is, ily hallatlan ügyetlenség ...

Kövér nő terpeszkedett a kasszában, kinek bíbircsók ágaskodtak az arcából, mint Liszt Ferencnek. Hogy gyerekek jöttek, éppen csak felnézett, aztán tovább olvasott.

— Mázli, hogy az öreg nincs itthon — súgta a Schneller és megkezdődött a tárgyalás a pápaszemes és girhes segéddel, aki azt képzelte, hogy ugyanúgy henceghet, mint a főnök. A kért 3 koronára 80 fillért ígért, végre 90-et, de ennél megbicsakolta magát.

S míg e krajcáros alkudozással telt az idő, e szörnyű röghözkötöttség Gábor szívére ment, öt krajcár — tíz krajcár — ezen fordulnák a dolgok, könyörtelen számtan a lét alapja és adok-veszek a föld tengelye! Röpülni és mámorosán újjongani kéne most a bizsergő titkok titka előtt... és egy rideg intés útjába áll: előbb adj, hogy vehess!... Adj, aztán várj, míg sorodra kerülsz! És elnyomta erőszakkal a feltoluló baljós sejtelmeket, hogy az előtte elterülő, ezer téljesülést ígérő tiszta tó fenekén rozsdás pénzdarabok mérgezik, íme a vizet ... El,

el, ostobaság, ne gyötörd magad, szeretni, szeretni fogsz. ..

Végre az asszony is beleszólt.

— Mit nem képzelnék ezek a gyerekek . . . Na, koronáért itt hagyhatják!

— Akkor kérném ezt a másikat is, de az egyik koronáért hatosokat kérnék ...

Nagyszerű, ez a Schneller mi mindenre gondol!

És most neki az uccának.

Szótlan és sápadtan egymás mellett, két sötéten izzó, kiszolgáltatott lélek, bekötött szemmel támo-lyogva, telítve féktelen és őrijítő reményekkel szüzi tudatlanságukban. Egy feketén tátongó, szűk mellék-ucca, imbolygó nőekkel, kirekesztetten, itt-ott leplezetlen és érdes kacajok . . . máskor szokott és titokzatosan búja látvány, ma durva, közvetlen valóság és a Schneller kacagása egyszeriben megfejtett rejt-vény ... Oh szegény, árva, buta hegedű, te ...

S egy barátságos invitálásra a Schneller reked-ten és lihegőn, de nyugalommal — oh, nekünk fér-fiaknak mi ez? — így szól:

— Na szervusz, én itt bemegyek... a sarkon találkozunk . . . Szervusz.

S karját a lányéba öltve, délcegen és határozot-tan eltűnik a kapualjban.

Egy idegen, felnőtt leánnyal és itt hagyja őt, egyedül e sötét utcán, ennyi csimpaszkodó nő között...

Ki innen, ki a fénybe, mozgalomba, ragyogás és emberek közé ...

Eszeveszett rohanás kezdődik. A hegedű kat-togva kalimpál tokjában. Az ajka cserepes, a nyelve száraz, a szíve dühödten rázza magát és a torkán át keresi a menekvést... Tovább, tovább ... ez jó, ez üdít, frissít, ez a csípős szél, futtában. . . Egy csibész odakiált: szaladj, nélkülöd el sem kezdik, s

egy úr dühösen ráacsarkodik, kinek nyilván a lábára tiport. .. Tovább, tovább ... Az emberek megfordulnak, a cipőfűzője kioldódik, egy kocsis utána suhint, káromkodva. Ragyogó kirakatok, hasznos és élvezetes árúkkal, gúnyosan kínálják magukat: gyere be szép fiú, ha van pénzed, kapsz te is. Pompázó nők, hódító szagukat, mint fátyolt lebegtetve maguk után, megközelíthetlen és elérhetetlen, pedig ugyanazon anyagból, ugyanazon holmikkal női testükön... Tovább, tovább ... Az eszmény, csorbán és repedten, de még megvan, ezt nem adni, ezt vinni, mint tépett lobogót, amíg csak lehet... A Schneller most ölelkezik, finom, meleg szobában, tán túl van már mindenben, boldog és tudó, férfi, mint ezek az uccán, cylinderben, teli öntudattal, nőekkel karonfogva, ahogy a Schnellert utoljára látta ... Hogyan? csak ő lenne egyedül a számkivetett, elfulladtan, dideregve a hideg izzadságtól, hajsoltan és kikacagva, kocsisok és csirkefogók gúnyjának kiszolgáltatottan? És e folytonos rohanás, reggel menekvés a tanári megrovás elől, most menekvés az élet elégtelenje elől... Hát hol az elmélet, az iskola holt anyagával való foglalatoskodás alól kibújni, hogy annál belterjesebben művelhesse a saját életét? .. Melyik hát az bizonyos „saját“ élet, hol az igaz út? .. haza, a mindennapiság poshadt levegőjébe, a gyötrő izgalmak és terméketlen nyöszörgések és légnemű fantáziák közé vagy követni a rossz vér harsogó parancsát és behunyt szemmel ugrani a mélybe s közben valami szépre, valami nagyon szépre gondolni. . . Vissza, egyenesen és vakon vissza, a legeslegelsőhöz, ki útjába kerül...

Vissza . . .

A legeslegelső egy csillogó szempár a sötét, mély kapualjban. Haha, itt a nő, tessék, de a hegedűt el ne feledd! ... Nyirkos szagok, homályos folyosó

egy minden ajtónyílásra riadtan fellobbanó lámpa tompa fényében és elöl csoszog hévvel a nő, de valami egészen szegény nő lehet. Az ajtó nyílik, nedves meleg csapódik ki és áporodott sült alma- és szegényszag. Ágy sehol, egy gyűrött lepedőjű pamlag dominál és redves, aszott kóró a nő. De elég a pamlagra nézni s máris lecsillapíthatlan őrjöngésbe kezd a vére és állati epedéstől merevedik minden idegszála, le a télikabátot, gallért, mindent, mert megfule túrhetetlen láztól. De a nő megállítja:

— Na! Csak nem veted le a cipődet is?

— Nem . . . kérem ... ez kioldódzott útközben... mert én . . . én . . . most vagyok itt először . . .

— Tudom, fiam . . . mindenik ezt mondja közületek ... Hát mit piszmogsz ott annyit?

— Igen . . . rögtön . . . már jövök is . . .

Mert a nő sokkal kevesebb előkészülettel beéri. Holmi kipróbált mozdulat, a korhadt pamlag nagyot nyekken és két sivár comb ágaskodik, sűrűke Jáger-nadrág riasztó burkában. Aztán bódult elnehezülés, idegen ruhák füledt szaga . . . távoli, bűnös kéjek tompa visszfénye villan... bizsergő vonaglás bokáig . . . aztán az undor keserűn tapad a szájban . . . Ah, egy jó, alapos köpés mindennél többet érne ...

*

Az való, megenyhült a test. Mily felvillanyozó, üdítő e friss, hideg levegő! A Schneller magánkívül áradozik ... A nő . . . drága .. . édes ... finom . . . Theodolindának hívják . . .

— Hát a tiédet?

— Az enyémet? . . . Rózsikának. Kérlek szépen, ez is valami nagyszerű nő. Mondhatom, csodás...

És így hazudoznak egymásnak. Pedig igaz barátok mind a ketten, de ki vall be lemoshatatlan pofó-

nokat? És Gábor virult, üdén hadonászott, összevissza csacsogott, mert a létfontartás áldott ösztöne e bűzhödt élményeken való felülemelkedést diktált neki.

De otthon, este, az ágyban, hideg nyugalom dermedtette a lelkét.

Elmúlt egy nap, igen, két fontos esemény, két életes, súlyos élmény napja.

A könyvvitel bűbájos csodája és a Muskátli ucca riasztó kísérlete ...

És ebből áll az élet, rettentő jajok és újjongó örömök változata s mintha valahol a középben rejtőzne a megoldás: a nagy emóciókat csak szűrőn át bebocsátani, mely mindent szürkévé másít... ezt elérni s akkor nincsenek problémák többé... A felnőttek is így teszik, a kövér kereskedők.. .

Oh, hagyjuk ezt.. . tanár úr kérem . . . igazán, tessék elhinni... tessék szíves lenni elhinni, nem készülhettem mára . . . nem számolhatok be tanulmányaimról, mert.. . mert... a karmester legcsekélyebb mozdulatára nekizúdul a zenekar és akkor — tudom, — nem lehet elállítani, már pedig — és ezt férfias becsületszavamra állíthatom, — idegzetemnek pihenésre van szüksége. Valami más, valami egészen hideg és józan dologra kell most gondolni, hogy leinthessem a zenekart. Például: a holnapi földrajz- és algebraóra! Vegyük a holnapi földrajz- és algebraórát! A földrajz különösen nyugtalanító, mert Anglia mezőgazdaságát lehetetlen hasból felmondani, azt tanulni kell. Az algebra nem oly veszélyes, mert Zsoldos nagyot hall és zavartalan sűgások fertőtlenítik a levegőt. Ellenben kémiát ajánlatos volna már tanulni, mert Bonkay félfokkal rosszabb osztályzatot ad, ha nem önként jelentkezik az ember ... Ezt a nőt pedig .. . ezt a nőt el kell felej-

teni. .. igaza volt a Székelynek . . . Rút hazugság, nem igaz egy árva szó sem...

Jé, be furcsa ... a Székelynek ténylegesen igaza volt . . .

Nyilván, valami egészen más az, ami igaz. A Székely bölcs, drága, jeles ember, aki soha nem hazudik és sötétlelkű gazember, aki azt meri állítani, hogy nem színarany igazság minden szó, amit a Székely kiejt. . .

Áh ... ez finom, ez isteni érzés .. . most, amikor egy lépés ... és az álom eléri... rögtön kérem . . . még egy perc ...

Ez a nő . . . erre nem is kell gondolni. . .

Ahol igazán osztályoznak ... ott elveszítik úgylis a noteszt, amiből átírják az osztályzatokat és így nyoma sem marad ennek a förtelmes és ostoba kis kalandnak .. .

Jelentéktelen epizód... a nagy zenész életének kutatása közben nem sikerült ráakadnunk arra a nőre, aki férfivé avatta a lánglelkű gyermeket. ..

De ez bosszantó... hátha igazat mondott a Schneller... azt a Theodolindát fel kell egyszer keresni .. . Tán annak elhegedülheti a kompozícióját... oly szép ...cdeeeae... Mindenesetre keresni kell egy nőt, akinek eljátszhatja, mert okvetlen kell lenni egy ilyen nőnek .. .

És evvel elaludt.

Jubileum

Már a hangolóteremben kezdődtek a baráti kéz-szorongatások, szelíd tréfák, örömteli üdvözlések. Mindenki szerette Halama Kürtöt, a csendes, jóindulatú második hegedűst, akinek tiszteletére a mai hangverseny után bankettet rendez a Szimfonikus Egyesület. Huszonötödik éve, hogy letelepedett a másod-hegedűsök utolsó pultja elé e Sziléziából idevetődött, komoly kis ember, aki pontos, lelkiismeretes munkájával már évekkel ezelőtt a harmadik pult elé küzdötte föl magát.

De ő az első elé szeretett volna kerülni, noha tudta, hogy ez is önámítás csupán.

Kényszeredett, fanyar mosollyal fogadta az üdvözléseket. A bankett elkésérítette. Tudta, hogy az Egyesület magas védnöke sajátkezü levelében fogja üdvözölni és a beszédek már előre unta. Mindez hiábavalóság, tüneti gyógykezelés, narkotikum! . . .

Az idő kérlelhetetlen múlására gondolt, a halálra, céltalan muzsikálására, a dallamnélküli kíséreték örök tömegére, melyet az évek folyamán kopréselt szürke hegedűjéből, hogy a dallam, a mások dallama annál erőteljesebben kidomborodjék . . .

Névjegyén ott büszkélkedett: a Szimfonikus Egyesület tagja.

Egyízben hazudott. Első hegedűt játszik, mondta a házibálon, ahol lelkesen ünnepelték a Schumann Träumerei hangfogóval előadott, érzelmes

előadásáért, de hüledező rémülettel vett észre néhány vendéget az egyesület legközelebbi hangversenyén. Többé nem tette soha.

Lassanként megkövesedett, elmeszesedett a lelke, akár idős, ványadt erei, melyekben fáradtan lüktetett a vér. Megélt a zenéből, de már rég nem vette észre a zenét, mint a legelésző tehén, melynek fogalma sincs a szagos, dús rét és a környező természet szépségéről.

Már rég abbahagyta büszke álmodzásait diadalmas szóló-hangversenyekről. Lassú, szívós küzködéssel csúszott agyába az idők során a megismerés, hogy tehetségtelen és e szörnyű ludat szétfreccsentette csípős mérgét egész lelkében. Gyűlölte az erőseket, az ifjakat, a teljesedést ígéroket, még tehetségesebb tanítványait is, kik könnyűszerrel bejárják a nagy Titok felé vezető útát, melyet előle megmozdíthatatlan sziklatömegek torlaszolnak el. És éppen ezen az estén egy egészen fiatal, ismeretlen, de a falragaszok szerint zseniális zongoraművészt kísér a zenekar! Mintha a sors gúnyos és könyörtelen figyelmeztetése volna, nehogy átengedje magát a baráti ünnepség csalóka örömeinek . . .

Csöngettek, mire Halama Kurt sötét sóhajtással csapta hóna alá a hegedűjét és a terem felé indult. Lassanként benépesedett a zenekar, a karmester emelvényére sietett, a művész lelkes tapsok között a zongorához ült és a munka megkezdődött. Próbánélkül, hisz a kitűnő karmester még akkor is elvezette volna az elsőrangú együttest, ha nem egy ezerszer játszott Beethoven és Csajkovszki zongoraversenyéről lett volna szó.

A jubiláns le-lesandított a dobogóról, de nem látta a megszokott törzsközöniséget. Ismeretlen, unatkozó és bambán ünnepélyes arcok bámulták a levegőt, egymást, a zenészeket, vagy mohón látcső-

vezték a művészt. Valóban, „családi“ hangverseny volt ez és a művész otromba műkedvelő, ki önfeledten hajlongott a lelkes és szabadjegyes ismerősök túlvilági erővel harsogó tapsaira. A zenekar csakhamar átlátta a helyzetet, a bankett amúgy is vidám mókákat ígért, általános jókedv kerekedett, még a karmester is sunyi mosolyokat rejtegetett a bajusza alatt és túlzott lendülettel intette be a hangszereket. Az oboista és a fuvolás kottát cserélt (de nem a Beethoven-szám alatt! az szent volt!), a fagottista az „O du lieber Augustint“ brummogtatta a hosszabb fortisszimók alatt és az üstdobos egy nyolcaddal mélyebbre hangolta hangszerét. A kikívánczoló kacagások torz grimaszok lárváját borították a muzsikuskok arcára, kik óvatosan igyekeztek a kottalap pajzsa mögé rejtezni.

A jubilánst is elragadta a vidám hangulat. Mint a befagyott tócsa a déli nap reszketeg, lázas simítgatására, olvadozott búskomorsága a zongora bukácsoló futamai és dülöngélő, görcsös akkordjai hallatára. — So a Trottl! ... — súgta kuncorogva a szomszédjának és időnként belekapott a brácsa szólamába. Egy rakoncátlan húr megzabolázásának ürügyével itt-ott abbahagyta a játékot, hogy jobban figyelhesse a zongorázó újjak rokkant bűvészkedését. Akár reggelig elhallgatta volna a tántorgó, elcsukló hangokat...

— Szörnyűség! — mondta méltatlankodva a hangverseny után — ilyen vadembert a pódiumra engedni! Az első hang után betiltom az egészet, ha a rendőrség vagyok!

Boldog volt.

Egy torzóval találkozott, ki ugyanazt a kálváriát fogja végigjárni, mint ő. Szenvedni, kínlódni, vérezni és zokogni fog, mint ő. Az isteneket fogja hívni és az isteneket fogja káromolni, mint ő. Lidér-

ces, végigvergődött éjszakái és igás, köves nappalai lesznek, mint neki... Boldog volt.

És mikor az Egyesület elnöke ünnepi beszéd kíséretében átnyújtotta neki a kegyelmes védnök, a gróf üdvözlő levelét és a második púit mellett jelölte ki a helyét, értésére adván, hogy nincs már messze az első sem, úgy érezte, hogy felejthetetlen este ez és szép, határozottan szép az élet annak, aki művészi, hasznos és fontos munkát végez.

Tragédia

E.-nak, életemnek

Esti tizenegy óra lehetett. A házmester éppen beengedett volt valakit a kapun és dideregve, álmosan visszafelé igyekezett a lépcsőházban, mikor egy tébo-lyult, elnyújtott sikoltás tépte fel a ház elhalkuló mo-
toszkálásának csendjét, mint egy gerjedelemmel telt macska emberi vonítása, de tisztán ki lehetett venni, hogy egy nő ordítása, aki tudja, hogy rögtön meg fog halni. A házmester megtorpant és elfehéredett. Az iszonyatos sikoly tompa puffanásba fulladt és mire a házmester az udvarra rohant, az előtte sötétlő tömeg már érzéketlen, jeges titokba burkolódzott. Ajtók nyíltak, világosságok gyúltak, zürzavaros hangok és léptek zaja kúszáldott, egy perc alatt cselédek és lakók rémüldöző tömege gyűlt a halott köré. Hamarosan kitudódott, hogy a nyúlós, véres hús- és csonttömeg Sári a III. emelet 22-ből, mire az idegen lelkeket egybeforrasztó, kába ijedelem éhes kíváncsis-
kodásra és fontoskodó, egyéni találgatásokra bomlott. A zárkózott Sárit alig ismerték, noha több mint fél éve szolgált már Benkőéknél. A jó tanácsok raja zú-
gott rövidesen a házmester felé, aki fiatalember volt, most találkozott első ízben ilyen esettel és gondolatai gyámoltalanul tapogatództak segítségért a rendőri hí-
rekből jól ismert szavak után: rendőrség ... telefon ... mentők ... orvos ... Végre is a vicit rendőrért küldte és Haracsek úr a kilencből elszaladt a közeli kávé-
házba telefonálni, amikor az ügyvédék Marija szé-

gyenkezve bevallotta, hogy tőlük nem lehet telefonálni, mert a nagyságáék nincsenek otthon és mindig lezárják a szobákat, ha elmennek. Egyesek elszaladtak Benkőékhez, az ajtó tárva-nyitva állt, senki sem volt otthon, csak Kónyái, a szobaúr, aki ágyból ugrott ki az elszörnyesztő hír hallatára, de nem jött le, mert nagyon meg van hűlve.

Egy óra elmúlt, mikor végre elcsendesedett a ház. Benkőék akkortájt érkeztek haza és mélységes döbbenettel hallották a tragikus és hihetetlen újságot a házmestertől, aki részletesen és a közvetlen átélés szította fölénnyel beszélt el mindent, a sikoltás és puffanástól a mentők fellépéséig, akik rögtön visszafordultak, mikor látták, hogy halott az illető és mennyi szaladgálásba és telefonálgatásba került, míg a rendőri bizottság és a hullaszállítók jöttek. Egy nagy vázát tört el a Sári és lehet, hogy ezért lett öngyilkos. A rendőrtiszt fentjárt a lakásban, hogy kihallgassa Kónyai urat, de azért Benkő úr is fog idézést kapni nemsokára, noha ő, a házmester igyekezett elmondani a lányról mindazt a keveset, amit csak tudott. Egyáltalán, a házmester nem titkolta, hogy tetterős és higgadt intézkedéseinek köszönhető az ügy síma lebonyolódása és ajánlkozott, hogy szól egy jó ismerősének, aki éppen hely nélkül van s így már holnap beállhat. Legalább egy percig se lesznek lány nélkül Benkő úrék és a cupringer-pénzt is meg lehet takarítani . . .

Benkő úr, nem látván világosságot Kónyái úrnál, sokáig habozott, bekopogjon-e. vagy sem. Végül is megállapodott feleségével, hogy nem lehet felkelteni, hisz bizonyosan így is elég herce-hurca érte. Az ebédlőben tényleg ott világlott a váza romjainak fehér tócsája, de Benkőék derék emberek voltak, eszükbe se jutott a nagy kár felett sópánkodni. A konyhaasz-

talon levél hevert, a lány rokonaihoz címezve, de amennyire ki lehetett venni a pacnis szarkalábakból, árva szó sem állt benne az öngyilkosságról. Érthetetlen . . . Benkő úr gondosan a tárcájába telte, mert hátha a rendőrségen szükség lesz rá. Körülnéztek a konyhában és a cselédszobában, az elpihent munka nyugalmas békessége mindenütt, a cselédszoba-szekrényben érzéketlen türelemmel várakoznak a szegényes, ügyefogyott holmik, egy piszkos-színű, divatjátmult ruha, kötények, alsószoknyák, egy pár fényesre pucolt fekete félcipő és sovány halmokban a sárgás fehérnemű. Egy halott tulajdonai... rettenetes!.. Benkőék elképzelték azt az ugrást a tátongó, üres semmibe és az irtózat hideg didergetéssel futott keresztül rajtuk.

— Még jó, hogy nem láttuk, — sóhajtotta Benkő úr.

— Te meg tudad volna nézni? — kérdezte az asszony, de Benkő úr nem felelt: gondolkodott. Soha, soha, nincs az az ok, amiért ezt meg tudná tenni... Revolverrel, esetleg... De így?! Erre csak közönséges népek képesek... Végül is, mit lehetett tenni, visszavonultak a hálószobába, vetkőzni kezdtek, de közben Sáriról beszélgettek. Szorgalmas, tisztességes lány volt, derék, igyekvő, legényt sohse lehetett látni nála és borzalmas cselekedete teljesen érthetetlen. Mert csak nem lehet józan ésszel feltételezni, hogy a váza miatt ugrott le az emeletről? Annál sokkal intelligensebb volt! De hátha? ... Az asszony emlékezett, micsoda mélységes bánatba esett a lány, amikor egyizben összeszidta egy eltört szerviz-pohár miatt... De csak össze lehet szidni egy cselédet? ... Mindene meg volt, itt-ott használt ruhát és cipőt is kapott, vendégektől külön jártak gavalléros borraivalók, kávé tuzsonnázott vajaskenyérrrel, vasárnap délután már félhárom-

tói szabad volt, mi lehetett, mi oka lehetett hát, hogy véget vetett életének? Egyáltalán nem értették az esetet.

Aznap este, kilenc óra után, mikor az úrék elementek hazulról, Sári befejezván a mosogatást, megmosódott és a konyhaasztal elé telepedett, levelet írni.

Nagyon szeretett levelet írni, de sajnos, ritkán lehetett része benne, mert nem nagyon akadt kívül leveleznie. Ilyenkor tisztaság és rend volt a konyhában, az asztalon a tintásüveg és a friss, égszínkék papíros, a tollszárba új tollat is tett, olyan volt ilyenkor minden, mint valamikor az iskolában. Csak le kellett hunyni a szemét és már az iskola szagát is érezte, a tintának és a papírosnak éles, fanyar szaga emlékingerlőn lebegett az asztalon, sőt a hideg tollat is lehetett szagolni. A tinta kék volt, nem lila, mint az iskolában, de ily kicsiségek nem számítottak. A tollszárral mindenféle dalokat lehet kipengetni így is az asztal szélén, csak tompábban szól, igen, sokkal tompábban, mint a pádon. Már az iskola is kezd tompulni, szétfoszlani, mint a szobák bútorzata, ha közelít az este. Nem is olyan rég, még tisztán látta a sárgára mázolt falusi épület tágas termének nagy, fehér falait, a büszkén terpeszkedő, szépséges képeket, melyeket órák hosszat lehetett bámulni és mindig akadt rajtuk új felfedeznivaló, a hatalmas táblát, mely szétvetett lábaival komoran feketéllett, mint valami hetvenkedő, mesebeli óriás, Erzsébet nénét, a jóságos és szigorú istenséget, szelíden csendülő hangjával, ha őhöz fordult és csípős pattogásával, ha szidott valakit.. . Igen, lassanként kifakulnak a színek, elillannak a szagok, halványodnak és eltűnnek a tárgyak. A szemétládjára például sehogysem tud visszaemlékezni. Se az alakjára, se, hogy hol állt, a dobogó és a fal között, vagy az ablak és a tábla kö-

zött? És a névsor...? Almár, Angyal, Bakulár, Bokor, Bruncvik, Cseresnyés, Cserháti, Danilovics . . . itt egy nagy űr következik, melyet sehogyse tud kitölteni, akárhogy töri a fejét, csak aztán jön:... Lázár, Mikolik, Muhai és a többi. Lassanként tűnik, távolodik az egész tündérvilág, mint a földalatti villamos piros lámpása a koromsötét, végtelen alagútban és viszi magával a teljesedetlen ígéretek és hasztalan reménykedések minden káprázatát. Amikor anya meghalt és a második osztály elején kivették az iskolából, még bízott Juli néniék szavában, hogy visszakerül ő még oda, de lassanként rájött, hogy ezzel is becsapták. Nyalogatták, becézték, cirógatták, — szegény árva, szegény árva, — sóhajtgatták, öltöztették, vetköztették, aztán észre sem vette, a babusgatások helyébe szidások és verések jöttek, eleintén „tanították a szegény árvát a konyhában, hadd tudjon valamit“, és nemsokára dolgozhatott Juli néni mellett napestig. Lassanként elposványosodott az egész helyzet, mint a fog, melybe kis lyuk fészkei magát, ami folyvást növekszik, hogy egyszerre csak gennyes, fájós daganat borítsa el a fél arcot. Sötét, zordon évek következtek most, a cselédjük, a kutyájuk lett és szájtátva hallgatta a Pestről jött lányok kábító meséit. Tizenhatéves volt, mikor kiverekedte magának, hogy felengedjék Pestre és eddig igazán nem bánta meg, mert Benkőék bámulatosan jó emberek, sokféle jóban részesítik, ami nem is volt kikötve, de Kónyái úr nélkül lassanként belepné a lelkét az unalom és a bánatos életuntság, mint a nyári konyha fülledt hőségében zajló legyek a heverő kenyérdarablkát...

Ez finom, jó érzés volt, igen. Ezt szerette, így ülni a meleg sparherd mellett, a papíros előtt, a munkavégzettség bizsergő ernyedtségében, mikor csengetés fel nem riaszthatja, parancs le nem szalaszthatja, így egyedül, a mámorító tudattal, hogy Kónyái úr szintén

egyedül van és bármikor kijöhet hozzá. Ilyenkor jó levelet írni, nem kell aggódnia, hátha nem jön haza, hátha autó taposta el a drágát, hátha villamos tépte le a kezét-lábát, hátha az utcai lányok csábították be mézes-mázos szavakkal, ilyenkor kétségtelen, kézzelfogható valóság, hogy erőben, egészségben és biztonságban ül bent a szobájában, tudós munkái között. Mert Kónyai úr valódi „kereskedelmi ügynökség“ tulajdonosa, amint ez az ajtóra szögezett fényes táblán olvasható. Gazdag, gavallér és végtelen kedves úriember, aki „legyen szíves“ nélkül még pohár vizet sem kér, de valahogy nagyon is komoly, tartózkodó, nagyon is tudós, látszik, hogy magánosan él, nő nélkül, vidámság nélkül, tisztán szent hivatásának .., Ezért kéne sokat újságot olvasni, sokat moziba járni, nehogy majdan, ha a felesége lesz, szégyent valljon vele ... Oh, de addig mennyi temérdek, sok mindennek kell még történni!...

Csöngettek.

Gizi jött sebbel-lobbal. Bódító, finom parfüm-illat áradt róla, mely egyszeribe telitöltötte a konyhát. Kezében papírt szorongatott.

— Te, hallod-e! — mondta elfulladva, — megint írt! Nesze olvasd, de be ne piszkítsd! Siess.. . jaj, csak egy pillanatra jöttem, úgy szaladtam ...

Gizi már harmadik évét szolgálta Pesten és királynői életet élt. Szotalányi minőségben volt alkalmazva, fekete ruhában járt, mindig csinosan és tiszta fehér kötényben, mintha minden napja vasárnap volna és már régen valami egész más volt, mint ő. Sokkal nagyobb uraknál szolgált, akik állandóan előkelő vendégeket fogadtak, amivel busás borraivalók jártak, ha ugyan hinni lehet neki, mert öt házzal odább lakik és neki nem szabad hozzá menni, „mert az úrék nem szeretik idegen lányok látogatását“. Még lopva sem mehet fel hozzá, ami egészen furcsa dolog,

sokáig nem értette, mígnem egyszer rájött a titok nyitjára, de bár ne jött volna rá . . . Hármában voltak a ligetben a Gizivel és a vőlegényével, aki borbély, de épp úgy, ahogy a Gizi is sokkal több cselédnél, úgy az Antal sem borbély, hanem szinte valódi úr, aki sokszor érthetetlen szépeket mond, amin aztán összevihognak, hogy elsülyedhet szégyenletében, aki velük van. Mindig valami kellemetlen, zavaros piszkálást érzett a szívében, ha így együtt voltak, sohasem tudta mit, de egyizben valami közeli táncmulatságról beszélt az Antal és ekkor történt. Nem is látta tisztán, inkább érezte, egy arcmozdulat volt, egy pirinkó rándulás a Gizi arcán, vagy egy szembillentés, szóval valami határozatlan, de éles jelzés, mint a vilálm féhéren izzó cikk-cakkja a vaksötét éjszakában, mégis tisztára kiviláglott: ez a nyomorult *szégyelte* a barátnőjét! ... Tette, mintha nem vett volna észre semmit, de a keserű fullánk mélyre fúródott, soha többé nem tudott úgy beszélni a Gizivel, mint azelőtt. Ezért nem szabad hát a Gizit meglátogatni, szégyelli a szakácsnő és a frajlein előtt!

Hetekig rágódott az eseten, gyötrelmes, verejtékes kínok között, valamilyen megváltó gondolon vajúdvá. Utána méricskélte minden szavát, amit kiejtett volt előttük, hátha ezt mondta bután, vagy parasztosan, hátha azt, amíg egyik éjszaka kigyult előtte a megismerés keservesen vakító lámpása: tethet akármit, mondhat akármit, hiába, nem tartozik közéjük, azok többek mint ő, magasan fölötte állnak és rengeteg lépcsőfokon kell még felvászorognia, amíg elérheti őket. Ha vőlegénye volna, ilyen vőlegénye, aki ennyit tud és tanítaná, vezetné, amellet, hogy szereti, igen, így könnyű volna, de hogy lehet ilyenre szert tenni, hisz a Gizi már valamenynyire hasonló volt az Antalhoz, amikor összeakadtaki De az ő legényei? Oh ezen keserves undorral

kéne sírni, sírni, végeérhetetlenül. . Mintha összebeszélte volna valamennyi, rondák, förtelmesek, kibírhatatlanok a bizonyos férfimozdulattal... az enyhén begörcbített tenyér, amint szilárd bizonyossággal, egy jól tudott út felejtethetetlen ismeretével nyúl ártatlan kis mellecskéi felé, mintha ez volna minden, ami belőle érdekelné őket... Hovávaló, hogy hívják, hol szolgál, aztán gyerünk, amint a legkisebb alkalom kínálkozik, gyerünk a mellekkel, hisz a fene törődik a te ostoba nyavalygásóddal... így van ez, akár katona, akár asztalos, akár szerelő. . . Ezért nincs neki senkije, az ismerős lányokon csak nyűg, ha egyedül ódalog velük ... Ez a Gizi az egyetlen, aki tartja a barátságot és hébe-hóba magával viszi, ki tudja miért? Talán ez is *előkelő*, mutogatni, mintha a szolgálója volna, vagy csak hencegni akar előtte az ő nagy-nagy, biztonságos boldogságával? ... Ezt a levelet is biztosan azért hozta ... Ezt se lehet megérteni, itt vannak egy városban, minden vasárnap találkoznak és mégis folyton firkálnak egymásnak ... Eh, vannak dolgok, amikbe bele kell nyugodni, hogy még nem érti őket...

Sári kibontotta a levelet.

— Jaj, hát ez borzasztó hosszú . . . — mondta, — ezt nem bírom én most elolvasni, hagyd itt holnapig ...

A Gizin látszott, hogy a hatást szeretné kiélni.

— Nem, most olvasd el!. . . Most, különben elviszem! — mondta bosszúsan és a levél felé nyúlt.

— Jó, jó . . . hát elolvasom.

A Gizi letelepedett a hokerlire, cigarettát vett ki a kebléből, rágyújtott és kényelmesen elhelyezkedett, mint valami előadás végignézésére.

És Sári lassan, szótagolva, olvasni kezdte a halványlila papirosra fektetett hegyes betűket:

„Imádott Gizellám!

Immáron második napja, hogy a Sors megtagadta tőlem legbecsesebb Személyed látását. Nem mondhatom, mely kín számomra ez idő és ajkaim hallgatása, mellyel nem mondhatom számodra forró szerelmem zálogát szavakba öntve. A szerelem viharként tombol lelkemben, sír és nevet egyszerre, először, mert oly távol dobott tőlem a szerelem vihara, másodsor mert mégis levélelleg kifejezhetem és tudodra adhatom érzelmeimet, melyek a paroxis-muzra gyulladva várják az Egyház atyai áldását, hogy meleg otthonomban üdvözölhessem az én kis szerelmes, takaros, angyali, kedves és jó kis feleségemet.

Vajha az Élet és Idő egyesülve a vilámcsapás gyorsaságával száguldana fejünk felett, mialatt a boldog szerelmesek álmát aludjak, hogy felkelve máris ama hön áhított időpont itt volna, mint én a Kisasszony Mihály cég üzletvezetője, Te kész kelengye boldog birtokosnője, hogy szenzációsan egybekeljünk. De várjuk és reméljük, ez időpont el következik, el fog, mert el kell következni. Mert a jó és finom érzésű emberek szándékával szemben nem emelkedhetik sokáig a Sors akadályá. Gizellám, remélj, higgyél és szeress, mint én, a Remény, Hit és Szeretet hármastája sugározza felénk az elkövetkező sírig tartó boldogság világító szövetnekét.

Sírig hű, örök szerelmed

Hampelroth Antal.“

Sári könnyben úszó szemmel meredt barátnőjére.

— Isteni gyönyörű ... sóhajtotta meghatottan és irigyen.

Gizi felállt, eltette a levelet.

— Na, meglehetősen! Irt ő már szebbeket is! Azt mondja, minél erősebben képzel engem maga elé, annál szebben tud írni.

— Hát akkor miért nem képzel el mindig erősen?

— Csacsi! azt hiszed, ez tőle függ?

— Hát?

Gizi megvetéssel biggyesztette le ajkát és legyintett: itt nem érdemes magyarázni.

— Szervusz! — és becsapta maga után az ajtót s vitte magával azt a bizonyos másik világot, amiből itt, a *zsír és* ételszagú konyhában, nem maradt egyéb, mint a cigaretta és parfóm édes vegyülete és egy magasztos szerelem bűvös-bájos szavakkal kivetített képe, mely sokszoros gyűrűzéssel, megnövekedve és kivirágozva tükröződött a leány lelkében, mint a hold hideg fénye, ha vízbe ér és hatalmas, reszketeg ezüstnyalábban omlik szét benne. Micsoda érzések és micsoda szavak, mint egy káprázatos virágokkal, fűszeres, ismeretlen növényekkel teli elegáns kert, melybe soha nem fog bebocsátást nyerni, csak az illatát hozza feléje a szél. Mintha a keskeny konyha gőzben aszott falai mind összébb szorultak volna, egyre sűrűbbre préselve a levegőt és mintegy bezárva a benlévőt saját egyetlen és fojtogatón szűk kis világába: csak a darab kék papiros intett feléje hivatón az asztalon, vigasztaló és bátorító jelként a külvilágból. Igen, írni valakinek, szólni valakihez, tartozni valakihez ... de kihez? . . . Oh, mily keserűen kacagnivaló: a Juli néniékhez! És egy döbbenetesien fagyos kéz dermesztette a szívét hirtelen: megérezte, hogy egyedül van és az egyetlen ember, akihez némán és láthatatlanul tartozik, bent ül a szobában, áthághatatlan falak konok

védelve mögött, anélkül, hogy látná, vagy hallaná az ő gyötrődését, az édes. Mindegy, írni, írni, gyorsan és beleírni minden mérhetetlen fájdalmát...

Hozzákezdett. De előbb a rendes írnivalókon, a köznapi történéseken kellett keresztül vergődni! Tömzsi újjai forró igyekezettel vánszorogtatták a tollszárat a mindjobban bemaszatólódó papíron, míg végre elértek odáig, ahol kivetíthették a lány minden keseredett, fájdalmas, bús panaszát. Újjai itt önkénytelenül erősebben markolázták a ragadós tollszárat és a papirosba vastag, hangos betűket véstek, melyek mintha a beléjük szorított lélektől dagadtak volna meg ... Óh, ha választ kapna, minél előbb, szép, hosszú levelet, aminek jó sokáig utána gondolhat az ember ... Tudta, hogy hiába remél ilyesmit, mert Juli néniéktől nemrég kapott levelet és jó, ha minden két hónapban írnak, de mégis hozzábiggyesztett a leveléhez egy sóhajt a válasz után, aztán elolvasta, amit írt:

*„Kedves Juli néni Sandorbacsi es
Eszternéni epársór írásom aleg jóbégységbe
tataija Mingyukat én halistenek egéséges
vagyok Myitnaguknakis kivonok Kedves
Julinéni neharaud janak hogynemirtam
de igazam ojanhigeg volt hogy Még irnise
eset jó denagyonjahejemvan jó azazanyom
hogy élnek Julinéniek ebnanagy drágaság-
ban Masúj sagotnem irhatok IGAZAN
NAGYKIN AZ ÉLET NEMIS TUDOM MI
LEZ*

kezeket csokolja

Sári.“

Valaszt

... Bánatosan és gyűlölettel nézte a piszkos, gyűrött és kusza ákom-bákomokkal és újjlenyomatokkal zsúfolt papirost. Micsoda szegényes, ostoba,

félszeg kis rongy ez: mintha csak lényének kiszakított darabkája volna. . . Egészen másként jött ki minden, mint ahogy írni akarta, de ez mindig így van s ezen nem lehet változtatni.. . Hasztalan erőfeszítés az élet, hiábavaló szárnyalás felfelé, üres vergődés csonka szárnyakkal, mint fogságba került golya együgyű csapkodása... Mintha előle, éppen előle, minden út el volna zárva, mely valami szebb és jobb világ felé vezet, az iskola felé, a jó társaság felé, valami igazi kedves felé, — hisz a Kónyai úr elérhetetlen bálvány, ebbe bele kell már egyszer lörödni és leszokni az ostoba, áltató reménykedésekről, mert egészen biztos, soha, soha nem fogja őt észrevenni. . . Udvarias úriember, ennyi az egész, aki fütyül holmi buta cselédekre . . .

Hirtelen eszébe jutott, hogy későre jár az idő és ágyazni kell. Repedt kis tükre elé állt, hogy rendbe szedje magát, mint mindig, ha tudta, hogy Kónyai úrral találkozni fog. Ez nem kacérságból történt, természetes előkészület volt, amint iskolába, vagy templomba, vagy vasárnap délután nem megy el rendetlenül az ember. A tükörből észrevette, hogy piros és ragadós az arca és dagadt a szeme. Sírt, de nem tudott róla, tehát megkönnyebbülést sem hoztak a könnyeik, torkában feszülően dagadozott a szorongás és orrahegyére kiült egy csillogó csepp, mint a bánat előretolt őrszeme, mint egy igazgyöngy, mely a fájdalom kagylójában sajtolódott, amikor bement Kónyai úr szobájába ágyazni.

Kónyai úr szivarozva ült az asztalnál, házikabátban és papucsban, gallér nélkül, szobájában iroda- és férfiszag volt, az asztalon széjjel szórva nagy csomó megcímzett, zöld boríték, ő maga pedig leveleket írt.

Egyszerre csak letette a tollat, hátradült a széken és a homlokát kezdte nyomogatni.

— Hej, Sári, Sári... — sóhajtotta, — könnyű magának, de nehéz a szegény embernek!

Néha szokott így beszélgetni, de ez nem jelentett semmit.

— Szépen könnyű nekem! — mondta Sári, de a hangja mélabúsan reszketett és annyi tehetetlen, alázatos megadás csendült benne, hogy a szobaár meglepetten nézett rá és csak ennyit mondott: No nem lesz az olyan veszélyes! és folytatta az írást. Sári háttal állt feléje az ágy mellett és lankadt lassúsággal ágyazott, gondosan simítgatva az ágyneműt. A kispárna közepén kerek folt sötétedett, melyből finom pomádéillat áradt, a Kónyái úr fejétől és az egész ágynak valami titokzatos és ingerlő szaga volt, talán a belésvívódott irodaszag, mely pipereszerek halvány illatával keveredett... Ez az irodaszag az iskoláéhoz hasonlított. . . Igen, ezek azok a megnevezhetetlen, távoli illatok, az előkelőség, az iskolavégzettség, a fölényes mindenbe-beavatottság homályos, izgató párája, mely a Gizi után is ott terjengett a konyhában. Ez az az illat, mely valahogy folyton az orra előtt libeg egy életen át és egyre csalogatja, vonszolja maga után őt, aki vakon és süketen, trampogva követi, mint az óriás teknősbéka a feje fölé tartott almát, ahogy a Képes Újság színes rajzán látta. És még ha tudná hová vezet ez az út? De mit lehet ezt tudni? Mert mi lehet és mi következhet még? Cselédnek lenni, dolgozni, előregedni, elszáradni, egyedül, társ és szeretet nélkül, kínlódva és fulladozva, mint szárazra vetett hal, mialatt mások vígan lubickolnak a legszebb szerelmek és teljese dések árjában, miért? Óh, ha ez a Kónyái úr, egyszer, egyetlen egyszer... ha észrevenné ... valahogy ... hisz ő nem olyan, mint más cseléd ... Be-fejezte az ágyazást és nem tudni, hogyan — arca át-

szellemülten és kiszépülve ragyogott — kifakadt a száján:

— Hogy mennyit tetszik folyton dolgozni!

Kónyai úr láthatóan megörült, hogy abbahagyhatja kicsit az írást, de zavarodottan keresgélt szavak után, mert nem tudott mit beszélni ezzel a primitív lényel.

— Ejnye, de kipirult maga ebbe az ágyazásba! — mondta és ismét megállapította, mint annyiszor, hogy a Sári nagyon jó bőr és kitűnő, olcsó és kényelmes szerelmet lehetne végezni vele, noha igen zsenáns dolog ezt itt a lakásban lebonyolítani. Csúnya kellemetlenségek, ha észreveszik! De érezte, hogy ellenállása igen ingadozik, mert a leány izmos, friss teste, csinos vonásai feszülő erővel vonzzák feléje kívánatát. Kissé eltolta székét az asztaltól:

— Jöjjön csak közelebb... így... No, de milyen szép kis leány maga, észre sem vettem eddig . . . És megfogta a lány kezét, de a vörösre dagadt, érdes pracli ideges borzongással töltötte el, hát a csukló fölé csúsztatta kezét, ahol síma és fehér volt a bőr.

— No de milyen helyes kis jány... S maga elé húzta Sárit, csontos lábait erősen hozzá szorítva.

És Sári agyában tikkasztó viharok forgataga kezdett észbontó zengésbe, mely elernyesztette tagjait és szemére nehéz fátyolt borított. Mintha a melléje feszülő kemény testből forró áradással az övébe ömlene a vér és lázas összecsapással egyesülve az ő vérével, hódító, örült keringésbe kap, hogy a lüktetését szinte a torkában érezni. . . Most, ime, váratlanul . . . Oh, mennyország . . . most leborulni előtte, mint egy oltár előtt, részeg átszellemültséggel és mindent odaadón adni, csak adni, mindent odaadni . . . Most kibontja óvatos, finom újjaival a blúzát a drága... és a gyengéd hívásra szűzi kándikálással tűnik elő apróka kis melle, melyet lágy-

meleg érintéssel becéz a meggörbült férfitenyér. . . a jólismert mozdulattal.. . Oh, de milyen más ennek az érintése... nehéz, bizsergető, boldogságos gyönyör kél a nyomán, hogy megvonaglik belé minden porcikája ... Ez igen, most, ez a megváltás és ez a beteljesedés ... de nem, itt még mindig lehetséges fokozás... a tüzelő, jóságos tenyerét a meztelen hátára tapasztja s úgy vonja, húzza a keble majd kipattanó kis bimbaját a szája felé, melyből forró, erőscukor és dohányillatú kellemes lehellet áramlik ... Az illat, az illat! . . . ime rögtön elérik egymást. .. Szinte előre érzi már a mellén a szája csókos érintését, mint a párologó étel gőzéről az ízet, de e pillanatban... e pillanatban eltolja magától és ... oh, isten, ha vagy, most, most csapj le és zúzd össze a világot... a csókra igazított száj párja mintha egy mérget okádó sárkány dögsgagú gőzévé válna, mert Kónyai úr így szól:

— No, de milyen gyönyörű kis lány maga . . . mondja, mikor szokott maga fürdeni?

Nyirkos, borzongató csend száll alá, a bűvös forogtag egy láthatatlan rándításra megdermed és a kis zsebóra az asztalon zörgő ketyegésbe kap. Sári az ajtó mellé húzódik, s mialatt arcára, mint valami zordon halotti fátyol, kísérteties, fehér sápadtság borul, lázasan, hidegleléses vacogással igyekszik előráncigált testét ismét inge és blúza mögé rejteni.

— Minden szombaton ... — rebegi, pedig nem igaz, mert csak minden második szombaton, amikor fürdőjegyet kap a nagyságától.

— Hát majd szombat este jöjjön be hozzám, jó? ... Majd aztán kap tőlem valami nagyon szépét ... No ... hova szalad ... Sári?!

És Sári vakon és báván rohan kifelé, az ebédlőn keresztül. Székekbe ütközik, egy éles, harsogó csattanás, mint egy szörnyű vadállat ordítása, mi

előtt szétmarcangolná áldozatát: leesett a nagy porcellán váza a kredencről... Most már úgymint... előre, tovább... menekülni, menekülni, ki, egy más, egy jobb világba, megölni ezt az elátkozott, végzetesen szerencsétlen testet, ha a lelket úgymint kiölték már belőle... Ki... ki innen... a teknősbéka soha nem éri el az almát, kár itt minden ügyefogyott igyekezetért... A folyósó vasrácsának hidege, ahogy két kezével görcsösen befogódzkodik, fenyegető, baljós józanságával, mint a fogorvos hideg vasának érintése, megtorpasztja lendületét... de itt már nem lehet visszafordulni a szégyenbe, a kárhozatba... a váza fehér hullája, elterülve a padlón, mint egy óriási pont egy zűrzavaros, kusza, eldadogott mondat végén, befejezte a hasztalan és szakadatlan erőfeszítések láncolatát... A drága váza, mit is szólnának hozzá az úrék... A fogorvos székéből már nem lehet visszafordulni... tessék doktor úr... előre... gyerünk az irtózatossá, csikorgó recsegéssel... hisz vár az isten... oooááá... halálos, jeges zuhanás, egy soha nem sejtett, fekete, végtelen ürbe és kavargó sötétség, fellibben a szoknya, örökre így marad és a halál nyálkás hidegsége a kapálódzó lábszárakon... most meglátja mindenki, hogy piszkos és csak szombaton lehet fürdőbe menni... oooááá... csak fejjel ne, csak fejjel ne... de itt már senki sincs, ez az én, csakis az én ügyem... oooááá...

... Kónyai úr az előszobában áll elszoruló lélekzettel és összeesett térdekkel. Iszonyatosan csodálkozik, nem hisz a szemének, melyek üvegesen tapadnak a rács üres helyére, de az üvöltés és az embertelen puffanás kérlelhetetlen realitása libabőrös irtózattal tölti el. Szűkölve suhan be szobájába és a széke elé mered: itt állt, most, ebben a percben, melegen, lélekzően, élően és már nincs!!

Halott! . . . De hisz ez örület! . . . Megfoghatatlan misztérium! Borzalmas, csodálatos valóság! ... És egy büntudatos felelősségérzet görcsös markolását érzi a gyomrán, noha tudja, a leghatározottabban tudja, hogy tökéletesen és minden kétségen felül ártatlan. Ez már a harmadik esete, amikor kényszerülve volt kijelenteni, hogy csak fürdés után ... S ez volt az első, aki megsértődött. . . Szegény kis libácska, ki tehet arról, hogy ilyen komolyan vette a dolgot? ... De hogy lehet ezt a világnak megmagyarázni? Hallatlan, milyen helyzetekbe nem kerül sokszor az ember! ... De nem, nem, nem, ő nem tud semmiről, ágyazás után kiment, leverte a vázát, mire ijedtében leugrott az emeletről. Hányszor olvasni ilyet az újságban! ... Igen, villámgyorsan levetkőzni és bebújni az ágyba, ő náthás, beteg, nem látott, nem hallott semmit, nem tud semmiről, őt hagyják békén ... Igen, gyorsan ... már jönnek, az ajtó nyitva .. most vigyázat minden kiejtett szóra ...

Izgatott kopogás az ajtón, Kónyái úr felül az ágyban.

— Ki az? ... Mi történt? ... — kiáltja a két belépő, látásból ismert lakó felé.

A csokoládé-angyal

Még ébren volt. Az ucca zaja, mint langyos hullámverés nyaldosta lágy árjával kis értelmét, amint elomolva feküdt a piszkos lépcsőn, a kapualj hűs léghuzamában. Még érezte és hallotta az élet zakatolását, behúnyt szemei előtt olykor foltok cikáztak tova, melyek elmosódott tudatokat visszhangzottak az ebédután és a nyári meleg e finom kábulatában. Ez a fiatahír a tizenhatból ... ez talán az Irma néni... — gondolta — ez a Márton bácsi... tán érdemes volna felébredni, tán cukrot adna ... De ekkor már továbbgördültek volt a kemény, kellemesen ismert léptek és vitték magukkal a kifürkészhetetlen akarat vezényelte titokzatos és szigorú lényt, ki néha magasztosan édes kockacukrot szokott elővenni, mindenféle mondások között, melyekre nem érdemes figyelni, de mielőtt ideadná a cukrot, ide-oda ugráltatja a szeme előtt, mint ahogy ő szokta a Pici kutyát ingerelni egy fadarabbal ... A fene egye meg ... Pedig jó lelt volna most szopogatni, be jó lett volna, ez a cukor szép lassan olvad a szájban, sokáig tart és még utána is édes az ember szájaszéle s a keze . . . De hát nincs, eltűnt ... Hiába, a dolgok menetét nem lehet irányítani! A legjobb várni, legfeljebb némelykor hatalmas, erőszakos bölgést rendezni, ami legtöbbször eredményre is vezet, csak kár, hogy nem mindig és nem

mindenkivel szemben lehet alkalmazni. . . Jaj, ezek a csikorgó, szuszogós léptek ... a háziúr . . . most voltaképp el kéne szaladni . . . lehetetlen, most már lehetetlen ... Mi ez? . . . Nem megy tovább . . . Megáll... Mégis el kellett volna szaladni. . . még mindig lehet... de várjunk csak ... mi lesz ebből... És picinyke rést nyit szeme apró redőnyén, tényleg a háziúr, az ő ajtajuk előtt áll, kopogtat, majd beszéd hangzik és egyszerre, mintha ostor suhintana végig a hátán, szédítő hökkenet viharzik át rajta.

— Jani, Jani, — kiáltja az anyja.

— Igenis ... — motyogja, és félve, ezer lehetőség tomboló kavargásával agyában, hallgatja anyja természetellenesen szigorú parancsát. Olykor a háziúr is közbeszól, ilyenkor a mama utána mondja a szavát, mintha a fiával csakis ő tudná megértetni magát. Furcsa, Janinak eszébe sem jut ellentmondani, nyafogni, kibúvókat találni, az otthagytott pompás pihenőre sem gondol, valami ismeretlen erő vonja fel a lépcsőn a második emeletre, a háziúrék ajtajáig. Tudja, hogy fontos dolgot cselekszik, amit kitűnően kell elvégezni, mert másképp a háziúrék fölmondanak és akkor hurcolkodni kell, ami a legszörnyűségesebb baj lehet a világon, még annál is borzasztóbb, mintha apus berúgva van és olyan, mint egy disznó, ahogy anyuska mondani szokta . . .

A háziúrék ajtaja hófehér, titokzatos ajtó, ijesztő csendet sugároz magából és vastag szőnyeg hever előtte, melyre spárgát lehetne kötni és így vonatot játszani. Lehetne. De nem lehet. Esténként lefekvés után hányszor elképzelte, szép csendesen fellopódzik, megvárja, amíg a szakácsnő bemegy a szobába és a házbeliek közül senkisem mutatkozik, gyorsan ráköti a spárgát, aztán usgyi, le a lépcsőn. Senkinek nem szabad ráülni, a fiúknak is csak húzni szabad, amikor ő rajta ül, kocsiútra vinni

szintén nem szabad, ámbár itt lehetne kocsilovat játszani, amit a járdán nem lehet... De másnapra mi lesz ezekből a gyönyörűséges tervezetésekből? Érthetetlen és szégyenletes valami, mintha fekete törpék őriznék mérgezett nyilakkal a szőnyeget, akik magukra húzták a csodasípkát és így láthatatlanokká váltak, oly torokszorító félelem, bénító rémület ernyeszti, mihelyst e vállalkozásra gondol... Lassanként ebbe is beletörődött, mint annyi mindenbe. Hogy házmesternek lenni csúnya és lealázó és ha a fiúk azt mondják: a te papád házmester, erre valami nehéz gorombaságot kell válaszolni; hogy a Bandi mindig és minden körülmények között árulkodik és ezt nem lehet kiverni belőle; hogy a csokoládé-angyal elképzeltetlenül sokba kerül s annyi pénze nincs és nem is lesz apusnak soha, amennyiért meg lehetne venni és hogy mindennek a sok keserűségnek végeszakad, amint iskolába járhat. De addig! Mennyit kell várni addig! Még egy hónapot, mondta éppen tegnap anyuka és az borzasztó sok idő lehet.. .

A konyhaajtóban, ahol ismerős, zsiros-meleg szagok köszöntöttek, illedelmesen elkérte a szakácsnőtől az esernyőt és vitte le a háziúrnak. Ekkor anyuka úgy mondott valamit a háziúrnak, úgy hengegett, mintha nem is a fia, hanem ő maga hozta volna le az ernyőt, aztán bement a konyhába. A háziúr a kapu felé indult és azt akarta, hogy ő velemenjen. Útközben megkérdezte, hány éves és szereti-e a cukrot.

— No, vegyél ezen cukrot! — mondta végül a kapunál, egy nagy sima, kék pénzt nyomott a kezébe és elment. Kicsit ment, aztán visszaszólt:

— Te, nehogy oda add az anyádnak! Az egészért cukrot vegyél, értetted?

Mit nem lehetett ezen érteni? Boldog szédülettel

állt, kezében az ismeretlen, hatalmas papírdarabbal, melyet önfeledten szálldostak és nyaldostak körül újjongó gondolatai, mint darazsak a kitett cukorkát ... A csokoládé-angyal immár az övé, örökre és visszavonhatatlanul. . . Soha nem fogja megenni, legfeljebb a diplomajót, amiben áll. Ott függ majd szépséges, szelíd tekintetével, kiterjesztett, dús szárnyaival az ágya fölött. Hozzá imádkozik ezentúl este, ő fogja óvni, védeni az éj sötétjében.. . De milyen cukrokat még? És rohant a túlsó oldalra, a cukrosbolt elé, hol néma ábrándozások és gyötrődések közt szokott volt álldogálni, valamikor régen, amikor még kicsi és szegény volt, a régi időkben, tegnap, tegnapelőtt, azelőtt és mindig. A csokoládé-angyal ... ott lebeg, uralkodik ragyogó kis alakja a drágaságok felett, úgy áll ott az édes, mint gyönyörű királynő a kincseskamrájában. . . hogy becézi, csókolja majd, csakhogy a szűk, sötét szobában feledtesse vele elhagyott pazar palotáját.. . Hát még mit venni? . . . Szaloncukrot... Aranyzivart ... Kávécukrot, de ezt a legvégén fogja megenni, mert ragad és nagyon soká tart. Márkusbácsi cukrot. De így nem lehet kérni, mert a boltos nem tudhatja, hogy azóta hívják így, mióta a Márkus bácsi hozott egyszer belőle, erre rá kell mutatni: ilyet! De a boltból nem lehet látni, ki kell jönni az uccára és úgy megmutatni. Aranyhalcukrot. Nem, ezt nem, mert nem úszik, Lajcsinak volt egyszer, befesti a vizet, de nem úszik ...

Honnan a csudából, nem tudni, de egyszerre ott terem a Lajcsi és a Gombóc. Rögtön átlátják a helyzetet és százféle tanáccsal szolgálnak. Sokat tudnak, pompásan ismerik a cukrokat, de Jani félelmes viharok előszelét érzi. Ismeri a barátait, tudja, hogy önzetlen jóakaratauk alatt sötét tervek szunyadnak, itt „osztzkodás“ lesz, verekedés, sírás,

cukrok szétlapulnak, elfolynak, eltűnnek, érzi, hogy egyetlen menekvés volna visszafordulni, aztán egy óvatlan pillanatban előjönni, de már nem ura magának. Az angyalka bánatosan int feléje, a kincsek beszédesen csillognak, hívják, húzzák befelé, a kétoldról zúgó szóáradat előtti gyengén pislákoló ellenállását, észre sem veszi, máris az üzletben áll, hátamögött a két fiú, s előtte a boltos, aki szótlanul nyúl a felétartott pénz után.

— Az angyalkát kérem, — szól büszkén Jani.

— Az angyalkát? Az ötszáz korona.

— Igen, először azt.

— Ez jó! — mondja a boltos és hátraszól egy cekkeres néninek, aki telefonál. — Idead száz koronát és egy ötszáz koronás áranzsmant akar! Itt van ez a szivar, jó lesz?

— Igen... — suttogja rémülten Jani és már nyúl a szivar felé, mely sokkal kisebb, mint amilyenek a kirakatban látszott.

A három fiú lassan, szótlanul imbolyog az utcán. A kapualjban letelepszene. Janit a sírás fojtogatja.

— Az aranypapírt add nekem, — mondja végre a Gombóc — te úgyse gyűjtöd. ..

Senki sem válaszol.

— Kár volt úgy henecegni... — folytatja — avval a „sok“ pénzzel... legalább drázsét vettél volna ...

Jani dühösen felel. Lajcsi is beleelegyedik. Lassanként kialakul a vélemény, hogy a boltos svindler, szólni kéne a zöldsapkás fiúnak, kivel tegnap ismerkedtek meg, mert az apja a rendőrségnél van és könnyen elintézheti a dolgot. Vagy a Zolinak, hogy a bátyjával és a bátyja barátaival hirigeltesse

el a boltost. Vagy gyufával megmérgezni egy almát és megkínálni vele, mint Hófehérkét a gonosz mostoha.

Jani csak beszél, vitatkozik, véleményeket mond, de belül, valahol mélyen, szívós sajjággal fáj egy súlyos, szaggató seb. Pedig nem is akarta megenni, csak azt az ajtót. . . Érzy, hogy erről nem lehet beszélni, mert bizonyosan kigunyolnák, kinevetnék, de egy sóhaj, ellenállhatatlan kényszerrel, kikiváncozik belőle:

— Pedig jó lett volna az az angyal!— mondja.

A fiúk is belefáradtak már, végre is az arany-szivar előtérbe kerül és a kedélyek új lázra gyúlnak. Sokan járnak arra, itt-ott a házmesterné hangja verődik fenyegetőleg feléjük, Jani izgatottan, sietve, papírral együtt tőri három részre a szivart, éppen szét akarja osztani a fiúk között, mikor a Gombóc kikapja a legnagyobb darabot és elszalad. Jani ámultán, feltörő, sötét keseredéssel és vérforraló dühvei bámul utána, majd zengő sírásra fakad.

— Nesze itt van... — bögi, a Lajcsihoz hajítja a megmaradt darabkákat, beszalad a lakásba és az anyja szoknyájába temeti könnyek közt fulladozó arcát.

— A Gombóc ... és a Lajcsi... — zokogja — elvitték mindet. . .

— Mit?

— Az egész cukrot... mindet...

— Miféle cukrot?

És Jani borzalommal gondol az előtte álló hosszú, bonyodalmas előadásra, melyet nem fog megérteni senki és melyben mindenkinek igaza lesz, csak neki nem. Már megbánt mindent, sajnálja, hogy így történt, dühös a sírására, de ezen már nem lehet változtatni. Új, erőszakos bögsre kap, bele-

lovalja magát és elcsukló és méltatlankodó hangon, szipogva, lelkendezve, rákezdi:

— Az úgy volt... hogy a háziúrtól...

S mialatt meséli, lány felszabadultság kezd hűsítgetni zakatoló keservét. Ez a legfinomabb a világon, anyuka ölében, igaza tudatában siralmasan, ártatlanul panaszkodni, oly jó, hogy lassanként landadni érzi felháborodását és kénytelen nagyon erősen a csokoládé-angyalka elvesztésére gondolni, hogy bánata újból fellángoljon. Észre se veszi s a történet új színezetet kap, a fiúk komizsága halványodva tűnik, hogy annál erőteljesebben bontakozzék ki a boltosé. Igen, anyuka hatalmas, okos és erős, vele kellett volna a csokoládé-angyalkáért jönni, mingyárt átmegy vele együtt az üzletbe és ellátja a boltos baját... Oh, milyen nagyon gyönyörű lesz a csokoládé-angyalka, ott az ágya felett...

De anyuka felcsattan és éles jajdulással kiáltozni kezd.

— Oh, te haszontalan, rossz kölök te .. . így szórni a pénzt... én töröm magam, fél-délután mosok száz koronáért és ő kidobálja az ablakon . . . megállj ... csak jöjjön haza apád ...

És Janit megint előnti az igazi sírás áradata. Hiába magyarázza, hogy a háziúr mondta, nem szabad anyukának adni a pénzt, hazugnak nevezik, felesel, megverik és nemsokára könnyektől ázott arccal, kidagadt szemekkel áll ismét a kirakat előtt, hol bánatos, megértő vigasszal arcán int csókot feléje a csokoládé-angyal, az üvegen át, távol, elérhetetlen, örök messziségben.

Megoldás

Dr. Décsi Imrének

A petróleumlámpát a nagy, földigérő tükör aranyozott keretére akasztotta, az erre a célra bevert szegre, úgy, hogy a lámpa éppen rávilágított alakjára. Egy lépést hátrált és végignézte magát. A feje megragadta figyelmét. Hatalmas, ősz sörénye keményen hátrafésülve, mint ércsisak borította zömök koponyáját és álla, mintegy gondolatai ugródeszkájaként, szilárdan és várakozásteljesen szögeit előre. Vékony ajkai földöntúli titkokat sejtetően, szorosan összekapcsolódtak és a két éles barázdá, mely szeméit nemes íveléssel kötötte össze szájával, némán és közönyösen szunnyadóit. A szemöldökök lustán nyújtózkodtak el, a fülek lekonyultak, az orrlíkak, e két buzgó napszámos, vasárnapot ült és kényelmesen, tessék-lássék működött.

Valami eszébe jutott. Elmosolyodott. Ha most, hirtelen . . . hozzákezdene . . . Micsoda tébolyodott viharok dúlnák fel ezt a nyugodalmas, kedves csendéletet! Micsoda szédítő változás egy pillanat alatt! Szikrázó pillantásai jégesőként kopognának a tükör síma falán, a barázdák megveszett kígyókként fonódnának arcán, e szikár, félelmetes sivatagon, hol gombostínyi hely nem maradna, amit megkímélne az orkán; nem, egy zúg nem maradna, ahol meghúzódhat a csend ...

Még egy futó pillantás a tükörbe; cingár, vézna teste büszkén dagadozik a szűk, fekete kabátban, a dicső sörényt hátraveti és rászegezi szemét a masza-

tos mennyezetre, melyről cafatokban lóg a szürkés, poros tapéta, aztán ökölbe szorított kezét combjára feszíti.

Csend.

A korhadt szekrényben buzgón örül a szű és távoli, elhaló kiáltás morajlik az udvar felől. A szoba kitágul, végtelen lehetőségek nyílnak, ezer fürkésző pillantás verődik vissza szárny aszegetten sziklaszilárd egyénisége tömör pajzsáról ... most... mingyárt... egy pillanat... és az orkán kirobban . . .

Egy pillanat... És diadalmas alakja fáradtan csuklik össze. Szégyenteljes mosoly torzul az arcán. A vers nem jutott eszébe. Nem is csoda, hisz legalább három hónapja nem volt előadás! A lámpát leveszi a tükörről és az asztalra állítja. Kikotorja valahonnét a könyvet, fellapozza a verset és egy kanalat fektet a kinyitott könyvre, nehogy átlendüljön a lap. Mert fáradt, nagyon fáradt, ha nem *arról* van szó és a feje lehanyatlik, ha nem támasztja meg két öklével.

És egyetlen lendülettel szeme elé szökik a múlt. Minden ugyanaz és nem változott semmi. Ott a vers, úgy, ahogy három hónap előtt hagyta. 144-ik oldal, a szám szabályos körrel bekarikázva. És a vers kószán, furcsán, betarkítva crescendo — decrescendo — sforzato — ritardando-jelekkel és a végén egy óriási, erőszakos felkiáltójel, amit egy sikeres produkció mámorában vetett oda . . . Ismét szemben állnak, ő és a vers. Nézegetik, becézik egymást, mint szerelmeseik egy nagy, lázas összecsapás előtt. Nagyszerű perc ez! De mily pokolian undorító a csömör!... A lámpát eloltani, lefeküdni, — minden rezzenetre nagyot ropog az ágy — és megint mindent végiggondolni. Pedig mindinkább töpörödik, fogy a jövő és áttekinthetetlen, óriási szörnyeteggé dagad a múlt; telhetetlen szája, e roppant barlang, egyre tágul, egyszerre bekapja, le-

nyeli és pontosan ugyanakkor láthatatlan paránnyá zsugorodott a jövő ... A jelent kéne valahogy jövővé rögzíteni, mielőtt beléhullana a gigászi rémbe, hogy az ő apróka falevél-testével is gyarapítsa szörnyű tömegét. De ezt, ezt nem lehet! A verset el kell szavalni, gyönyörűen és megrázón, végtelenbe rezgő, elrévült ihletettséggel, de a vers nem tart örökké, egyszerre vége szakad ... és nem történik semmi! A Közönség elé nem kerül soha, a hangverseny vállalatok vezetői kiröhögik, ha eléjük kerül; görnyedt lábakkal vánszorog el a megaláztatás mértföldkövei előtt, sorra hagyja el egyiket a másik után, előre tud minden választ és előre tudja a saját válaszait és így múlik év. év után. *De hátha jól van így, e fiókba zárt produkciókkal!* Egyszer, egyetlen egyszer lépett fel, az iskola nyilvános estéjén, a tornateremben, még jóval a nyugdíjazás előtt, de mikor győzelemittasan és minden földi láncot letépve, sorsok és erők korlátlan királyaként, szinte a levegőben lebegve, fogadta az üdvözléseket, néhány arcon lekicsinylő szánakozást látott, tovább ment, tudta, hogy még sokan akarják üdvözölni, de a következő szám előadója a dobogóra lépett, csend borult a versre, mint egy nyirkos, fellegezhetetlen halotti lepel és az élet símán gördült a maga útján tovább.

És nem történt semmi.

De igen! Egy elegáns, hallatlan értelmes úriember, kinek minden mozdulatáról lerítt az européer, köszöntötte az ünnepély végeztével. Habozott, vajjon nem követ-e el tiszteletlenséget, ha szavai nyűgével terheli a mestert, végre is erőt vett magán, odamegrészkedett és boldog alázattal hálálkodott az élményért, melyben egész életére szóló ajándékot kapott. Később¹ kiderült, hogy a Ceizler apja volt, a Ceizleré, aki bukásra állt éppen. Amikor erre rájött, a dédelgetett emlékre aggatott minden káprázatos

gondolatfüzére üres semmivé hamuzódott és sután, lazán, összeomlott az emlék, a sudár, tömör sziklává jegecesedett emlék, melyre minden kőnyadt, tehetetlen pillanatban ráléphetett, hogy a büszke ormán terjengő levegőjéből szívjon új, villany ózó erőt! Többé senki nem emlékezett meg Róla. Egy jel nem maradt Utána. Soha senki meg nem látta őt. Ott lebegett a Vers a levegőben, mint egy karcsú, remegésig törekeny és a légneműségig finom torony, amit robusztus, boldogságos munkával, isteni adományának minden buzgó, rajongó és alázatos kivetítésével épített fel a világ szemeláttára, — ott lebegett és nem látta meg többé senki. Körhinták száguldottak át rajta, izzadó gyerektetek suhantak beléje, rudak és díszkoszok süvöltve próbálták darabokra tépni. Hiába. Büszkén áll a torony, de miért? Csak ő látja, senki soha, senki soha észre nem veszi, kecses formáiban senki sem gyönyörködik, bűvös zeg-zugaiba senki sem menekül küzdéstől fáradtan, enyhe illatárjába senki sem fürdeti munkás izzadságát, gyötrelmes fájdalmát senki sem hódítja szépsége isteni hasisával, soha senki, soha senki észre nem veszi... Hát ez, ez volna a nagy kielégülés? Akkor ítéltesék inkább ez a szoba a kinyilatkoztatások Sión hegyévé örökre!...

Állati, szomjas epedés kezdte gyötörni kibírhatatlan kinnal, mint a karóbahúzott bűnöst a teste meleg, puha belső részeibe fúródó hegyes rúd. Felviharzó, csillapíthatatlan vágyakozással fürkészte végig a menekülés útját. Egy dermesztő, üres jégsivag!ag érzéketlen végtelenje köröskörül, melyben a reménység fölösleges hulladék, szemét, mint az éhenvesző sarkutazó újján a gyémántgyűrű. Itt remény? Itt TÉNYEK kellene!!

És eszébe jutnak a tények: Tragikus erőfeszítései, veséjének alattomos szúrásai, egyedül a fojtott csendek látomásos éjjelében, hajrás gondolatainak tűz-

rózsás felhői alatt egy pepecselő, vigyázatos munka, számlák és vevények revideálása krajcárokért, egekbe nyúló piramisok építése és a gyomor korbácsos sürgetése ... Körülnézett a szennyes, lim-lomos szobában. Meztelen kajánsággal állt minden a helyén, kegyetlen, noszogató figyelmeztetéssel: *ezt az életet kell élni, ami itt van!* Úgy érezte, mintha valaki figyelné minden mozdulatát. Most végigsimítod a hajadat. Most végighúzod kezedet borostás álladón. Most riadtan körülnézel: — „hol vagyok én?...“ Most a felakasztott hálóingedről hiszed, hogy én vagyok és a halálraítélt idegborzoló félelme szemedben. Most mosolyogsz, de magadban tébolyodottan dideregsz az irtózatától. Egyedül vagy! Megfoghatatlan és legyőzhetetlen egyedüllét kuporog benned, amit nem lehet kiirtani, mint beteg vesédet. Cipeld és szenvedj vele! A könyv kitérve. De mit megint és miért előlről és hasztalan? ...

. . . Döngő, nehéz léptekkel a reggeli újságért ment, mely az ablak előtt, a földön hevert, de félszemével egybefogta és fékentartotta a szobát. Újság? Mi újság? Hát öregszünk, barátom, öregszünk ... És minden ugyanaz... A miniszter beszél, vagy nem beszél... a gyilkos vall, vagy tagad... a színházban ezt játsszák, vagy azt. .. meghalt a legöregebb ember, vagy megszületett az ötlábú borjú... Hopp!... Excelsior!

Semmi kétség! Excelsior! Szűzen és csábítóan ragyog!

Egy új hangverseny-iroda!

A TÉNYEK ideje elkövetkezett!

Nem... Semmi töprengés! Vakon, hősiesen előre! Mert ez az út a siker útja!

Suhogó gyorsasággal kapkod. Újjong, didereg és szorong. Ficáncoló türelmetlenség sistereg benne. Ijesztő fontosságú a tiszta gallér, de szentséges Isten,

milyen nyakkendő? Rongyok bomlanak, könyvek rozoga oszlopa roskad, székek dőlnek fel és fellobog a vers. A kanál leröpül és csüggeteg árvasággal, elhagyatva fordul át a száznegyvenegyedik oldal a másik felére. Már nincs szükség rá. Minden szava vérré vált egyszerű. Még egyszer itthon eljátszani? Minek? A siker villanyoz.

Előre.

Csak báméskodjatok, hülyék! Értetek teszem. Egyetlen lendülettel süvít el mellette a világ. Párnázott ajtó, süppedős szőnyeg, vörös selyemernyők családias, biztató fénye, kultúra, civilizáció és értelem!

— Az igazgató urat keresem.

— Nini!! A tanár úr! Hozta Isten, drága tanár úr!... Persze, hogy én vagyok ... A Kovács.

És a fáradt, puffeteg, öreg szem lágy könnyekbe borul, meleg párák ölelik körül a nemes, rokkant fejet, a karosszék anyás szeretettel becézi a törődött testet.

— Egy estélyt? ... A tanár úrnak? . . . Csak ennyit? Ezer készséggel... Mikor? ... Rögtön .. . A jövő hónapban ...

— De talán ... most... egy próba-szavallatot.. .

— Ugyan! Minek? ... Titkár úr ... írja be .. . december 10, esti félnyolckor ... Készen vagyunk ... hacsak valami akadály közbe nem jön ... Óh, mindig és mindenkor a legnagyobb örömmel... hálás vagyok, hogy tehettem valamit az én jószágos, öreg tanáromért. . . Alázatos szolgája . . .

... És most, a születendő világ hajnalán, a messzi jövődölések izzó beteljesülésekor, a káprázat új lendületbe szökött és elborította agyát, mint szeszes vére a részeget, ha friss levegőre ér. Körülötte ormótlan, vak nyüzsgéssel zúgott a szürkék báva tömege. Egy taszító, ünnepes izgalom heje-

hujás ostorcsapásokkal vad hajszára ösztökélte. Nekiiramodott. Kalapja leesett, hosszú sörénye, mint fejébe kapaszkodó ezüstkígyók raja, nyúlt el utána. Egy iszonyatos feszültség szinte szétpattintotta mellkasát, mely zörgő lihegéssel muzsikált, mint egy vinyogó fuvola. Tudta, hogy most, erről nem szabad lekésnie. Cipőjének lelógó talpbőre kemény ritmussal, mint egy fapapucs, verte a taktust. Már messzi kint futott a szikár, kopár fák között, távol a város fénye fehér párákban gomolygott az égbe. A hangversenyterem előtt meglassította lépteit. Már messziről látta a szigorúan elrendezett sorokban figyelmesen várakozó tömeget. A csodák napja ez! A végtelenség kapúja tágul túlvilág! fényel. Komoly intellektuelek bókolnak üdvözlő hódolattal. A tömeg mozgása lassú hullámokban simul el és minden megdermed. Örökkévaló, elterpeszkedett várakozás. Fel lép a dobogóra. Meghajtja magát. Két kezét ökölbe szorítva lefeszíti.

És ime, elkövetkezett a perc, amiért élnie kellett.

A lélekzésük elülnek, a testek megmerevednek, de villamos érzékenységgel állnak résen a szemek és fülek.

Várakoznak. Érezni, hogy neki is kellemes ez a várakozás. Mert teremtő Isten, hétköznapi Istene, mi jöhet *azután?*

Nyugalmos, biztonságos várakozás ez itt.

Szeme végtelen távolságokat fog át, sehol semmi, ami megzavarná tiszta sugarának útját. Mindenütt tömeg, szoros, szilárd rendezettségben. Egy mocsnás nem hallik. Figyelemmel és türelemmel várják az előadást, százezer buzgó tekintet nyugszik az előadón, a makulátlan ígéretetek szobrán.

Érezni, mindenkinek kedves ez a várakozás.

Hűséges, bizodalmas várakozás. Kár volna még rákezdeni, hisz mi jönne *azután?* Fanyar üdvözlések,

girhes heringek, savanyú hálósobák, a hétfők minden áporodott pokla. Ezt mindenki tudja. Tehát várjunk még egy kicsit. Várunk. És úgy látszik, ez a tömeg kedvére van.

Várjunk még egy kicsit. És még egy kicsit
És várjunk még tovább.

A rendőr rögtön tudta, miről van szó és vigyázva tuszkolta le a pádról.

Bizsergető, meleg hullámok dagasztják a mellét. Pszt! Csendesen! A kezdet Ígéretes magva szunnyad most! Vigyázat, nehogy túlgyorsan szökkenjen szárba és kibomoljék pompázó virága, otromba állatok tehetetlen, gyenge áldozataként!

Néha engedni kell mások türelmetlen ösztökélésének és le kell szállni a nyomorult testi szükségletek elcsittítására, táplálkozás, miegymás. Ez a jel. A közönség ugyanazt teszi és rohannak vissza. Mire ő visszatér, helyén van ismét a tömeg.

Mindenki megszokta már merev magábatemetkezését, csendes, társtalan tagja ő egy fura társadalomnak.

A többi beteg bolondnak tartja ...

... És így áll napról-napra, évről-évre a komor fal egyik szögletében, zömök megközelíthetetlenséggel, mélyre ásott, kifürkészhetetlen titkával, mint egy megkövesedett világ, megrögzítve merészen életének legmagasztosabb percét, ünnepi csendben, megelégedetten, bölcsen és boldogan.

Vízió

Kissé kábultan a sörtől s a korcsma füstös, lármas forгатagától, nekiindultak a havas, néptelen éjszakának és nagyokat szippantottak a friss, csípős levegőből.

Schuppanzigh Ignác úr éles fejangon, induló-ütemben rágyújtott az Eroica-s'zimfónia negyedik tételének főtémájára, amelybe csakhamar belekapott Hummel úr is, majd Schindler úr, végül brummogó basszusával Diabelli úr is. Pompás kiskanont rögtönöztek, így érkeztek üdén, gyermekes fölvidultsággal a Schwarzspanier-utcai nevezetes vörös ház elé, ahol bevárták elmaradt társaikat, Beethoven urat, a házigazdát és Breuning urat. Fölkászolódtak a sötét, szűk lépcsőn. A konyhából még világosság szűrődött az előszobába. A házigazda bezörgetett:

— Hé, asszonyság, hol a tej?

Az asszony kijött és mogorván intett: nincs!

— Hallja! Hányszor mondtam magának, hogy tej nélkül ne merjen a szemem elé kerülni! Meg akar ölni engem? ... Érti? ... Meg fog ölni engem! ... És vad haraggal csapkodta a levegőt.

— Na iszen! .. Először teleissza magát, aztán tejért kiabál. Csak úgy dül belőle a sörszag ... Eh, ne tolja ide azt a füzetet, nem vagyok én miniszter, hogy levelekben beszéljek ... Nincs tej, mert nem hoztak ... És ma már nem is lesz ...

A mester arcára vonagló ráncokat vont a düh. Schindlernek nyújtotta a füzetet.

— Mit mond ez a szörnyeteg? . .. Eh, külön-

ben ... nem mindegy, mit hazudik össze? ... Hallja, menjen és gyűjtson világot benn!

Beljebb tessékelte vendégeit. A tágas szobában irtózatos rendetlenség. Ruhadarabok, piszkos galériók, kottalapok, könyvek, ágas-bogas tartozékai a fura gazdának hevernek büszkén és tunyán, mint egy fejedelem elkényeztetett háziállatai.

A vendégek otthonosan, de kissé mégis elfogódva telepsznek le. Itt minden tárgy ereklye, minden szó emlék és minden mozdulat történelem.

Az asztalon fölbontatlan levél. A mester föltöri, majd ingerülten csapja a földhöz, haját és homlokát markolássza, ide-oda szaladgál és zord méltatlankodással panaszolja a porosz követ értesítését, hogy a király nem fizet elő a D-dur misére, de egy rendjel alakjában örömmel kifejezné nagyrabecsülését a kiváló szerző iránt. Egy hitvány rendjellel, amikor neki pénz kell, pénz, sok pénz, hogy kibírhatatlan anyagi gondjaitól megszabaduljon. A vendégek megértően bólogatnak, de titokban összevillan a tekintetük, hisz tudják, hogy a házigazda fiókjában elsőrangú, biztos részvények hevernek és minden devalvációval dacoló ezüst- és aranypénzek, tömör hengerekbe gondosan elcsomagolva. De a mester tovább panaszodik, dühöng és a kétségbeesés keserű, torz vonalakat kúszál sárgás arcára.

Majd lecsillapul.

— Királyokkal és cselédekkel, az egész világgal harcolok — sóhajtja. — És fáraszt, nagyon fáraszt a harc ... De itt vagytok ti, drága barátaim és ez mindenért kárpótol... Pedig, higyjétek el, őket, a tömeget, épúgy szeretem, mint titeket, de ők ezt soha, soha nem fogják tudni... Ó, türelem... és megadás! Ezzel még csak nyerünk a legnagyobb nyomorúságban is és érdemessé tesszük magunkat arra, hogy isten megbocsássa hibáinkat...

Átszellemült, ünnepi csönd követte szavait. Izgalmas várakozás ült ki az arcokon, mert máskor, régen, zongorázás következett ilyenkor.

És csakugyan, a mester zongorához ült. Lehajtott fejjel, összeszorított fogakkal, magába-bújva, mint egy titokzatos, külön világ, mint egy csodás, lenyűgöző látomány görnyedt a hangszer fölött, mozdulatlanul, csak begörbített ujjai lebegtek a billentyűkön, mint az Úr lelke a teremtéskor a világ fölött. Valami egészen halk, egészen finom melódia tapogatódzott kifelé a remegő ujjak hegyén és a szegény, süket ember lelkében viharok dúltak, mint új égitestek forrongó fölületén ..

Ekkor fogamzott meg a Kilencedik szimfónia adagiója ...

De a vendégek tágranyílt szemmel merednek feléje és fájdalmas szorongással figyelik minden mozdulatát. Rég nem hallották őt zongorázni.. . Nagyon rég .. .S most sem ... Mert e végig *piano* elgondolt fantaziálás után és kérlelhetetlenül benrekedt a mindent akaró ujjakban. Itt-ott egy elmosódott hang, egy tompa, zavaros akkord, egy megtört, szaggatott dallam, mint egy csonka madár vergődése, ennyi volt, amit az érzéketlen hangszer kiadott, a fül mankója híjján béna ujjak nyomán ...

A mester hátrafordult és kifinomodott, mindent meglátó, kitapintó érzékenysége rögtön tudatta vele, mi történt.

Kezébe temette arcát, amelyet forró könny borított el.

— Ó, én szerencsétlen, átkozott... — nyögte ó, miért is élek én és meddig kell még cipelnem ezt a szörnyű keresztet.. .

A többiek elszorult torokkal, fátyolos szemmel állták körül. Az uccáról fölhangzottak egy részeg vidám kurjongatásai.

Tűzföld

A zűrzavaros szuszogások egyenletes lélekzésbe simultak. Aludt immár mindenki.

Hosszú, szívós esősugaraik verték a kunyhó tetejét és a közeli zuhatag víztömegei, marcona sziklagörgetegekhez hasonlóan, de szabályos időközökben, bömböltek be az éjszakába. Erőszakos szelek húztak el és hasítottak sivítva a közeli erdő testébe, hol idehalló kínos nyögéseik között hajladoztak leigázottan a komor faóriások. Olykor dermesztő hangtalanság szállt alá, csak az eső szüntelen és szokott moraja élt, míg az erdő kóbor szellemei, éles vijjogással, bele nem karmolásztak a csendbe.

Meg-meg libbent az ócska bőrrongy, mely a kunyhó ajtajául szolgált és ilyenkor éleset fűtyülve nyúlt jeges karjaival a kunyhó belsejébe a szél.

íme, az út szabad.

Hová és merre e borzadalmakkal zsúfolt szörnyű éjszakában?

Az erdő biztos, de egy leboruló fa, nyekk, agyonüti az embert. Vagy a kúszó növények zűrös hínárja, mely lefogja és agyonszorítja a gyenge testet... Vagy a félelmetes Szörnyeteg, gőzölgő, véres torkával, mely annyi társának vált temetőjévé ... Az erdő... az elhaltak szellemeinek folyton zúgó-bongó tanyája ...?

Szörnyűség, Szörnyűség!

A nyelve a szájpadráshoz tapad, a feje rotyogó katlan, a (kiéhezett test bordái szinte kiszakítják a

cserzett, vad bőrt, elaggott csontjaira rászáradva az izmok és inak, a lábak reszketeg és hűtelen szolgálak és e fityegő bőrzacsó, a mell, melyen már féltényérnyi nagyságú a kemény és minden érintésre sajgó daganat! A megmaradt két fog, egyik oldalt, a másik hátul, csak akadályozza a rágást, mert ha belényomódilk a sebes foghúsba, élelet szúr a fájdalom, úgyhogy táncolhat jócskán féllábon, míg kiáll a fájás. Ó, finom, puha zsír, ha volna, amit rágni sem kell, csak csúszik lefelé szakadatlan és megállás nélkül, szinte szétárad a testben, melegít és erőt ad és amit addig lehet inni, míg csak fel nem puíTad a has. És ha már felpuffadt és fáj, még akkor is lehet egy kicsit és ha már fenn fáj, ahol a szív dobbanását érezni, még akkor is, egész addig, míg zaikatoló körtáncba nem kezdenek a hegyek és a fák és a kunyhók bomolva futkosnak egymásba és a tenger a fák tetejére kerül s a csillagok sziporkázva és ugrándozva le a földre és besurrannak a szem mögé és onnan le, vad szakgatással a testen át a lába, kiégetve maguk mögött a utat...

De mi ez, a falás gyönyöreihez képest!

Mikor egy didergős reggelen, mit sem sejtve ébred a törzs és váratlan, ott hever sötét és dús tömegévei a jó viselet jutalma, a gondos és éber jó szellemek pazar ajándéka, melybe egy derék hasítás csupán és nyomban kitárul, egyetlen halomban, mindaz az élvezet, mulatság, gondtalanság és jóllakottság, mely a földön — ritkán és parányi méretekben — csak érheti az embert. És ilyenkor nincs férfi és nő, öreg és ifjú, egyenlő mindenki, belefúrhatja magát kedvére a zsírok, húsok és szagolk pazar tömegébe, míg csak ott nem fehérük csupaszon, egyetlen húscafat nélkül a legértékesebb, leghasznosabb szerzőszámok gazdag halmaza, a csontváz. Hihetetlen, de a dolgok intézői néha szeszélyesek és akkor is érke-

zik adomány, ha még az előzőtől jóllakott mindenki, vagy jó szerencsével, sok madár leüttetik, vagy messze környéken fehérük csillogó szivárvány-házikójában a temérdek puha és nyálás eledel, valahányszor visszacsúszik fészkébe, nagy dagadásai után a tenger.

És ez megint csak a férfiaknak kedvez. ·

Kevés az ennivaló? Ki jár éjben, fagyban, viharban a partra, táplálék után, a víz visszahúzódá-sainak szabályos időközeiben, felszedni, mit a dús nagyúr kénye-kedvében elhullasztott? Sok az ennivaló? Ki ássa a fagyott földet inaszakadtáig, míg csak le nem kopik tenyeréről a fekete réteg s elő nem tűnik a nyers, vörös bőr, hogy eltemetődjenek a föld bölcs mélyén a jövő szűk idők lakomái? A nő, mindenkor és folyton a nő, mialatt a család ura lomhán terpeszkedik böfögve és saját akaratának enged csupán, ha kievez szerszámjaival az ennivalók kiapadhatatlan tartályára. Igaz, ilyenkor többet hoz, de többet kockáztat, mint bárki a szárazon. Ha lan-kad éber vigyázata, az álnok és minden gonosz szellemeknél félelmesebb forgó lyukak a vízen, bekapják csónakostul, szerszámostól, vagy ha a dicső étek jó félelmes farkával és egyetlen csapással minden nyomorúságnak véget szakít. .. Bizony egyetlen küzdelem ez mindenki számára az ételért: az életért...

És most, menekülni, futni innen... Ki, magányos-nyomorultan az irtó hatalmak mennydörgő fergetegébe, e fáradt, kiaszott tagokkal, az éhség kínzó marásával beleiben ...

Még jóllakottan mily más volna minden...

Jóllakottan!... Ki bűnözött vájjon? Melyik nő nem harapott evés előtt a hal feje mögé, amint az megkívántatik mindenkitől, ki nem férfi és gyerek? Ki szegte meg a nők engesztelő böjtjét, hogy végre megkönyörüljenek a hatalmas és gálád szellemek és

zsákjukba dugják e kibírhatatlan és szakadatlan viharokat? Mit lehet tudni ezt? Vihar, zengő, pusztító és vad, irgalomtalan vihar, mialatt kétszer hízott meg — ha néha-néha éppen megmutatta magát, — a hold, szeles, esős és lankadatlan vihar, mely elragad minden ehetőt a partról, a bátor halászokat elriasztja, kicsal a földből minden eltelt eleséget és áldozatul dobja... kit? Megint a nőt, a hasznavehetetlen, megroggyant öreganyát, hogy még halálával is szolgálja az erősebbeket, hogy rozszant testével táplálja, kiket eddig kezemunkájával táplált...

Ez a rend ...

Borzalom! Innen menekülni kell... tüstént, mert ép pihen a szakadó víz buzgalma...

Igen, az eső elállt.

A nyíláshoz kúszott és félrevonta a rongyot, mire a hold hideg és nedves fénye elöntötte nyúlós zöldjével a kunyhó homályát. Egy akaratlan pillantás az egymáson dőglődő többiekre, aztán kifut az éjbe.

Háta megett a dühödt tombolás, a tenger, melynek mintha éles csípéssel viszketne minden porcikája. Erre a síma, áthághatatlan sziklafal, arra a dübörgő zuhatag és előtte az erdő. Erős vár máskor e zúg, ma szorító gyűrű.

Hasztalan figyelem merre fordítani a bőrdarabot, mely törzsére van fűzve, egyszer erről, aztán arról, össze-vissza okádja erejét a szél.

Egyetlen erőfeszített ragaszkodás és már is az erdőben terem.

Ez az erdő, ez a félelem.

Ha sötét van, nyugszik minden, de a hold hívja a rezgő árnyakat, életre kel, ami mozdulatlan és a szél megcibálja a riasztó látományokat.

Előre, előre . . .

Itt egy hang és ott egy hang.

Idegen és töméntelen kezű, ide-oda ugráló, de a pillantása alól nyomban kiszökő foltok és vonalak gazdátlan sipítása, vinnyogása és hörgése... Távolról ez az erdő fekete, mozdulatlan felhő a földön, itt, benn a testében, őrzöngő tánccal szüntelen mozgás, fehér és fekete rohanásban élnek, ime a lelkek ...

Egy ugrás és egy bukfenc... Itt szakadatlanul hódoló hasravágódást követelnek az erdő lakói...

Korhadó fatörzsekre hág, melyek beszakadnak súlya alatt, csavarodó indák mohó ölelései marasztalják, tövisek siebzilk és kegyetlen, visszacsapódó ágak sújtják hangos dühvei és üzik a halál útjára a halál elől menekülő meztelen testet. És a daganat, a kemény, féltve vigyázott daganat, e külön kín minden kínok közt a földön . . .

Néha, szemrebbenésig, ismerős, elfeledt pillantások húzzák és üzik. Egy rég meghalt varázsló vilantja rá szúró tekintetét, akinek két új agyarárt lopta el izmos és daganatnélküli korában ... Egy cserélő ember a szigetről, aki a követ hozza, melyből az egyetlen és igaz vigasz, a Tűz fakad ... hogy férje lehessen, három állat bőrét ajánlotta, de durva szemenköpés volt a válasz ... keserű és tépett tekintete rég elmerült távoli (kődökben, e visszautasítás után alig óvott testével együtt, melyet nem-sokára benyelt a tenger egyik kavargó lyuka, de itt, itt, ugyanaz az arc, kibukkan és eltűnik rekedt röhejjel... A szél dühöng és a daganat egyetlen veszett marás, már a szívét szorítja tüzes markával, görcsösen és a térdébe, mint nyíl, hosszú, erőszakos fájdalom fúródik. Kicibálja a tövist, mire finom meleg ömlik el vékony csíkban... le kell rogygni, mert nincs tovább . . .

Felette összeborul az erdő.

Térdével majd állat érinti és kezeit összefogja görcsösen a lábfej fölött. Egy didergő, remegő gu-

banc az egész ember, egy fekete pont a mindenségben és a világ minden fájdalma benne. Ki tud róla és ki tartja számon, hisz ártatlan és egyetlen jószága tépett, esett, nyomorult élete? ... És még erről is tudnak és még ezt is számon tartják és még ez is fontos, mert *mások* életébe keveredett visszavonhatatlanul ...

Ez az erdő, ez a Félelem.

Ez az igazi félelem.

Alomban történt, vagy igazi élés volt? ... ezzel a vacogó és szédült félelemmel telítődött a teste egyszer régen, miikor a legkisebb gyermekét a sziklához csapta az apja, mert a tenyerében őrzött eleséget a tengerbe ejtette ... Gőzölgő, véres cafat lett belőle, mások a kezüket melengették benne, de őt ugyanez a félelem tapasztotta a földhöz ... Az embere fehér habot hányt a dühtől és ordítása, mint lezuhanó szikla szakadt a fejére ... egyetlen mozdulat és ugyanez a halál vár rá is . . .

Ez az érthetetlen, el nem ülő zúgás, bongás, ez hát a halottak beszéde. De így súgnak össze napok óta, a háta megett az élők is, az éhezők, hogy a táplálék ne hallja. Akkor kezdődött el a félés a gyomrában és elkeverődött az éhség fájdalmával. De mindez nem volt még komoly és érett dolog, mert csak félig hitte el e zord és erőszakos halált s az éhség cibálását is könnyebb volt elviselni a mások koplalásai között. Most, egyedüli ember e mérhetetlen rengeteg ölén, az egyedülvaló félelem maga alá gyűrte a saját testéből fakadó éhséggyötrelmeket — ami önmaga ügye volt csupán, — mert élők és holtak, idegenek és mások mint ő, egyesültek végső, nagy küzdelemre, ellenállhatatlan és verhetetlen fegyverekkel egy védtelen, agyonnyiszlett test ellen.

Mások, mint ő. Soha nem érezte ezt idáig.

Ugyanaz a föld, eső, vihar, eledel, kunyhó, fák, bőrök, ugyanaz minden, ugyanaz a kiirthatlan, kóbor ellenség, az éhség, ugyanaz a világozás, ha megmozdul a föld és ugyanaz a mámor, ha nagyritkán szétszóródnak a felhők, mint egybegyűjtött, szélérte madárpihék és a tiszta kékségből lefűt ragyogó erejével az ősi, nagy Tűz. Ugyanaz minden ... Hisz jólesett még a vígaszos éhség is az utolsó napok halálraítélt kivetettségében és gyöngéd szeretettel, mint régi kisgyermekére, kit hátán hordott, gondolt korgó hasára, mert nyilván épígy korog a többi has is, épígy erőtlenedik és aszik össze a többi test is és egyetlen ágat a törzsről csak nem mar meg a többi ág, ki hallott ilyet?

E vékony karokkal ide-oda nyulkáló, sápitózó szellemek, íme hagyják békén kuporogni, nagyhangú fenyegetődzéseik élükvesztetten pattannak le róla, mint letompult nyilak ... ah ... tán közékük tartozónak vélik már... tán riasztó kísértet ő is csupán ... tán hideg és merev halott... nem, a daganat ... csak meg kell nyomni... kemény és fáj, bődületesen fáj, mérgesébben, mint a tűz csalfa símogatása ... ez élet még, igazi élet, melyet védelmezni kell... Még él, de valami van itt... ez ismeretlen borzongások... úgy van, félig már a magukénak hiszik és azért nyargalásznak nem-törődöm kacajokkal tova... De mért akkor e hiábavaló védekezés, hisz ők csak tudják ...? Vissza kéne fordulni most, tüstént vissza, kiélni, ami még hátra van, a kunyhó meleg gőzében, hol régi ételek szaga emlékeztet arra, hogy nagyszerű jók is megesnek néha és mi más az élet, mint behunytt szemmel, görnyedten tartani a hátat, melyet jó és rossz kiszámíthatatlan váltakozásainak szele érintget kivédhetetlenül. Tán itt hagyja a törzset holnapra e lebírhatatlan fergeteg, hogy elüljön megint halomba a sok enivaló,

hogy táplálja azt is, ki maga is táplálékul rendeltetett? . . . Igen, visszafordulni, ezt kéne most, mert vagy tudják a szellemek, hogy nemsokára ő is köziük tér s akkor kár megkísérelni a menekvést, vagy nem tudják s akkor meg kell próbálni, hátha megtörik a vihar . . . Oh, nem, a szellemek tudják . . .

S maga előtt látta, homályosuló, régi idők ködében, a három kimúlt bálna partravetődésének nevezetes és boldogságos idejére következő rettenetes éhínség egyik fagyos reggelét, mikor összekötözve cipeltek a tűz fojtó füstje felé egy új, egész szokatlan hangokat furcsa hangosan ordítózó vénasszonyt. ő maga üdén virult akkor, testében lüktetett már kis gyermeke, keble keményen előre szögeit, egy ölelés, egy falás, egy alvás, ebből állt az élet, mígnem az éhínség feldúlta e mámoros, gondtalan korszakot. Kíváncsian és dühösen nézte az öregasszonyt, mily buta, hát csak tudja, mi a rend! Jajveszékelt, kapálódzott, de hiába, erős férfimarkok fogták fejét a füst fölé, kicsit rángatódzott még, aztán egyszeriben elhallgatott...

Végigfutott testén a hideg reszketés . . . hát ezt nem, ezt nem lehet, inkább itt az erdőben, majd eldöglődik valahogy, a szellemek rosszul tudják . . . És az az öregasszony, az más, az egy rút öregasszony volt, kivel senki sem törődött, hanyódott ideoda, mint rozzant és kijavíthatatlan csónak a parton, de hát ő, ő csak egészen más ... Itt él időtlen idők óta, szorgalommal járt a partra mindig, gyűjteni az élelmiszert, éjjel-nappal, valahányszor künnhagyva kincseit visszatért a tenger, toldozott, foltozott lankadatlan, ápolta buzgón a harcok sebesültjeit, szült ki tudja hány derék harcost és halászt — a mostani varázsló is az ő testéből fakadt — és kemény húásával mindig első volt a férje feleségei között... Igaz utóbb nem járt már a partra és varrni-valót sem

igen bíztak rá, mert valahogy máshová szúrta keze a bőrökben a tűt, mint ahová a szeme kívánta, de hát elvégre, ezért öregasszony, kinek daganata is van és e csekély kényelmekre ki szolgált rá jobban, mint ő? . . . És férje, a rengeteg és szeleburdi férfi, kéjek és rettegések dicső forrása, kinek festett sávja orra alatt, egyik fülétől a másikig, minden ünnepen üdén és vakítóan fehérlett, hová tűnt? .. . eltűnt, egyszerre csak nem lett egy hajszás vadászat után ... Tán minden másképp fordult volna a cserélő ember oldalán, ki jámbor figurájával, komoly és szelíd munkáltatónak látszott, de vézna öle vajmi józan és gyatra gyönyörök Ígéretét rejtegette csupán. S valaha a lázbaborult kéjekért époly érdemes volt élni, mint a nehéz jóllakottságért máma ... És a gyerekek, e drága kis gügyögő jószágok, ezek hova lettek? Felnőttek, nőt kaptak, férjet kaptak, szétszóródtak, itt élnek és még sem itt, maga sem ismer rájuk, őt sem ismerik .. . Mindenki más lett, mily furcsa és fenyegető, ugyanaz minden és senkisem ugyanaz ... öreg lett nyilván ... és a vénasszonyok sorsa éhínség idején .. .

Ez az éj, ez a borzalom ...

Belemenekült fejével a földet borító, réteges s meleget rothadó falevelek közé és tapasztalván, hogy ez jó, testével a feje után furakodott. Fedél alá került, a nedves meleg körülölelte a megtépázott, öreg csontokat és maga fölött tudván a biztos takarót, mely elrejt mindenek előtt, lassú sóhajokkal kegyetlen világozás tér belé.

Most már látja, minden út *oda* vezet. Hogy ezt eddig nem vette észre! Lassú biztossággal sorvadtt össze alakja, a lábak kiszáradtak, a karok elsatnyultak, a melle lelohadt, a társak elmaradoztak és az ifjak számára teher. A daganat belülről tépi, marja, az elhaltak maguk közé számítják már, mi

öröme marad és ki veszi hasznát? Az egyetlen megmaradt öröm oda, hisz éhínség dül végeleáthatatlan ... éhínség... hisz akkor bölcs és természetes, ha így szolgálja a törzset!... És mint mikor kora gyermekségében első ízben vonták el lomha gomolyagukat a felhők, hogy szabadon meredezhessenek jeges csuszamlások vakító-kék sávjaival fehérhavas testükön a hegyek, úgy jelent meg gondolatai keserves, sűrű homálya mögül egy ismeretlen, ijesztő lehetőség tudata, a nyomtalan, üres eltűnés a helyről, a kunyhó kuckóból, amit eddig a magáénak mondhatott. Eltűnik, az erdőbe vonul, handabandázó szellemnek lenni, ijedős vénasszonyokat rémítgetni, visítva jajgatni... de hátha a gyötrelmek itt sem szűnnek, hisz csak az jajgat, kinek fáj valamije ... Eltűnik a kunyhóból, helyét más foglalja el, tán a lánya, menyé, veje, vagy más, idegen, oly mindegy . . . úgy van az, hogy egyedül él az ember, ilyenkor látni ezt, a földi élet végén ...

És egyedül, mint nyomorult, ócska rongy, mégis: élni! Elni a létért, a félelmekért, a bajokért és fájdalmakért, tudni az embereket, a tüzet, a fákat, hegyeket és a tengert, mindent ami van, együtt durva és idegen társakkal, kik lassanként mindenét ellopták, miket féltve őrizgetett, túrni a tehetetlenséget és megalázottságot, félig vakon és félig elrothadva, mégis: élni!

A másik öregasszony is így volt-e, nem tudni. Ez az öregasszony ide-oda kezdett gyötrődni a földön, siebes lábával, égető daganatával kimozdult jó meleg vackából, túrta, fúrta a ragadós levelekből összeállóit masszát, lábaival kalimpált, mint az úszó, bőgött, mint sebzett harcos és bőgése elvegyült a harsogó szél és az élesen vinnyogó szellemek szavával. Kicsorbult, vézna karjaival magához ölelt egy heverő, vastag faágot, mintha egy-

kori drága csecsemőjét tapasztaná teli kebléhez, ezt az édes emléket, mely e végzetes éjjelen váratlan kibukkant a tompán szürkellő múlt végtelen tengeréből. De, fájdalom, a daganat éleset harapott mellébe az erős szorítástól, mit a korhadt fa sem bírt ki és porlódva mállóit össze.

A varázsló vezetésével, így az ölelés pózában akadtak rá reggel a törzs férfiai, megmozdulásra és kimerült torkával beszédre képtelen, csak bánatos, véres szemei pislogtak könnyörögve kegyelemért.

Suzdek úr

Suzdek úr nevét egy téli estén, vacsora közben hallottam először, amikor kedvenc ételém, kerekre vagdalt szafaládé volt paprikás krumplival. Nyakig belemerültem az élvezetbe és szokásom ellenére a beszélgetésekre sem figyeltem, de csakhamar megütötte a fülemet, hogy Suzdek úr neve új szobaúrként van forgalomban, tehát legszemélyesebb és legfontosabb érdekeimbe kapcsolódik. Tudtam, hogy szobaúr határtalanul sokféle van és egyik sem hasonlít a másikra, legfeljebb annyiban, hogy valamennyit szobaúrnak hívják. Akár a Blonkovics papirkereskedés kirakatában látható hosszú sor ezerféle ceruza, a feketék és színesek, vékonyak és vastagok, tokosak, vagy toknélküliek, radirosak vagy radírnélküliek és így tovább, mind más, de mind mégis: ceruza. A szobaurakat igen sok szempontból ítélt meg, de legelsősorban és mindeneik felett az otthonmaradás szempontjából. A beszélgetésből csakhamar megállapítottam, hogy Suzdek urat egyenesen az én számomra teremtették. Néhány pillanatra abbahagytam az evést, mintha a nyelvemmel piszkálnék ki egy kis fogam közé szorult ételt és magamban villámgyorsan elimádkoztam: édes Istenkém, add, hogy a Suzdek úr nálunk legyen szobaúr és ha igen, minden este itthon maradjon ámen. Azonkívül a legvastkosabb darabka szafaládét nem ettem meg, amit pedig mingyárt vacsora elején félre

tettem volt a tányérom szélére, legjobb, tehát utolsó falatnak, egy kis éppen jó krumplival (mert aznap voltak egészen vizespuhára főtt és egész keményen maradt krumplik). Jóllaktam, — mondtam édesanyának, amikor kérdezte, miért nem eszem meg, pedig majd megszakadt érte a szívem. Az ételt nem illik otthagyni, — mondta anyus és már-már nyúltam volna utána, de szerencsére apa közbeszólt: — Jójó, ne erőltesd azt a gyereket, ő tudja a legjobban, mikor elég neki, — tehát hálistennek nem ettem meg. De végül mégis csak megbántam, hogy otthagytam a tányéromon és facsarodó szívvel végignéztem, amint megfagy rajta a piros zsír és egészen összenyomódik, amikor lerakáskor a Mari rátesz egy másik tányéért, mert Suzdek úr tényleg hozzánk jött lakni és bizonyosan hozzánk jött volna akkor is, ha megeszem azt a kis szafaládét.

Hogy Suzdek úr az én emberem, azt onnét tudtam, mert a beszélgetésből kivettem, hogy ő egy inzolvens, vagyis csődönkívüli kényszeregyesség. És amikor apa egy inzolvens volt, akkor az én életem a leggyönyörűbb és a legnyugodalmasabb, igazi gyerekélet volt, amilyenelkről a könyvekben olvas az ember. Napközben elvégeztem a feladatomat, teljesítettem kötelességeimet, kis testvérkémet nem vertem agyon, leckéimet megtanultam, szófogadó voltam és éjszaka a jó kis fiuk álmát aludtam, *mert anyusék minden este otthon maradtak*. Nem mentek a körbe, se kávéházba, se színházba, többet veszekedtek ugyan és apa többet volt otthon, tehát sok mindenre jobban kellett vigyázni, mint máskor, de mi ez ahhoz képest, hogy *egyetlen egy este se mentek el hazulról!* Ha lefeküdt az ember, tudta, hogy a szomszéd szobában, az ebédlőben vannak, hallotta a beszélgetésüket, vagy az újság suhogását, csak kinyitotta a szemét és látta az isteni, drága vonalat a be-

csukott ajtó alatt, a *világosság* vékony, sárga vonalát és ez azt jelentette, hogy *nem történik semmi és minden rendben van!* Mert máskor, ha vacsora után elmentek és egyedül kellett lefeküdni a Gyuszkóval, aki egy buta kis tuskó, rögtön elalszik és fogalma sincs semmiről. . . oh, gyötrelmem és halálos kárhózat arra gondolni, ami akkor történik. Szellemek és betörök kezdenek járkálni mindenfelé. A konyha messzi van, nem hallatszik be semmi, volt egy leány, a Teréz, ez mindig hangosan énekelt és csapkodva végezte a dolgát. De a Mari, ez az utálatos dög, néma csendben piszmozg és amint elvégezte a dolgát, *átmegy a szomszédba traccsolni*. Az ember teljesen egyedül van a lakásban, ha lump a szobaúr. A Gyuszkó alszik, mint egy tőik és amúgy is hasznavehetetlen, értéktelen jószág, csak jövőre fog iskolába járni. Alattomos csúszkálások, titokzatos reccsenések és sóhajtozások hallatszanak, a járás-kelés alig szűnik egy pillanatra, az uccáról olykor feldübörög egy rohanó kocszi zaja, de itt, a negyedik emeleten ki tudja meg és ki segít, ha történik valami? Egyszer szoltam anyusnak, hogy félek este a sötétben. De ő csacsinak és nagy fiúnak nevezett, akinek nem illik félni. És lehet, hogy nem illik, de mit tegyek, ha kísérteties, halk hangok, óvatos puha léptek zaja szűrődik az ebédlőből, gyilkosok tesznek-vesznek és betörök sugdolódnak zsokésapokban, vörös sállal a nyakukban, kezükben hosszú éles kés és a Halál leselkedik ott, hosszú, fehér lepelben, fénylő kaszával, amint a *Világ Vége* című könyvön látható. Iszonyatos kín ilyenkor az ágyban feködni, némán, veritékes izgalommal, merev mozdulatlanságban és kiszolgáltatottan a legborzasztóbb eseményeknek. Az ebédlőajtó csukva, de bezárni nem lehet, mert anyusék nem tudnának bejönni. Mi az, egy kilincset lenyomni, mi az, a kísérteteknek a falon át besu-

hanni? Nyitott szemmel, éber, feszülő figyelemmel kell végigvirrasztani azt az időt, amíg anyusék hazajönnek. És másnap? Fakó arc, — ez a gyerek megint rosszul néz ki! — fej fájós álmodás, rossz kedv, elmélázás az iskolában, ötös és minden elképzelhető rossz!

Áldottam a napot, amikor Suzdek úr hozzánk érkezett. Ilyen eszményi szobaúr nincs is több a földön. Volt, amelyik gyakran otthon maradt este, ilyenkor nyitva lehetett hagyni az ajtót és rendszerint elaludt az ember, amíg a szobaúr tett-vett a szobájában. Volt egy drága, aki örült hangosan hortyogott. De mindenképpen, csak fel kellett ülni az ágyban és az ebédlőn túl, a harmadik szoba ajtajának alján meg lehetett látni a keskeny, sárga vonalat, öt-hat felülés és már aludt az ember. És Suzdek úr minden áldott este otthon maradt!

Csendes, finom úr volt, mint egy doktor. A gyereke meghalt és a felesége öngyilkos lett. Fel se kellett ülni nála, mert leveleket írt esténként és a borítékok ropogtak, amint beléjük helyezte a leveleket. Nagy könyvekbe is írt, melyek a földön álltak, az asztala mellett és nagyot dobbantak, amikor az asztalra tette és szétnyitotta őket. Még nagyobb zajjal állította vissza ezeket a nagyszerű óriásokat a földre. Pompás könyvek voltak ezek és sok strapától megkímélték az embert kemény hangjukkal. Keller úr is sokat írt, ha itthon maradt, de sajnos, csak ívekre, amiknek a suhogása a legmegfeszítettebb figyelés mellett se hallatszott be és bizony gyakran beléfájdult a hátgerincem a sok felülésbe. Suzdek úr mellett az életem csakhamar nyugodalmas finoman kezdett csordogálni. A kellemetlenségeket könnyű szívvel vettem, mert csak Suzdek úrra kellett gondolnom és minden baj rögtön összetöporodott, mint a gombostűvel megszárt léggömb.

Suzdek úr pechvogel volt és ostoba. Nem bírt zöldágra vergődni. Ez azért volt fontos, mert az ilyenek nem fizetnek rendesen és én tudom, mit jelent ez. Amint első ízben meghallottam a vész hírt, rögtön belefoglaltam az 'esti imámba, az után, hogy: engedd, hogy a Suzdek úr örökké nálunk maradjon, azt is: és hogy jól menjenek az üzletei. Anyusék kezdetben nagyon elismerőleg nyilatkoztak róla, szerencsétlennek és hajótöröttnek nevezték, aki örülhet, hogy ilyen szolid, meleg otthonra tett szert és tiszta, nett embernek mondták, mert minden holmiját rendben tartja és a szekrényét elzárja. Ebédnél szép, nagy porciókat kapott. Gyuszkóval sokat beszélünk arról, hogy mégsem járja egy szülőtől, a gyereke kérését egyszerűen elintézni avval, hogy „nincs több“ és ugyanakikor még egy rétest tenni a Suzdek úr tányérjára. Később megállapítottam, hogy Suzdek úr sem volt ott, ahol a tapintatot osztogatták, mert egy tapintatos ember ilyenkor azt mondja (amint a Vádász úr tette): — de nagyságos asszony, csak tessék a gyereknek adni — és ha el is fogadja azt a kis ételt, de legalább elfelezi velünk. Suzdek úr mohón kapott az ételeken — szegény, hadd egyen, legalább ez az öröme legyen meg neki, mondta anyus — és talán mi is megbocsátottunk volna neki, ha valami vonzót találunk rajta. De nem volt vicces ember. Soha nem mesélt érdekes történeteket. Nem lehetett tőle semmit kapni, négy hónap alatt egyetlen radírral ajándékozott meg, igaz, hogy egyik fele ceruza-, a másik fele tentaradír volt. Anyusék eleinte beküldtek érte, ha vendég volt, vagy színházba hívták, de ő sohasem fogadta el a meghívást. Unalmas, málészájú ember volt, de amint anya mondta, a légynek se vétett. Asztalnál komolyan ült és néha észrevettem, hogy mereven rám néz. A nézése ilyenkor mély volt és elborult, így nézhetett a feleségére, ami-

kor az megöngyilkolta magát. Mindegy, este otthon maradt. Később anyusék egész máskép beszéltek róla, mint eleinte és az ételporciói is erősen összezugorodtak. Kinevették, tutyi-mutyinak nevezték, kiderült, hogy naponta harminc levelet ír és egyre se kap választ és anyus kijelentette, hogy egyáltalán nem csodálja a feleségét, sőt csodálná, ha nem tette volna meg, amit megtett. Egy este Guszti bácsiék voltak nálunk, apus Guszti bácsival a sarokba vonult, ott soká tárgyaltak, Suzdek úr nevét emlegették, apus megfogta Guszti bácsi kabátján a gombot, rázogatni kezdte és azt mondta: de kérlek, te nem vagy jótékonyági intézmény, biztosítlak, az a vevő nem fog rendelni, ha ilyen gyászvitéz állít be hozzá. Anyus már komolyan haragudott rá és titkolódzó, alattomos fráternek nevezte, akinek nem lehet kikutatni a szekrényét, mert folyton zárva tartja. Minthogy Suzdek úr rendesen fizetett, noha nem bírt zöldágra vergődni, én, öntelt, balga, elbizakodott kölyök, kezdtem nagyon is biztosan ülni a nyeregben, imáimba nem foglaltam bele a nevét és amióta egyszer apus a világ legnagyobb marhájának nevezte, Gyuszlkóval rendesen így hívtuk. Gyuszkó nagyszerű pofa volt. Nagyon jól tudta, mit jelent az a szó: ügyefogyott. Egyízben ebédnél mégis megkérdezte:

— Úgy-e Suzdek úrnak elfogytak az ügyei? Nagy csodálkozás.

— Miért? — kérdezte Suzdek úr és letette a kanalat.

— Mert maga egy ügyefogyott.

Úgy elröhögtem magam, hogy a leves az orron buggyant ki és a zsebkendőmön egy perc múlva nem maradt száraz hely. Anyus rettenetesen összezidta Gyuszkót, akit kidobták és aznap a konyhában ebédelt. Kínos volt a helyzet az asztalnál, apus még sokáig magyarázatott Suzdek úrnak és én meg

se mertem mukkanni, így is féltettem a tésztámat. Ebéd után apus szivart adott Suzdek úrnak és minden rendbe jött, hisz maga Suzdek úr hajtogatta folyton, hogy egy kis helytelenkedésből nem kellett volna ilyen nagy dolgot csinálni. Anyusék ezentúl németül beszéltek előttünk, ha Suzdek úrról volt szó.

Gyuszkóval sokat törtük a fejünket, hogy lehetne Suzdek urat bosszantani. Hisz olyan tutyimutyi emter volt. Épp úgy hancúroztunk és kiabáltunk, ha otthon tartózkodott, mintha a világon se volna, pedig a becsukott ajtón keresztül mindent nagyon jól hallhatott. Ha vacsora után anyusék elmentek. mi kekszket kaptunk és teát, aztán kicsit még játszottunk, kivágós katonákat szabdaltunk, vagy Gyuszkónak rajzoltam mindenfélét, mialatt Suzdek úr a szobájában firkált, aztán lefeküdtünk. Egyizben több, mint félórán át húzogatta Gyuszkó egy evökés élet a poháron körülfutó homályos üvegü díszítésen, mert aznap, mikor apus véletlenül egy picit így tett, Suzdek úr, mint egy őrült a fejéhez kapott és azt mondta, végtelenül ideges. A kés vékony, ciripelő hangot adott, mi halálos csendben ültünk és noha bizonyos, hogy Suzdek úr nagyon jól hallotta ezt a „végtelenül idegesítő“ hangot, egy mukk nem sok, annyit se szólt. Hallatlanul buta, jó ember volt. Még a Mari is útálta és mesélte, hogy egyszer álló hétig rajthagyott a nadrágján egy sárfoltot, mert kíváncsi volt, mit fog szólni. Pedig négy korona ötvenet kapott tőle, míg a régi szobaurak csak négyet szoktak adni. De Suzdek úrral lehetett mindent csinálni. Volt, ott volt, a szobája esténként nyugalmat és biztonságot sugárzott, tudtam, ha bármi történik, rá nyugodtan számíthatok, őt mindig és mindenkor a wigwamjában találom. Sokszor elgondoltam, milyen furcsa, hogy neki fogalma sincs az őrangyali mivoltáról. Nem tudja, milyen mérhetetlen hatalom rejlik a kezében, hogy a

legszörnyűségesebb kínoktól szabadít meg és a puszta létezésével olyan mankót ad a kezembe, melynek segítségével lábaim minden este könnyűszerrel sétálnak át az álom országába. Más talán hencegett és visszaélt volna csodatevő hatalmával, zsarnokoskodott és megalázott volna, de Suzdek úr? A világ legnagyobb marhája? Ugyan! Suzdek urat bosszantani és ki-nevetni kellett, a hátának számárfület mutatni és nyelvet ölteni rá! Suzdek úr *jó* volt!

Egyik este, mikor anyusék már elmentek volt, teázás után nagyon unatkoztunk. Vannak pillanatok az ember életében, mikor nem érdekli semmi, már mindent kipróbált, mindent tud, minden könyvét végigolvasta és nincsen semmi csinálnivalója. A szobában minden ugyanazon a helyen áll, a Gyuszkóval már nincs mit beszélni és mindent lerajzolt már az ember, amit csak lehet, házat, vonatot, katonát, aszszonyt, torpedót, mindent. Gyuszkó is ezt érezhette, a dívány szélébe vonult és régi, titkos szenvedélyének hódolt, amit csak az én jelenlétemben mert még megtenni: a zsebkendőjébe dugót kötött és azt cuc-lizta, szívta, némán és komolyan, mint egy török basa nargiléját a szépséges hurik között. Ilyenkor nem érdekelt semmi, még a fiókját is kirámolhattam volna. A kredenchez mentem, felálltam a székre és kivettem a sötétkék kobalt szervizből két pálinkás-stampedlit. Gyuszkó félszemmel felémpislantott, aztán tovább szívta a pipáját. Rögtön tudta, hogy pálinkafőzés lesz. Ez úgy történt, hogy minden otthon található italt összeöntöttünk egy vizespohárban, aztán szétosztottuk a stampedlikben és megittuk, miközben ilyeneket mondtunk:

— Kedves neje önagysága egészségére! — Vagy:

— Isten éltesse igazgató urat az emberi kor legvégső határáig!

A csészék alján találtam egy kis maradék teát,

beleöntöttem a pohárba, citromot csepegtettem belé, majd egy kis rumot, bórvizet, gyomorcseppet, hat kávéskanál porcukrot, szódavizet és befőttlevet tettem hozzá. Ami volt a kredencben. De annyira unatkoztam, hogy nem volt kedvem meginni, az asztalra könyököltem és elmélázva kevergettem a szép halványlila italt. Egyszerre csak Gyuszkó lecsapja a cucliját, odajön és azt mondja:

— Te! Kínáljuk meg a Suzdek urat!

F elvillanyozódtam.

— Nagyszerű! De akkor tegyünk bele egy kis paprikát is!

Beletettünk paprikát, sót, hamutartóból szivarhamut, a kályhából kormot és a vastag, kék ceruzából belehegyeztem egy kis kék port. Törtük a fejünket, mit lehetne még beletenni. Morzsás zsebpiszkot! Az abroszon ott csillogott egy folt krumplifőzelék, belekevertük. Lázasan fickándoztunk az örömtől, dideregtünk az izgalomtól és fojtottan röhögünk, nehogy Suzdek úr meghalljon valamit.

— Te, — mondta Gyuszkó — ha ezt megissza a világ legnagyobb marhája!... Képzeld el, hogy megissza! Te... tudod, mit kéne csinálni? Beletütülni!

Fuldokló kacagásban törtem ki.

— óriási! Éppen akartam mondani!

Resteltem volna egészen Gyuszkónak engedni át az ötletet.

Gyuszkó tehát egészen elkészítette a pálinkát. Szédelegtünk a mámortól és a boldogságtól. A stam pedlit teli töltöttük, aztán kopogtunk Suzdek úr ajtaján.

— Szabadi

A szobájában hideg füst és savanyú, idegen szag volt. Suzdek úr az íróasztalnál ült és levelet írt.

Amint beléptünk, levette a cvikkerjét és székével együtt fordulva nézett felénk.

— No mi az kérem?

Ez a „kérem“ felnöttesen és szomorúan hangzott és majd levett a lábamról. Van az osztályomban egy fiú, a Szubota, egy hordár fia, aki mindig udvarias és mégis, mindenki bántja. Ez furcsa és érthetetlen dolog és mégis így van. A nagyon udvarias embereket mindenki bántja. És ami a legfurcsább és legértetlenebb, én is bántom a Szubotát. Sajnálom szégyent, de mindenki bántja, én is bántom. Egyszer hárman lefogták az uccán, de nagyon kapálódzott, éppen arra mentem és anélkül, hogy hívtak volna, odaszaladtam és hógolyót nyomtam a nyakába. Többször elgáncsoltam és egyszer svábbogarat tettünk a vajaskenyérére. És ő, oly szomorú, de egyben oly mulatságos, megigazítja a kabátját, félrehúzza a száját és mond valami udvariasat. Például: kérlek, ez csintalanság! vagy: azt hiszitek, ti erősebbek vagytok? De feladni nem mer senkit.

Volt valami a Suzdek úr „kérem“-jében, ami a Szubotára emlékeztetett. Nagy, méla szemével ijedten és csodálkozva meredt reánk. Megembereltem magam.

— Kérem szépen, Suzdek úr, mink pálinkát főztünk és megkínáljuk most Suzdek urat. Tessék!

És nyújtottam feléje a stampedlit.

Suzdek úr elvörösödött, mint egy nagy lány. Kezébe fogta a poharacskát, megvillantotta a szeme előtt, majd ránk nézett és megint a pálinkára. Nyilván nem tudta, mit válaszoljon. Végre megszólalt.

— Hát... ez igazán szép maguktól... hogy gondoltak rám... No lám... Kis pálinkafőzők... ejha...

Szemmelláthatólag tréfálkozni akart, de sehogyse sikerült neki. Mi komolyan és várakozásteljesen

figyeltük, mint hóhér az áldozatát. Suzdek úr meg-simogatta az arcunkat, törte a fejét, mit mondjon.

— No lám, lám . . . ilyen derék kis fiuk . . . gondolnak rám ... no lám ... — ismételte, majd hirtelen elhatározással felém fordult. Sóhajtott, de félsze-gen, mintha elhatározta volna: no. én most sóhajtani fogok.

— Tudja kérem, hogy nekem is volt egy ilyen kis fiam? Már sokszor akartam mondani, hogy épp olyan volt a nézése, mint a magácskáé... Bizony, bizony... de a jó Istenke elvette őt ...

Gyuzsikó türelmetlenül közbevágott:

— Tessék már meginni azt a pálinkát.

— Persze, hogy megisszuk, — mondta Suzdek úr, de előbb beszélgetünk egy kicsit. Úgy kell ám pityizálni, hogy közben beszélget az ember.

Ilyen egy marhát! Mindenáron tréfálkozni és beszélgetni akar, pedig egyiket se tudja.

— Hát Isten éltesse magukat! — mondta végre és egyetlen lendülettel a szájába hajította a pálinkát. Megitta, utána gyanúsán csettintett a nyelvével és végtelen ostoba arckifejezéssel nézett ránk, félrefordított fejjel, míg szemöldökét felhúzta s a szemét tágra nyitotta.

— Kérem ... mi volt ebben a pálinkában?

E pillanattan Gyuzsikó harsány röhögésben tört ki és kiszaladt a szobából, bennem pedig földöntúli vidámság kerekedett. Suzdek úr mélabús, rémült bámulattal tekintett rám. Elképzelve, hogy fog csodálkozni, ha megtudja a valóságot! És elkiáltottam, hogy mi volt a pálinkában.

De rögtön kirohantam én is és becsaptam magam után az ajtót. A hálószobában ruhástul fúrtuk magunkat az ágyba és a párnát haraptuk, nehogy Suzdek úr kihallja eszeveszett kacagásunkat. Már nyilait az oldalunk, a szájunk belefájdult a feszítésbe, egész

testünkben kiizzadtunk és még mindig nem tértünk magunkhoz. — Úgy kell ám pityizálni, hogy közben beszélget az ember ... épp olyan volt a nézése, mint a magácskáé . . . kérem, mi volt ebben a pálinkában ... — ismételtgettük el százszor és ezerszer. — Bizony, a jó Istenke elvette őt! — mondtuk egymásnak, megbeszéltük a legapróbb részletekig, amint ránk nézett, amint a pálinkát megcsillantotta, amint megsimogatott és derék kis fiuknak nevezett bennünket. Hogy anyusnál feladjon, eszünkbe se jutott. Nem olyan ember Suzdek úr, dehogy, ezek nem tesznek ilyet... És megitta, megitta azt a folyadékot! Hát nincs igaza apusnak, hogy a világ legnagyobb marhája?

Addig neveltünk, míg belénk nem állt egy borzongásos és fáradt csömör. Későre járt már, a szemben lévő ablakok üveges szemei mind elfekettek. Gyuszkó nemsokára elaludt. Hideg, komor csend borult a szobára és pokoli sötétség, de csak felült az ember az ágyában és ott világlott az egyenes aranyvonal a Suzdek úr ajtajának alján. Ha az nem volna! Elképzeltem kegyetlen, nyirkos irtózatomat, mozdulatlan hallgatódzásomat feszült füllel, mterev figyelésemet tágra nyitott és könnyesre gyötört szemmel, amint halálra üldözött vadként igyekszem minden erőmmel és minden akaratommal fékentartani szörnyű kízóimat és szinte felsikoltottam a gyönyörűségtől! Milyen távol a bajok, milyen távol a kínok! Csak egy felülés az ágyban és ott a vonal, a világosság, csak egy kis hallgatódzás, háton fekve, hogy egyik fület se dugaszolja el a párna és máris a fülembe csúszik a motoszkálás zaja, egy élő, felnőtt ember jelenlétének bizonyítékai, aki megvéd minden betörő, gyilkos és fehérleples kísértet ellen.

Másnap iskola volt. Suzdek úr az ebédnél már nem ült közöttünk. Halálraváltan hallottam, hogy

„vidéken kapott állást“ és azonnal elköltözködött. Noha tizenkilencedike volt csupán, kifizette az egész hónapot, „nehogy nagyságos asszonyomat károsodás érje“, utánozta anyus Suzdek úr finom, udvarias beszédét és olyan mérges volt, hogy egy falatot se evett.

És én megint itt álltam minden iszonyatos hóhérommal. Nem használt itt lamentálás, bocsánatkérés, ima, hiába húztam a hajamat, hogy a szemem belékönyyesedett és csíptem kék foltokat a combomra, hasztalan keltem ezentúl a Szubota védelmére és feleztem meg vele a tízóraitam, Suzdek úr nem tért vissza. Sohse láttam többé, nem borulhattam a lába elé és nem ajánlhattam fel, hogy rabszolgája leszek egy életen át. Soha többé nem jött hozzánk olyan szobaúr, aki otthon maradt volna minden este.

... Elkövet néha hibákat az ember, amiket nem lehet jóvátenni soha.

Chopin

A tárgyalóteremben kezdődött, mingyárt az elején. Jeges dermedtség kötötte gúzsba a máskor szokásos nyüzsgést és a tömeg lélegzetfojtottan vizsgálta a félelmes rablógyilkost. Mindenki tudta, hogy halálos ítélet lesz.

Ekkor egy ajtó nyikordult és a gyilkos agyába egy dallam fészkelte magát a nyikorgás nyomán.

A dallam nyolc hangból állt, de valami bűbajos elrendezettségben.

Azóta nem bírt szabadulni tőle.

Egymásután állt fel az ügyész, a védő, majd ismét az ügyész és a zárzó jogán újból a védő, aki a bíróság döntő tanácskozása alatt meleg, szíves szavakat sugdosott a fülébe, végül az elnök, komor fenséggel, aki keményen ropogtatva beszédét, kihirdette, amit mindenki tudott, a végső, fellebbezhetetlen ítéletet. Mindebből nem hallott egy szót sem.

Néma szívósággal, kiirthatatlanul motoszkált, csavarodott benne a dallam, mint giliszta a föld testében. Se eleje, se befejezése, nyolc hang, megfoghatatlanul gyönyörű csoportosításban, melyet halkan, mindenki más számára hozzáférhetetlenül, folyton dúdolni kellett. Mi lehetett, hol hallotta, ki énekelte, ezt nem lehetett tudni. Semmilyen nótához nem hasonlított, tökéletesen új, ismeretlen dallam volt, és mégis, régi, régi, andalító, mintha ezer emléke fűződött volna hozzá. De egyetlen emléket sem bírt megragadni, kifutottak keze alól, mint padlóra

hullott üveggolyócskák, melyeket vastag, kötött kesztyűkbe bújtatott újjakkal próbálunk felszedgetni,

A cellában, egyedül, repedt hangján kétségbeesetten üvöltözte.

Először elénekelt a nyolc hangot, aztán várt. De a folytatása nem jött. Újból elénekelt, összekuporodott lócáján, homlokára érdes ráncok kígyói fonódtak, nehéz veríték csípte-marta testét, de semmi nem jutott eszébe. Majd felpattant ültéből, úgy ordította. Fel és alá szaladgált a cellában, karjaival kalimpálta a taktust, százszor elénekelt egymásután a boszorkányos nyolc hangot, egybecsavarintotta a hangokat, az ötödiknél kezdte, a negyediknél végezte, hiába.

A papot kidobta.

A foglár-örmester, az ügyész megbízásából az utolsó kívánságát tudakolta és fürkészőn és csodálkozva nézte végig a gyilkost, mikor meghallotta a kívánságát, hogy mondanák meg neki, mi ez a dallam.

Az örmester elment és a lelkésszel tért vissza.

— Ez? ... Ez Chopin As-dur etűdje, — mondta a pap és tágra nyílt, riadt szemmel tekintett a gyilkosra.

— Sopen? . . . Etűd? ... Mi az . . . — kérdezte az elítélt.

És a pap néhány szóval elmondott Chopinről annyit, amennyit Chopinről el lehet mondani, miközben jelentőségteljes és gyanakvó pillantásokat váltott az örmesterrel. De a gyilkost a rövid magyarázat nem elégítette ki. Kíváncsisága nőttön nőtt, a kérdésekből nem fogyott ki, kérdezősködött és ámult, mint a parasztyerek, kit a városba visznek. Lassanként kibontakozott előtte Chopin egész életrajza. Iszonyatosan csodálkozott. Lengyel ember, ki

Párizsban élt és egész életét zenedarabok kitalálásával töltötte. Rég meghalt. Hogy került hát hozzá, gyászos, undorító bűnök kivetett hordozójához, a zordon csavargóhoz e régi idegen zenéje? ... Melyik ablakból verődött feléje, — mert verklin nem játsszák, mondta a tisztelendő — ki játszhatta vajjon és gondolt-e őrá, aki játszotta?

Furcsa, különös világot sejtett meg e percben.

A pap maradni akart, de a gyilkos elküldte. Révedezve gubbaszlkodott kemény lócáján egész éjszaka. Nem értett valamit.

Egyszerre felugrott. Megállt a cella közepén és kitérte karját.

— Nem értem... — ordította kétségbeesetten, — én . . . ezt. . . nem értem . . .

Az őr beszólt.

— Jó, jó, — mondta csendesen, — azért nem kell úgy kiabálni, hisz éjjel van. . . Hozzak cigarettát?

— Nem ... — motyogta a gyilkos, — nem kell semmi... — és lekuporodott a lócára. Lelkében lágyan duruzsolt a dallam, melynek folytatását hiába dúdolta el a lelkész, nem tudta megjegyezni. Most még kevésbé értette a dolgot. Mint a köszörűkő, melyet buzgón forgatnak, anélkül, hogy köszörülnének vele, forogtak gondolatai üresen és hasztalanul. A gyilkos érezte, hogy vannak csodálatos, titokterhes és rejtelmesen ködös dolgok itt a földön, melyeket jó lett volna megismerni, jó lett volna tudni és melyek mellett tompa bódultsággal, érzéketlenül haladt el mindig.

Tűnődött, töprengett reggelig.

A védő kegyelmi kérvényét elutasították.

Mint az alvajáró lépett a gyilkos a bitó alá. Nem érzett, nem hallott, nem látott. Gondolkodott . . .

Az elhibázott költő

A kertész, kinek háta mögül sütött a nap, éles kontúrjaival, mint fekete bálvány meredt a légbe. És előtte végtelen semmisülésben egy törekeny, ifjú nő omladozott, könnyektől ragadós zsebkendőjébe menekülve.

— Nem adok! — pattant ki a kertész száján, felkiáltó jelként a végleges befejezésül, — százszor megmondtam, nem adok! — És keresztbe fonta hatalmas, bunkó karjait, mintha evvel is gátat emelne *a szíve elé*.

Nemrég esett, de a felhők már elvonultak volt, pazar öserejével perzselt újból a nap és a kert, mint jó cseléd, ki buzgalmában önnönmagát akarja felülmúlni, egy láthatatlan Teremtő intésére pompázva tárta ki ismét magát, örök kacagásukkal a színek, mindenféle, a száz változatban bíboros, lilás, *égy és harsogó cineráriák, fuchsiák, begóniák és árvácskák*, gyengéd erők bővülő erdeje, mint élő, meleg test hevert sütkérezve és fűtyült a kertész minden zord handabandázására. Pedig az emberi lényeknek nagyon is számolni kellett ezzel. E pompázó virulás közepette egy görcsösen lihegő agyvelő vergődött halálos megfeszítések között, de néma, hasztalan munkája, mint bezárt rab hiábavaló falnak-rugaszkodásai, mitsem változtatott a dolgok folyásán. A kertész kimondta a legutolsó szót, csupán a köszönet van még hátra, aztán lehet nekiindulni, vissza,

ugyanezen az úton. Ott, a (kerítés előtt, a koldus nem is üdvözli majd nyálás hangosságával, hisz emlékszik még a jövetelkor kapott alamizsnára, de a sarkon levágódott ló azóta nyilván hámjában cipeli már hivatalát. Az iparcsarnoknál peracet fog venni, avagy az árán inkább villamosra ül... most nem lehet még tudni az effélét, most a katasztrófára kell gondolni, melynek végleges befogadása ellen felülkerekedő, közömbös élmények, védték jótékonyan a tudatát.

— Hát akkor.. . megyek. Keziticsókolom. — És útjára indult.

— Szervusz.

És a kertész folytatta a megingathatatlan póz adta élvezetet. Nem adott, sziklaszilárdan áll szobor-szerűségében és körülötte lágyan hajbókolnak a virágok, mint gonosz varázsló alantas bűntársai, nem-hogy illatukkal vigasztalnák a lassan, rogyanva tűnő nőt. Mert furcsa és elátkozott kert ez, nem tudni, véletlen, vagy a kertész különös ízlése: de e drága és kényes teremtvények szagtalanok. Nem nő illatos virág e kertben, csupa néma, üres növény tanyázik itt, mintha ezzel bosszulná a kertész e gyengéd foglalkozást, megfosztván a világot a virág leg-igazibb ékességétől.

A kertész nagyapja tán sohse élt, az idők mélye nyomtalan magával vitte. Az apja a nem-tudás polihisztora volt, kőfaragó, asztalos, mázoló, bognár, egyik sem és még egy csomó mesterség képzelt hivatottja, mígnem kertészetet alapított, kertészetet, az uzsorás, okos magyar falu közepén. De, sajnos, a minta virágtermelést hiába példázta e kertészet, mert a falu és környéke nem nagyon zárandokolt hozzá kíváncsi tanulnivággyal, mint ahogy a gazda forró agya kifestette volt. A falu, természetszerűleg, józan és durva röhögésekkel kísérte útját a lerom-

lásig, gyerekei és felesége diadalos elégtétel-érzete kíséretében. Míg nem szerteszóródott a család, a hebehurgya nevelés, zilált szülői öklelődések, vérbeojtott nyomorúságok otromba átkával ki erre, ki arra tűnt, az egyik fiú napszámos, a másik kazánfűtő, hivatásos koldus is akadt és egy ronggyá foszlott leány.

Hogy esett összeborult évek egyik régi percében, nem tudni. Tán megint szidta Zsigmond, a legidősebb fiú a bohém családfőt e hasztalan virágtenyészet nyújtotta sivár megélhetésért, tán mérges szitkolódzások robbantak ide-oda, tán elhangzott a kritikusok keserű fizetsége is: csináld, ha jobban tudod, elég annyi, a legidősebb fiú dühödt magabizással a mellére dobbant: majd én megmutatom! Bizonyos, e fellobbadt tűz rögvest kialudott volna, ha a rozszant család tehetetlen és savó tagjai mérges csipkelődéseikkel, fintoros gúnyolódásaikkal nem élesztik, folyvást meg-megújuló erővel. De egy farkáló makacsság csakazért is állta a szívós támadásokat és így lett Zsigmond, e magábabújó, tagbaszakadt gyerek, összeverődött gyülekezetek kedvelt mesemondója, akarata és kedve ellenére, kertész.

Beszélték, hogy gazdag, de bizonyosat nem tudott senki.

Alázatos félelemmel beköszöntött néha egy-egy züllött testvér.

Ha a kertész valahol künn munkálkodott, jó volt. Ilyenkor le lehetett ülni a párás konyha szegletében és fülledt dühöngések között kipanaszolgatni egymást az agyonigázott, robotok és vad ordítózásoktól lefélemlített sógornővel. A szülői ház pokla megnemesedett, és kiszépülve került ki az évek sajgója alól. Az öreg, rég porladó, bolondos atya, végre is paraszt volt, régi ember, nem úr, mint a kertész, ki kereskedőkkel és szállodásokkal tárgyal, noha

írni sem tud, szalongarnitúra és fürdőszoba hivalkodik a lakásában és kínálva kapja, tárcából a szivart. Ettől már megkívánhatni modort, emberi érzéseket és érdeklődést legközelebbjei ügyei-bajai iránt. De nem! Gonosz, zordon, önző és ravasz! A feleségét üti, hetekig a hangját se hallani, a gyerekek rettegik, egyedül zabálja drága, Ínyenc csemegéit a kertben, nehogy bárki meglássa, testvéreit nem támogatja, nyilván csak gyűjti, gyűjti a sok pénzt halomba. Ember, ki tetteit soha meg nem bánja és szeretetet sem kíván, sem ád. S ily beszélgetések nem folytak le anélkül, hogy akár az esett sógor fel ne hozta volna, akár a csüggedt asszony ki ne sóhajtotta volna: miért kellett hozzá menni és mért e gyerekek, hogy el lehetne válni?! Mért kellett hozzá menni! Vájjon jobb lett volna áporodott szegénységben, sajgó vágyakkal vénecskén savanyodni? Elválni? Igen, valamikor, talán... Egy gyerek már a maga ura, de a többi, kicsi, még itthon és az az egy is csak úgy inog-billog. Majd ha mind felnőtt, és függetlenné terebélyesedik s nem szorul rá az anyai szív féltésére, akkor talán, ha csak érzéketlenné nem keményszik addig igától feltört válla ...

Aztán a sógor panaszoja ki magát és bekapva levesét, húsát, tovább áll. Ha pedig otthon éri a kertészt, úgy nyelésekkel és cigarettára-gyújtásokkal élénkített végnélküli hallgatások után, vagy a kertésznek támad sürgős elintéznivalója, ha a vendégből huzamosabb vizit látszódik — ami akkor esik, ha némi táplálkozás további halasztása komoly testi zavarokkal fenyeget már, — vagy a látogató búcsúzik gyorsan, röpké „csak erre jártam és máris sietek“ ürügyével.

Mert a kertész nem akart senkit és a kertészt nem akarta senki. Hallgatásaiban dühödtt szemrehányások, visszafojtott, véres lepecskondiázások és

kérlelhetlen felelősségrevonások rejteztek. Mindenki bűnösnek érezte magát, kit megcsapott komor csendjének szele s ki nem függött tőle, a faképnél hagyta, de aki függött... szomorú volt annak az élete.

S e vadállat, e láthatatlan kényszerzubbonytól féikezett örült, néha, ritkán, vidám kedvességgel mozgott otthon. De e beszédes jókedv jobban nyomta az asszonyt, mint máskor a kertész minden keserű mordsága, mert borgózós szája, mocskos ruhája és késő-éjszakai hazaténfergése a családi szentség ellen elkövetett aljas vétkeket sejdítették. Egy-két napig tartott e titkos, éji kiruccanások emelkedett, szinte megkönnyebbült hangulata, mely némán marta az asszonyt és általa a két gyereket, kik a gyöngébb pártját fogták és másidegenségű, zavarosan hangos apjuk szögletes vidámsága elől hangtalan bújtak össze. Pedig a kertész tiszta családfő volt, csak éppen kimaradt hébe-hóba, éjszaka. Ilyenkor, esténként, sunyi örömmel szökött el hazulról, magányosan, lopva. A hátsó kertajtón távozott, fekete felleghajtójában észrevétlen surrant bele az éjbe és szíve lázas dobogásával zudult be egy lompos kocsma pinceajtáján. S itt rendszerint szégyenkezve csillapult le. Hideg nyugalmat erőltetve mozdulatira, fölényes öntudattal próbálta fogadni a lelkes üdvözléseket s csak nagysokára engedett a szakadatlan és előre hálás unszolásoknak. S mialatt szorgosan vitték asztalától a kiürült háromdeciseket és hozták a frisset, a körültelepedett társaságnak, az elhagyatott ligeti lebúj nyomorú, rongyos-kócos törzsvendégeinek érdekesítő és hallatlan éleselmjűséggel kiagyalt, kacskaringós és frappáns históriákat mesélt kiapadhatatlan. Honnan szedte, miből eszelte, hogyan tartotta fejében e bonyolult, száz személyt foglalkoztató színpadot, senki se tudta. Mesélt, me-

sélt kifogyhatatlan, vad örökségi hajszák, meggyilkolt grófok, szadista gyermekek, csonttuberkulózisban szenvedő pénzfejedelmek, megbecstelenített lányok, perditaruhában földet-járó angyalok vége-láthatlan tárháza volt e különös agyvelő s mily más a feszült csend egy-egy kiszámított, ravasz szünet alatt, mikor véres, boros és éhes tekintetek lesik a furamód mozgékony ajkáról a folytatást! Mily más e csend, mint otthon az asztalnál, ha kétségbeesett latolgatások végső perceiben, mikor további halasztás már lehetetlen, pénzt kér az anya természetes és fontos kiadások fedezésére: mosónő, zsír, mézsáros-számla, miegyebek miatt. E kiadásoknak a kertész is hasznát látja, tagadhatatlan és mi természetesebb ilyenkor, mint hogy a családfő fizet? De nem . . . A gyerekek, pedig tizennégy éves már az idősebbik, behúzott nyakkal, meggörbedve borulnak tányérjaik fölé, míg az anya, arcán a lemenő nap bíborával, melyhez hasonlóan szeretne lesüllyedni egy hozzáférhetetlen mélységbe, várja az ítéletet. S a kertész hallgat.. . Künn áll a mosónő, vár és a kertész hallgat. Buzgó óraketyegés méri az időt és a gondolatok megfagynak a közelítő vihar szele érintésére, végre is az anya elébe megy, gyengén, gyáván és dideregve.

— Kérlek .. . nem hallottad... a mosónő van itt... hét korona a számla ...

S ilyenkor két eset lehetséges. Vagy hallgat a kertész továbbra is, zömök baromiséggel, vagy fékeveszett átkozódás tör ki belőle, hogy remegnek a falak, míg a röpke szünetek alatt kívülről a kertész-lányok gúnyos, viháncoló összebúgása csepegteti csipős mérgét az anya fülébe. De pénzt nem ad s az anya védetlen, egy magát joggal becsapottnak érző szegény asszony pattogó kifakadásai tüzébe kerül. Majd egyszer, talán, valamikor, ha éppen úgy hozza a vére, zsebébe nyúl és kivágja az asztalra a pénzt,

de addig ... addig szoruljanak a belei mindazoknak, kik belőle élnek!

Mért tett így? Ki tudja? Becsapatástól tartott? Hogy túlsókat takarít meg sovány háztartási pénzből az asszony s magára költi, vagy haszontalan, megnősült fiát támogatja? Únta vájjon családja életét, vagy éppen a saját magáét? ... Rossz és különös ember volt a kertész, kétségtelen.

. . . S mialatt a kertész ismét munkához látott, az ifjú nő lassan hazafelé tartott.

Szomorú, vacakos, szoba-konyhás lakásukban, a hetedik kerületben, epedve várta már a férje. Gallértalan, koplalástól, betegségtől és teremtéstől lázas ember, egy nagy ádámcsutka szegény, ki vigyázott, óvatos csókolásra volt ítélve, bacillusaitól és idült borotvátlanlásától folyvást féltvén asszonyát.

— Nos, — kérdezte, miután kibontakoztak a forró ölelésből. — Különben kérdezniem se kell, nem adott, úgy-e?

— Nem.

— Irtózatos.

— Irtózatos ... Ilyen apa ...

És a nő leomlott a székre, mint odavetett pongyola. És ez már egy halálszagú mozdulat volt, pillantás a reménytelen, fekete semmibe s e perctől kezdve minden mozzanat fontossá és végtelenné keményedett, mert tudták, hogy életútjuk vége közelít.

És másnap beköszöntött a nagy szenzáció. A lassan szivárgó gázszag összecsődítette az eddig merő idegen és közömbös házat, akár a tetem édes szaga az égbolt keselyűit, melyeket *mozgó* pontok mitsem érdekelnek. Végre fellépett a rendőr is, majd rokonszenves, félhivatalos megjelenésükkel a mentők és nemsokára otromba, enyves kezek turkáltak a nemrég életcél és mindenséget jelentő festmények között. Izzott, kavargóit a ház. Szomszédjuk, a kövér szabó-

nő, ki tányér levesekért olykor félnapokig dolgoztatta a fiatalasszonyt, magánkívül áradozott, miközben élesen figyelte az eseményeket: „És én itt, mellettük a legnyugodtabban aiszok és fogalmam sincs semmiről“... A szobabeeresztő, a „Természettudomány“ előfizetője, nagy hangon magyarázta, hogy „gyávaság az öngyilkosság, de kétszeresen az, ha gázzal megy végbe“. A házmesterné, az esettel kapcsolatos bokros teendői közepette, szíves felvilágosításokkal is szolgált: „Tetszik tudni, Olaszországot rendelt neki a doktor, a jövő hónapban utaztak volna, ha ad pénzt az a zsugori, kutya apjuk. ..“ Az életbiztosító pénzbeszedője pedig, mikor hívták megnézni „milyen szépek“, nyugalommal tömkölte a pipáját tovább: „Én láthatok ilyet, amennyit akarok ...“ és tényleg nem ment be a szobába.

De az már tisztára színház volt, amit a kertész a temetőben művelt. Legidősebb fiát temették, az igaz, menyét nem is említve, de gonosz fiú volt az, ily mások szívét fájdtó, zokogó kitörésekre mindenkép érdemetlen. Szembehelyezkedett merészen apja akaratával, ki belőle is kertészt akart, jó és biztos megélhetést, de a kótyagos fejű „lelkében lángok égtek“, amint apjának magyarázta, mire az kidobta a szülei házból. Festő lett, elzüllött, beteg, éhesen elvett egy soványka, csapzott leányt, kinek lelkében nyilván szintén „lángok égtek“ és tessék, itt az eredmény, betegség, nyomor, halál. Szegény kertész, nem bírta le mélységes fájdalmának kirobbanásait, ott kapálódzott, rángatózott, jajgatott a sír szélén a nagy darab ember, szinte rossz volt nézni. A haját tépte, bőgött és alig érthetően kiáltozott: „... fiam. . . fiam ... derék férfi ... milyen férfi voltál... boldog igen, boldog ... festő voltál... óh én szerencsétlen ... fiam ... drága fiam ...“ és hasonlókat. Sírásra is fakasztotta a körülállók szemét, szinte őt

siratták már a többiek, mialatt az anya, fehér arcával, kimart, vörös szemhéjaival, mint kipingált, idegen bohóc, kinek végre egyszer mások komédiáznak, némán álldogált és tágranyílt, száraz szemei csodálkozni látszottak.

És valóban, a kertész megváltozott.

Néhány napig otthon folytatódott a színjáték. De mily furcsa, a kertész diadalmas, erős teste beteggé sorvadt és borult szeme alatt arcának kusza vonalai, mint valami benső zenére, olykor torz táncot jártak. A férfiak sírásában van valami nevetséges és mégis megdöbbenő: a kertész hasfájós gyermek hangjait nyivákolta, míg külseje rogyant aggra emlékeztetett. Végre is, lassanként lecsillapult. Mint lábbadozó beteg, halkán, vontatottan, de csodák csodája: beszélt. Beszélt, igaz, az esetről soha, de hisz annyi minden mondanivaló van a világon. Csak ült a verandán, napestig pipázott, „hogymegy a sorod“ kérdezte az álmélkodó és nagy dohányokban reménykedő rongyos fivéreket és a bukott nővért tudakolta, kinek két éve nyoma veszett. És a fivérek reménye teljesült, a két kis gyerek pedig, kik mint hozzáférhetetlen istenséget félték apjukat, rájöttek, hogy nem rosszabb az más közönséges bácsinál, a fejüket simitgatja, hosszasan elnézeget rajtuk, miközben: hm, hm, mondogatja és a végén pénzt ad cukorra. És a felesége? Óh, az lesújtva és boldogan, új életre készülődött. Órákat töltött a sötét szögletben, a pamlagon, sírva és hangtalan újjongásokkal telítetten és imádkozott: „Elvetted Uram ez egyiket és adtál egy másikat... Óh, csak igaz lenne ...“

Valóban, új utitársat kapott. A kertész csodálkozott, hogy ily széttaposott, ferdesarkú cipőt visel, szép, új cipővel lepte meg és számolatlanul adta át a

háztartási pénzt. Az asztalnál beszédtemákkal gyűrűzte fel a bánatos, gyászoló csend fekete vizét, mint: „Láttad a Józsi új óráját? Valódi schaffhauseni“. Vagy: „Érdekes, milyen szürkés itt a menyegző. A hálósobában egész fehér, persze, ott nem szoktam pipázni..De ez semmi! A gyerekekkel kezdett foglalatoskodni, feljebbvalóikról, pajtásaikról kérdezősködött és addig kifogásolta a kisebbik, Pali girbe-gurba, pacnis írását, míg végre is elhatározta a szépírás gyakoroltatását.

És ez igen különös módon történt. Mindenkit kiküldött a szobából, csak a Pali gyerek kuporodott a papirosa fölé és figyelte az apja diktálását, ki karszékében pipázva, maga előtt üveg tiszta, régi borral, fáradhatatlanul ontotta a szókat. És furcsa, mintha nem is látta volna a Pali bensőséges és buzgó akarását, úgy belemélyedt abba, amit diktál, hogy a Pali kényszerült olykor figyelmeztetni: „Nézzé, apus, milyen szép!“

De egyszer megkérdezte a kertész:

— Aztán érted-e, amit írsz, Pali?

— Jaj, hát arra is vigyázni kéne?

— No nem... majd elolvasod, ha nagy leszel!

El is tette apus a szép írásokat, ha pacnis volt, azt se igen bánta.

A Pali írása egyre csiszolódott, a kert napról-napra züllött. A kertész feléje se nézett. A virágok lekönnyadtak, a száruk rokkantán töredezték és minden levél fonnyadtan tükrözte az egész üzlet állapotát, mert a lányok csak tessék-lássék munkálták, hisz örvendeztek, ha az unalmas, illattalan kert rideg gazdája bármi csekély kárt is vallott. Az pedig délelőtt pipázott és karszékében üldögélve a verandán vagy láthatatlan gondolataiba merült, vagy feleségével diskurálgatott, aki közben a konyha ügyes-bajos dolgait intézte. De ebéd után alig fojtott

izgalommal várta holmi iskolás teendők végezetét, hogy fura meséit megörökíthesse, gazdag, csokoládés ajándékokkal táplálván a Pali gyerek itt-ott lan-
kadó buzgalmát.

A kert lassan-lassan lerongyolódott, mialatt a kertész ismét kivirágzott. Külseje visszanyerte régi, erőteljes pompáját, de lelke új fényben ragyogott és fényét rávetítette környezetére. És az asszony növekvő ámulattal és boldog, noha akart feledkezéssel sütkérezett a szokatlan fényesség melegében.

Mert a nő nehezen felejtett. Ösztönös távolbalátással megérezte, hogy fontos dolgok rejteznek itt, a kertész lelke hamvait nem ő őrzi szekrénye mélyén, krematóriumi urnában, hanem tetszhalottként nyugszik az a robusztus lélek, valahol, a föld szintjéhez közel és ideje egyszer annak is elkövetkezik. Nagyon kiismerte ő már azt a lelket... És a kert? Miből élni? Oly szilárd lábakon állna a kertész gazdagsága? ... Nem, amíg lehet, szó se, csak élvezni, álmodni, áhítatos hálával e nyugodalmas álmot...

De hiába, egyszer csak ki kellett nyitni az erőszakkal lezárt szemet. A kert illatozni kezdett, az őszi esők kimosták a hagymákat és gyökereket s bomlás és rothadás szagával telített felhők homályosították a csendes megbékélések derűjét.

Az asztalnál történt, vacsora után.

Az öreg lámpa halkán árasztotta banális félhomályát és az eső, mint végtelen, üres óraketyegés kopogott unalommal. Lomhán szétfolyva terpeszkedtek, az öntudatlanok biztonságával, a komótos bútorok, ilyenkor esemény a pipáragyújtás gyufalángja is. Enyhe meleggel fűtött az emésztés láza és jóízű ételszaggal szívódtak tele a ruhák. A kertész a pamlagon hevert, szélesen, valahogy jó volt tudni, hogy van, biztonságot és támaszt sugárzott, az erő-

szakos, összetartó kapocs közte és az asszony között, melynek félelmes szorítása fél emberöltőn át gyötörte a nőt, simogató bársonyszalaggá szelídült ime. .. Most... talán . . . igen, ez volna a pillanat, a régvárt, hisz a kertész más, egészen más, bizonyosan egészen más! Ősi és nyugalmas, mint a holdelöntött tenger, amint itt elterül, bölcs miniszterelnöke egy kis közöségnek, mely nem érhet fel az ő bonyolult, mindentudó gondolataihoz. Mily szép ez így ... A hatalmas magvető, a férfi, lány megértéssel a boldog, szenvedő nő és a két komoly, harclátott gyerek, amint lerázva az örökös lidércnyomást, élvezi a béke áldásait. Az egyik olvas, a másik rajzolgat, tintapacnikát dolgoztat ki, arcoskáját az asztallapra fektetve. Oly ügyes, ha belefárad, a másik arcoskára fekszik és balkezeivel folytatja a rajzot. Oh, a legidősebb, az volt csak a lángész, szegény, drága, drága, szerencsétlen

„ ... és mondd, kérlek, mi lesz a kerttel, miből élünk, hisz ez így ...“

Nem így akarta mondani és nem épp most akarta mondani. De mit lehet tudni a gondolatok néma és titokzatos összefüggéseit, melyek egyszerre csak kibuggyannak, ártatlannak tetsző, de valamikor, az idők távlatában jól meglátott szavakban? És ekkor, valamikor, kezdik ölni gazdájukat a szavak, mert akaratlan, őszinte és valódi mélységből törtek volt fel... mégsem, vagy éppen ezért: „ ... nem így kellett volna mondanom, be kár, hogy mondtam és nem kellett volna semmit mondanom ...“ de ekkor, helyrehozhatatlanul késő van már . . .

Kifakadt e mondat, mint lüktető, túlérett pattanás, spontán erővel lövelve a kezdetet, hogy a kertész szeme villanására lassú csurgása is ijedten elapadjon. Pillantása mélyre fúródva, mint a dinamittal robbantott szikla szilánkjá, égetett és mart,

a művész nézhet így a munkálkodása közben rátört végrehajtóra, mint ahogy a kertész nézett a nőre. Pedig végre is, az jót akart csupán, családja és saját maga javát, ezt sem mondhatja hát a feleség a férjnek, ki igaz, gonosz kutya volt világeletében, de egy ... egy ... egy .. . rettentő esemény ... oly ... tökéletesen ... megváltoztatta

a régi csendet és azt a tekintetet nem lehetett tovább bírni. Záporos zokogás tört ki a nőből, a gyerekek ijedten ugráltak fel, egy szék hanyatvágódott és feldőlt a tinta. Az asszony védőleg és egyben pajzsként vonta magához a két gyereket, kikben régi jelenetek kízó lángja kezdett fellobogni és riadt szemükből ellenségesen tört a kertész felé. Láthatatlan és áthághatatlan fátyol ereszkedett ismét a család és a kertész közé, ki elhagyatottságában mozdulatlan és néma maradt, csak összeszorított, remegő ajkai árulták el, hogy kikivánczó és igaz szavakat fojt belé egy tehetetlen, önkínzó akarat. Aztán szűrő tekintete befelé fordult, felmérni lelkét és életét, majd arcára hamis csodálkozás torzult, de lassanként visszatért a csend, csak az asszony szaggatott pihegése rezgett. Ekkor azonban

a kertész felállt és nyakába borította fekete niaclopoját. ..

A keshedt lebújban, ott a sötét, sáros utak mélyén nemes szórakozással telt ezen az estén az idő . . .

Lassanként rendbejött a kert is, de a kertész, hiába . . . rossz ember maradt.

A börtön

Az Angelus harangja megszólalt, Jobst Meckbach mester fellélekzett. A legények és inasok letették a szerszámot és mindenki imájába merült. A letűnő nap ferde, sárgás sugarai enyhén aranyozták be a tárgyakat, a felakasztott ködmönök, nadrágok, köpenyek sűrű, tömött sorát, a bolt tágas mélye már beléveszett a homályba és az ucca zaja ájtatos csendbe simult.

Meckbach mester lezárt szemmel, összekulcsolt kezekkel állt asztala mellett. Fogai összecsikordultak feszülő izgalmában. Soha ily hosszúnak nem tetszett ez a komédia ... Aki ilyenkor látta, a Szentlélek megszállottjának gondolta volna, barna, hegyes szakálla megremegett imát mormoló ajka alatt, vonásain tisztult áhitat pihent és szemhéjai védelmezően függönyözték el szemének lázas, nyugtalan szikrázását.

Meckbach mester az idők folyamán gondosan megtanulta minden mozdulatát és minden szavát. Sűrűn olvasgatta a Bibliát, gyakran idézte kenetteljes, mélyen zengő hangján az isteni ígéket és óvatosan formulázta véleményét, ha a wiittenbergai tanárról volt szó. Istenfélő ember hírében állott, nem szívesen fizetett adót, de mégis fizetett, istápolta a szegényeket, de nem túlságosan, szigorú volt embereihez, de nem kegyetlen, nem beszélt nagyon okosan, de bután sem és módjával tréfálkozott. Gondosan ápolta összeköttetéseit a magas városi magisztrátussal, Institor és Sprenger mesterek, a Theológia professzorai, a ke-

gyetlen eretnek-üldözők állítólag barátai voltak és Friedrich von Spee jezsuita-atyát, a boszorkányok osztorát néha vendégül is látta, ha az éppen a városban tartózkodott. Tudta Meckbach mester a hasznos közmondást is, hogy apró ajándékok erősítik a barátságot, de csak igen gazdag emberek minősítették volna apróknak az Ő ajándékait. Annyi bizonyos, nem kellett félnie, ha a Szent Törvényszék látogatta meg a várost. Ilyenkor nem mulasztotta el gondos megfontoltsággal és sűrű bólogatásokkal végigolvasni a templomajtóra szegezett írást, mely a lakosságot felszólította, hogy jelentse fel a boszorkányságra és eretnekségre gyanúsakat. Nem kellett tartania a templom levélszekrényétől sem, melynek végzetes tartalmától, a névtelen feljelentésektől annyian rettegettek. Beszélték, hogy vádaskodásra csupán egyetlen egyszer kényszerítette a lelkiismerete, — állítólag ebből telt a flandriai utazásra, melyből két szekérre való gazdag és finom anyaggal tért haza, — de mindez csak szóbeszéd volt, bizonyosat nem tudott senki. Bizonyosat csak maga Jobst mester tudott. Kitűnő üzletével, egészséges, szép feleségével Jobst mester nyomorultabb volt az utolsó, elpenészedett leprásnál és megkínzottabb a vascsontú ringingem Ulrichnál, akit álló napig húzott négy ló négyfelé, míg végre is karddal kellett levágni a tagjait: mert Jobst Mecktach mesterben, a szabócéh tiszteletreméltó tagjában titokzatos, ördögi erők szunnyadtak és rágcsálták telhetetlen fogaikkal élete fájának látszólag szívós és terebélyes gyökereit...

Az Angelus elhangzott, az ucca friss lármaára kapott, a legények felugráltak, mindenki készülődni kezdett. A bolt csakhamar kiürült. A mester nehéz, lassú mozdulatokkal reteszelte el az ajtót, majd kipróbálta az ablakok rácsozatát és becsukta az ablakablakát, kiszorítván az öblös, dohos helyiségből a

lány, júniusi levegőt. A helyiségre vaksötétség borult. Egyedül tudta magát, láthatatlanul. Komoly megfontoltsága sistergő fürgeségbe csapott. Ledobta bő köpenyét, a hátsó ajtóhoz sietett s átrohant a hosszú folyosón.

Már a lépcsőn meghallotta a borzalmas, panaszos kiáltozást. Arca eltorzult, mintha éles testi fájdalom érte volna és torka összeszorult. Szívére tapasztotta kezét és nyugodalmas komolyságába ismét beburkolódzva, óvatosan benyitott az ajtón.

Nem változott semmi. Az alacsony szobában sűrű, nehéz levegő gomolygott, melyben akadozó pislákolással égett a gyertya, óriási szörnyek árnyékát dobva szertesztét. A széles, mennyezetes ágy függőnyei félrehúzva és az ágyban ott a drága, gyöngeszenvedő test, viaszsápadtan, kerekre tágult merev szeme valami mérhetetlen, fáradt közönnyel mered a belépőre, hisz tudja, hogy ez sem és senki sem segíthet rajta. A mester az ágyhoz lépett:

— Mi van, Katharina, drágám? — kérdezte lágyan és megfogta a vajúdó nő lágycsontú, eres kezét.

Az öregasszony felugrott az asztal mellől és lecsapta varrását.

— Mi van? — rikácsolta. — Mi van? Nem látod, fajankó, mi van? ... Semmi sincs!... A lábával van kifelé a gyerek, azért nem tud világra jönni...

A mester vigyázva az ágy szélére kuporodott és átölelte a nő soványka fejét. Könnyek és veríték fojtott szaga csapódott az orrába. Katharina kiérezte a gyöngéd, akadozó mozdulatból a férfi önvádoló, sivár lehetetlenségét és mosolyogni próbált.

— Nem is fáj olyan nagyon ... — suttogta, két pehelykönnyű kezébe fogta *a férfi* erős, barna arcát és forrón megcsókolta. De e pillanatban iszonyatos ordítás harsant fel a torkából. A görcs ismét elérte, öklével vadul kalimpálni kezdett és belésújtott a férfi

arcába, aki felállt és kétségbeesett döbbenettel nézte a nő keseredett vonaglását. Borzalmas szenvedés volt ez. Vékony, szürke ajkán fehér hab csordult ki, a nehéz tölgyfaágy megnyikordult, amint ide-oda dobta magát küzködő erőfeszítésében, hogy kiszorítsa magából magzatát. A férfi siralmasan és gyámolításért epedve nézte az öregasszonyt, aki szótlán közönnnyel helyezett friss borogatást a beteg kidomborodó, duzzadt hasára. Mindent megbocsátott volna ennek a szikár, szájas, mérges boszorkánynak, hisz valaha ugyanily kínok között hozta világra ő is ezt a tiszta, angyali teremtetést, aki arra rendeltetett, hogy az ő felesége, kusza, gyötrelmes életének minden öröme és egyetlen menekvése legyen. De ő sem bírt segíteni.

Nem ismert rá ebben a panaszos, rekedt üvöltésben Katharina szelíd, mosolygós hangjára, önkénytelen, révült pillantással körülnézett a szobában. Valahogy, mintha idegen volna itt minden. Itt, ez az elkéült, beesett arc, mely tegnap délben még üdén virított, mint egy kinyílt pünkösdi ró'zsa! ... És a szoba, ez a meleg tanya, annyi mámoros szeretkezés meghitt szentélye, szinte összeszorult most, mint egy tömlőc és az ágy, ahol egy év előtt lángoló boldogsággal tépte fel a szüzi testben az asszonyiség gátját, fáradt csikordulással vezekel most régi, cudar bűnrészességéért ... Ki büntet itt, melyik Isten, vagy melyik ördög, ki kezében tartja az ő életsorsát? ... Katharina tébolyodott sívítása mint éles nyíl fúródott a fülébe. Széles, barna öklét két hidegveritékes kezébe kapta a görcsökben vonagló asszony, a fehér, jeges újjak keményen ráfonódtak az ő erős, meleg kezére, mint egy polip, mely a lüktető életet akarja magába szívni és Jobst mester magára eszmélt. Csüggedt, nehéz fájdalom ereszkedett a szívére: a kínok kínja ezt a gyenge, dédelgetett teremtetést szenvedni látni! . . . Elborította fejét a vér: most, most! . . .

most, egyetlen egyszer... közbelépni... és soha többé ... Gyorsan! ... cselekedni! ... De többé soha! ... oh, vadállat te, és esendő, gyáva, pipogya ember... — vadul letépte Katharina szívós, lázas újjait kezéről, kirohant a szobából, becsapta maga után az ajtót és lefutott a földszintre.

A műhely komoly, üzletes posztószaga megnyugtatta. Levetette zekéjét és ingét. Aztán két kezével végigtapogatta a hátát.

Igen, itt a jel! ... A valóságos jelen és múlt jelei!... Tapogasd, nyomkodd, érezd és emlékezz! Idézd magad elé még egyszer, amint már annyiszor titted I Tapogasd a széles, behegedt sávokat, a hegyes-völgyes dudorodásokat, a hátad felhasogatott, kusza felületét, tapogasd, érezd újjaid nyomán a múltat, emlékezz és soha, egy pillanatra se felejts!..

Ott, a vásárban, az ingolstadti fuvaros kislánynán, aki nyögdecselve feküdt a szekéren, mert torokfájás kínozza, ott, tizennégyéves korában derengett először... Kavargóit, tolongott a tömeg. Jobst ide-oda futkározott és hirtelen a kislány elé bukkant. Szegényt szívből megsajnálta, amint ott nyöszörgött, bús elhagyatottságában és kérte, keresse meg az édesapját. Mintha oly egyszerű dolog lett volna itt valakit megtalálni. Ekkor valami fura, tréfás, benső ösztökélésnek engedve, rátette kezét a kislány torkára, aki nagy, kerek, diónyi szemével hálásan nézett vissza rá s a szeméten csuda-élesen, mint egy tükörben látzott az ő arca. És olyan édes könyörgés bújkált a nézésében, hogy még jobban megszánta. Úgy érezte, borzasztó igazságtalanság, hogy ez az édes teremtés betegen gyötrődik, mikor komisz, istentelen kölykök össze-vissza hancúroznak a vásárban és tönkreteszik a nadrágjukat és bárcsak most, hirtelen és véglegesen meggyógyulna a torka. És e pillanatban a kislány, —

azt se tudja, hogy hívják — felpattant a kocsiban és elkezdett ugrándozi és kiabálni, mert megszűnt a fájása, Jobst pedig egészen határozottan érezte, hogy az ő keze ütötte el a fájást. Tudta, dlyesmit csak boszorkányok és eretnekek művelhetnek, akik nem hisznek az Ūr-Jézusban, rögtön hazaszaladt és izgatott várakozással leste az esti imádságot, hogy tud-e még imádkozni. Tudott, hála legyen a drága Megfeszítettnek, époly szépen és bensőségesen, mint azelőtt és látta, egészen tisztán látta, hogy mosolyogva bölintott egyet a kereszten, a szent, tövisszorosította fejével. Nagy kő esett le a szívéről és egészen megnyugodott, hiszen azután se történt semmi, egyáltalán semmi, minden nap épúgy folyt, mint a többi és a boldogságos Jézus épúgy meghallgatta az imádságát, mint eddig. Más gyereket is meggyógyított így és lassanként rájött, mit kell csinálnia, hogy sikerüljön a gyógyítás, de így sem sikerül mindig. Mégis, úgy érezte, hogy *erről nem kell senkinek se szólni...*

Aztán egy verőfényes vasárnap délelőtt. .. Hátul, a kert mélyén, a virágzó almafa dús koronája alatt.. . Messziről dobpergés és harsonaszó és tömeg morajlása ... Zúg a harang ... Valami történik ... Jó volna megnézni, de köt az adott szó becsülete. A kis Hans elnyúlik az almafa alatt és ijedten és feszült kíváncsisággal mered reá, a varázslóra! Jobst büszkén és megfontoltan cselekszik. Eléje telepedik és masszatos kezét Hans homlokára helyezi. Virágok illatát hozza a szél és a baraókfáról nagy, fekete macska surran . .. Jobst halkán és érthetően beszél:

— Csendben maradsz!... Kezemet a Jézus szent sebei nevében ráteszem a homlokodra ... Ūgy, csak nyugodtan ... Sóhajts egyet! ... Már érzed, hogy enged a fájás ... már alig fáj a fogad... szemed lecsukódik ... lecsukódik a szemed ... lecsukódik ... ūgy ... szép lassan ... lecsukódik és nem bírod

felnyitni... Nem érzed a fájást!... Egyáltalán nem érzed, hogy fáj a fogad és nem is fogod többé érezni... És semmire, érted, semmire nem emlékszel, ami itt történt. . . Kész, mehetsz!

Hans feltápászkodik és bután vigyorog.

Jobst megkérdi:

— Fáj valamid?

— Nekem? Dehogyan fáj!

— Akkor gyere, szaladjunk ki!

De e pillanatban kilép a bokorból Jobst apja. Hans rémülten szalad ki a kertből és az apa vállon fogja Jobstot.

— Itt maradsz! — És a ház felé indul.

És egy nagy utazás következik. Sebtiben összekapott holmik a kis kétkerekű taligán. Apa maga hajt. Hátra tekintget, félve és tétova szemekkel... Gyorsan ... minél messzibb innen ... És kikérdezi... Kitől tanulta? Senkitől .. Kikkel csinálta? Gyerekekkel ... Láta más is? Nem, nem látta ... Mit érez közben? Nem tudja; semmit... Mikor történt először? Régen ... Mért nem szólt a szüleinek? Csak, nem szólt... Csodálatos, ebből a játékból ilyen nagy dolgot csinálni... És ime, apa milyen haragos ... Zordon, kapkodó és szótlan... Már a második éjszakát töltik a szekéren ... Jobst fáradt és aggodalmas ... Mi lesz itt? ... Egy kusza erdő szűk gyalogútján küzlködik, botorkál a szekér. Égig érő, bozontos faóriások és sehol emberi hang. Egy tisztáson, a patak mellett, apa kikapcsolja a lovat. Pihenő. Sötétzöld félhomály, a nap hasztalan viaskodik a sűrű lombzattal, méla, mélységes csönd és apa zokogva imádkozik .. . Sír... ő, az apa, vad, dörgő csuklásokkal ... Iszonytató, titokzatos dolgok történnek itt. Jobst torkát fojtogatja egy préselő feszültség, mozdulni se mer. Apa feláll és lesütött szemmel cselekszik. Derékra vetközteti és két kezét összekötözi

durva, vastag szíjjal! Egy állati félelem dadogó hápogással szorít ki kába, töredezett szókat Jobst tor-kából ... Majd hasrafekteti és a kezét szorító szíjat az előtte tornyosuló tölgyfához köti... Aztán a lábát kötözi a szomszédos fához ... Pokoli gyanú gyullad Jobstban, amint kinyúlva fekszik a puha mohán, meztelen hátát prédául tartva és apa keserű, komor szava kondul, mint a vészharang:

— ... emlékezz ... erre a napra ... hogy ki-űzd ... magadból... a sátánt .. Istenem ... segíts ...

és zengő suhogással harap a hátába a rézfonású korbács. Az agyába nyilai a fájdalom és veszett sikoltása tömören pattan vissza a tisztást szegélyező vastkos fatörzsek oldaláról. A második ütés ... megnyílik a föld, szikrákat ver a pokol és zengő zenebona harsan ... Hányadik ütés? ... metsző csikordulással mar a fájdalom, vad lárma dörög és lilás sötétség illan villámos cik-cakkok mögül... Ha imádkozni lehetne... De a kín összekuszál ja a szedelődzködő gondolatokat... Hol vagy ilyenkor, Jézus? ... Elő melegség patakzik ... egy szőrös arc vonaglik eléje, kiáltoz, sír, csókol és könyörög... És szavak az *életből* ... fiam ... a Krisztus .. soha többé ... ígérd ... és kegyetlen bosszú fogamzik e percben l... Majd hűs, hideg borogatások és a lázas zokogás elcsukló nyökdécselésbe olvad... És aztán... szentséges Isten? lehetséges? ... Minden előlről!... Egy ütés ... egy ájulás ... amint felveti szemét és körvonalak látszanak és a háta friss húsán érzi a levegő lehelletét, újabb huhogás és új vér patakzik a meg-alvadttócsákra ...

Szomorú remeteség napjai következtek most a lány falevelélagyon a ponyvasátorban és ima reggel, délben, este ... Imák ... Jobst gépiesen mormolta a szókat és makacs, néma dühvei igyekezett *azért is* mindig másra gondolni. Apja szívós türelemmel ma-

gyarázta irtózatos bűnét, az undok boszorkányságot és a kínhalált, mely osztályrészéül jut, ha kitudódik, hogy zsenge testébe a sátán költözött. Nevetséges, benne a sátán? aki úgy szereti a jó Istent, mint az édesanyját és idáig az édesapját és az Úr-Jézust, az aranyost, aki a kereszten váltott meg minden jó és rossz fiút, rettentő szenvedéseik árán! ... És nem imádkozott-e ő minden reggel és este, déli és esti harangszóra, evés előtt és után? Hisz egyszer, egy gyönyörűséges Rorátén, az offertórium alatt, sírásra fakadt, mert elgondolta, hogy a kenyér és borban áldozza fel magát a Jézus és igaz, hogy vérontás nélkül, de hátha azért épúgy fáj neki, csak az emberek nem tudják és mégis folyton feláldozzák? ... Ostoba hiábalóságok, amiket apa beszél s ha nem volna bűn, gonosz állatnak nevezné magában ezt az embert. De legyen csak ő is felnőtt, a Máté evangéliuma szerint fogja neki visszaadni a korbácsütéseket, „mert amilyen ítélettel ítéltetek, olyannal ítéltettek és amilyen mértékkel mértetek, olyannal mérnek néktek“ ...

... A vékony hegek alatt bizsergető viszketéssel gyógyultak a sebek és a fájdalmak lassankint eltűntek. Jobst madárfészek után kezdett mászkálni a fákra, majd hosszú vadászatokat rendeztek az erdőben és rövidesen egész mulatságosan telt az élet.

Egy csicsergő, illatos hajnalon arra ébredt Jobst, hogy apja derékig vetkőzve, áhítatosan imádkozik. A sátor félrehúzott ponyva-ajtaja előtt kuporodott és fehér teste mint habos márványtömb világított elő a sűrű félhomályból. Az erdő zúgott, mintha hálalt zsolozsmákat zengene az Úr felé e meg-megújuló pazar és friss életért. A sátorba fűszeres Szagok suhantak, az éledni kezdő természet üde sóhaja és Jobst kiugrott az ágyból. Apa megfordult és Jobst ijedten látta, hogy szeme könnyben úszik, arcán kuszán vo-

naglik valami torz rémület és torkából ugyanazok a zokogástól és csuklástól fojtott dörgő hangok törnek elő, mint *akkor*. Végig borzongott hátán a félelem. De szörnyű és furcsa dolog történt. Apja, a szálas, szakállas, nagy férfi, letérdelt előtte, átölelte a láb-szárát és arra kérte, korbácsolja meg őt. Ő látja, tudja, a lélektelenül lemorzsolt imákon érzi, hogy még mindig nem szabadult meg a sátántól és ha «a hátán nem érezte eléggé, most lássa is, hogy itt súlyos és halálosan döntő fontosságú penitenciáról van szó, embertelen bűneiért. Jobstban felfort a harag és az indulat elöntötte fejét... Hát még mindig nem elég ebből a vérlázító ostobaságból? Megragadta a korbácsot és teljes erejével végigvágott az apja tömör, fehér húsán. Lángoló, véres csík hasadt a korbács nyomán, apa felordított, a sátán vérfagyasztó, dübörgő hahotával felelt az erdőtől s mintha az ő hátába is belészakított volna a fűrész, marcangoló fájdalom ... Megértett mindent.. És megborzadt a kétségbeeséstől... Igen, ez a valóság!... És nem tudott másodszor is ütni. Szeme előtt szürke köd gomolygott, teste megbénult, távoli, nehéz emlékezősek tolultak agyába, az első gyógyítás emléke, a vásárban és a többi, a pokoli, féktelen bűnök... óh, gonosz, nyomorult megszállott ő és a sátán a testében, lelkében, gyötrelmes kárhozatra és kínszenvedésre ítéltetvén örökre... És felfakadt leikéből egy nagy, elomló és vezeklő zokogás, ráborult apja megkínzott hátára, az ártatlan, fehér húsról és a véres, forró csikra, mely felfedte a valóságot, betemette a múltat és megnyitotta a jövőt, csókjaival szíttá fel a lassan szivárgó vért és ott, akkor tette apja kezébe az esküt, hogy soha, semmikor és semmi áron többé!

Messzi, új városba költözködtek, új, idegen emberek közé. Hogy anyja tudta-e, erről Jobst nem győződött meg soha. Soha nem beszélt róla, de vala-

hogy úgy esett, hogy a tiszta ing felvételekor mindig *egyedül* találta magát a szobában. Apja se szólt róla többé soha, de felborzolt háta és a verőfényes, üde reggel ki nem alvó, kísérteties víziója folyton eszében tartotta lelkének förtelmes fekélyét. Apja rajongó önfeláldozása és szeretete, mellyel a korbács alá tartotta magát, saját vérszomjas kegyetlensége, mely feb hasítottatta szülője mártírhátát, folytonosan kízó, tehetetlen elmélkedésre és vezeklésre ösztökélte Jobstot. Lesóványodott és eleinte verejtékezve vergődte át éjszakáit. Komor titka engedelmes, meghúzódó félénkségre bunkózta le csapongó fürgeségét. Bújta a templomokat, órákat töltött a feszület előtt és az oltárlépcső hideg kövén, de az Úrral való beszélgetés nem jelentette többé a boldog megkönnyebbulést. Tudta és érezte, hogy kitéphetetlenül fészkel, áskál benne a kárhozatos, bűnös erő. Az imák lassanként üresen kongó, hiábavaló szófecsérléseknek tünnek. Jobst felnőtt, derék, komoly legénnyé fejlődött, átvette apja üzletét, de hasztalan rágódott a titkán. Mi az, hogy ő megmételyezett? Ki tette azzá? Ki az Isten és van-e hatalma az ember és az ördög fölött? Néha, pillanatokra megszedítette egy távoli, emberfeletti és szárnyaló gondolat: talán éppen egy új csodatevő Krisztus lakozik benne... Sátáni, bűnös gondolat! De tényleg bűnös-e ő, Jobst Meckbach szabómester, akinek a máglyán a helye? Ha igen, mért engedte ezt az Isten és az ő bölcs, jóságos fia? Ki tehet erről? ő soha nem hívta a Sátánt, soha nem fohászzkodott hozzá, ő a Krisztus hívője volt és akart maradni, aki feléje bólintott a kereszten, ama bizonyos első eset után. De háitha ez is a Sátán incselkedése volt csupán? A Sátáné? Hisz tulajdonképpen áldott jótétemény volna az emberekre az ő csodatevő hatalma, mellyel elűzi és kigyógyítja a fájdalmaikat? Hiszen ugyanezen erő fészkelte Benne is, az Üdvözítő-

ben, aki körüljárta vala a városokat gyógyítván mindenféle betegséget és mindenféle erőtelenséget a nép között“, vagy „kinyújtván kezét, megilleté a belpoklost, mondván: Akarom, tisztulj meg. És azonnal eltisztult annak poklossága“. De ott a „hamis próféta, aki a csodákat tette ... és elevenen a kénkövel égő, tüzes tóba vettetik vala“. Hol az igazság itt, ki az ártatlan és ki a bűnös? .

Hasztalan keresett választ kérdéseire. — Az igaz ember felimagasztosul az örök fényességben, a bűnös szenvedjen kínhalált és marcangolja örökké a gyehenna tüze, — mindenhol ez süvített feléje. De ki állapítja meg, hogy ki az igaz és ki a bűnös? Gyóntatóatyjának sem árulta el titkát. Hisz mindenfélét rebesgetnek alávaló papokról, akik furfangos úton-módon tovább adják a fülükbe súgott vallomást a dominikánusoknak, csak hogy megkaparintsák a feladó vérdíját. Jelentse fel magát a Szent Inkvizíciónál? A thüringiai vén banyára, a nyomorúságos varangyra emlékezett, akit tizenhétéves korában téptek ki a szülői házból, mert egy névtelen feljelentés boszorkánysággal vádolta és azóta kicsavart lábakkal, béna karokkal, hülyén vonszolja magát kapuról kapura, mert ártatlannak találtatott. De amíg idáig jutott! Nem akart beszélni, hiába etette-itatta félnapig, tíz csengő tallér oldotta meg végre a nyelvét és kacsaringós esküdözései, hogy teremtett léleknek sem fog szólni róla ... Ezt elgondolni! ... A zegzugos, nyirkos, földalatti börtönök, a szörnyű rábeszélések, a kínzóeszközök végigmutogatása, a levetkőztetés, testének végigborotválása, a pokoli praktika, mellyel féltett, szüzi öléből ákom-bákomokkal teli hártypapírost húztak elő, a „Sátán üzenetét“. A tortúra, melynek elviseléséhez csak szüzességének tudata adott erőt, hisz érintetlen leány kivégzését szigorúan tiltották a szent törvények, mígnem az egész börtön

végigment rajta, nehogy törvénytelenesség essék! És ez lett a szerencséje, mert Dreissigacker mester, aki ifjú hóhérlegény volt még akkoriban, igen kedvére valónak találta és kimentette a Szent Törvényszék karmaiból. Két hónapig rejtegette a házánál, gyógyította és használta a testét, míg végre sikerült megszöknie, tönkresilányítva, öregén, szegényen és egyedül, mert szülei, félvén a bűnrészesség gyanújától, közben eltűntek valahová.. Nem. Jobst nem kért ebből az igazság-keresésből.

Magába húzódva, gyanakodva és tépelődve élt, félt a szomszédoktól, a rokonoktól, a falaktól és saját magától. Idő telt belé, míg kényelmesen mozgott a helyes és gyanakvást nem keltő viselkedés páncéljában. Óh, hogy epedett az örök színészkedés keserű sivatagában társ és szeretet után! Szülei elhaltak, apja a tudattal, hogy fia meggyógyult és az igaz útra tért. Az Élet, az Öröm és a Mindenség, ez volt Katharina! Apja szegény szücsmester, aki szédült az örömtől és a megtiszteltetéstől, amikor a tekintélyes Meckbach a lánya kezét kérte, de az anyja eszeveszett tiltakozással állt a fiatalok útjába hosszú ideig. Hogy miért, nem sikerült megtudniok soha. Nagynehezen egyezett csak bele a házasságba, talán a gyengébbik kényszeredett alkalmazkodásával, vagy talán belátta a gazdag házasság pazar előnyeit, de lankadatlan, dühödt haraggal gyűlölte Jobstot továbbra is és mint egy megveszett eb, marta, ahol érte, harapásnál élesebb szavakkal. Jobst végre is bele-törődött, hogy soha nem nyerheti meg az öregasszony rokonszenvét. Mintegy boldogságos, magasztos szertartást végezve járta életútját, oldalán Katharinával, róla álmodozván szakadatlan és robotos napjainak nyúge alatt fel-f elszaladt hozzá a lakásba, hogy valóságnak érezze, akár egy pillanatra is, mámoros elképzeléseit. Üde csókjaival nem bírt be-

telni soha. Fésűbe akadt hajszálait kis zacskóban gyűjtötte és áhítatos megindultsággal érintette meg levett cipőjét, ruháját, vagy egy heverő szalagot. Óh, hányszor fakadt volna ki száján a gyónás, ha nem köti meg esküje, hisz erre vágyott éppen, erre, hogy beszélhessen róla és feloldódjék, megfürödjön és megtisztuljon egy angyali abszolúcióban. Mennyit töpregett ezen! Vájjon a régi bűnös-e ő? Észrevétlenül jött az ígézet, hátha észrevétlenül is illant el belőle? Ha igen, fölösleges az eskü, hiszen a bűvös erő úgyszincs már jelen. Ha még mindig benne lappang, úgy nem kötheti az eskü, melyet az Atya, Fiú és Szentlélek nevére tett, hisz a Sátán az ő Ura, az örökkévalóságig! De hátha az eskü megtagadásával elhagyja az Úr és lelkében a Sátán foglalja el a helyét? Nem, nem változott semmi és minden a régiben maradt, hisz bár-hogy erőlködik, nem szárnyal fel a lelke a mennyel Trónusig, nem tud imádkozni és nem tud hinni és semmitmondó, üres szavaknak érzi a Testamentumok igéit. És a nevetséges, képtelen gondolat, hogy egy új Krisztusként született? Agyrém! Mert Benne nem villant fel egy pillanatra sem a kétely, vájjon a Sátán megszállottja-e? És mi esett messzebb tőle, Jobst Meckbach szabómestertől, mint egy szelíd, isteni elhivatottság? Da ha a Sátán szolgája mégis, hogy képes olyan mennyei érzés befogadására, mint amilyen a Katharina iránt érzett végtelen, égi szeretete? Csupa kérdés és csupa kétely, melyről nem beszélhet még Katharinával sem, meg kell elégednie annyival, hogy legalább az örök komédiázás béklyóit lerakja, ha egyedül van vele. És Katharina gyakran csodálkozott:

— Szinte két ember lakozik benned, Jobst! Mert egészen más vagy velem és egészen más, ha másokkal vagy!

Ilyenkor Jobst örvendezett és remélte, hátha a szerelmes asszony csodálatos Ösztöneivel kitalálja az

ő szomorú, tövises titkát és mosolyával, megértő odaadásával elüzi a viharterhes és félelmetes felhőket, melyek mögül kiragyog egy biztonságos, istenfélő, egyenes élet derült, erőt-adó napja ...

Tompa zsibbadással, zúgó halántékkal ült karosszékében. Fázott, noha ruháját már magára öltötte volt. Az uccán durva röhögéssel, melybe céda női sikolyok vegyültek, csörömpölt végig az őrjárat. Nehéz, sötét némaság lépett a nyomába, mintha megállt volna az idő, és a tér s a lét tudata összeszűkülte volna koponyájában, mint egy feneketlen hordóban, melybe láthatatlan, gigászi tölcseren keresztül patakzik alá a tehetetlen bánat és kétségbeesés végeérhetetlen folyama. Próbálta megnyugtatni magát. Ugyan, szülés! Asszonyok dolga! Fáj, de mindegyik átesik rajta! Egyik könnyebben, másik nehezebben. Mathias Grupen gyönyörű, kétéves kisfia három napig gyötörte az anyját, Heinrich Gutknechtné két óra alatt szült... S többnyire csak az első nehéz, a többit meg sem érzik!... De tudta, hogy áltatja magát csupán. Mert üveges volt a szeme és az orra kinyúlt! De ez talán nem jelent semmit .. Az öregasszony nyugodt, pedig a lányáról van szó!... Oh, a drága öregasszony!... Milyen buzgó, hozzáértő, gondos . . Igen ... ő ért a dologhoz, nála jó kezekben van Katharina... Lám, Siegemundin asszony, aki reggel járt itt utoljára, úgy találta, hogy éjszaka előtt nem lesz rá szükség, itt sem maradt, pedig ő a legtudósabb asszony, akiért tavaly a vicenzai herceg küldött messzi hazájából hatlovas hintót... Végre is elég erősnek érezte magát és elhatározta, hogy visszatér a szobába.

A lépcsőn furcsa és titokzatos hangok fűrődtek a fülébe és az ismert kiáltozás, de rekedten és gyöngén. Karolina és Mária, a két szolgáló, az ajtóhoz

tapadva figyelt és hallgatódzott. Ijedten engedtek utat neki. Karolina félénken súgta a fülébe:

— Szólj már uram bent a vacsoráról! Egészen elfőtt már az ürühús és felszitta mind a finom gesztenyemártást ...

Jobst belépett.

A tömjénnel keveredett, fulladt, savanyú szag szinte elkábította. Az öregasszony veresre sírt szemmel térdelt a feszület előtt, hangosan énekelve egy litániát, fején a csapzott, ősz kócok torz táncot jártak minden fejmozdulatára. Katharina elkékült, fonnyadt arccal, összetöpörödve, szétvetett karokkal, mint egy szenvedő, eleven kereszt feküdt a feldúlt ágyban, mellette Siegemundin Justina, a híres bába, teljes erővel gyömöszölte a hasát és túloldalt Páter Thürmer ült a karosszékekben, mereven előrehajolva és Katharina kezét szorongatta. Katharina szakadatlan jajgatott és kiáltozott, de halálos fáradtsággal és gyengén. Meleg, átszellemült mosoly reszketett végig arcán, amikor megpillantotta Jobstot, akiben végigkigyózott egy fájó és forró bizsergés a lábújja hegyéig és orrát, mint az erős torna szaga, csípte a visszafojtott sírás, hogy beléfátyolozódott a szeme. Minden szilárd magabízása semmivé foszlott: látta, hogy Katharina sokkal rosszabbul van. Kimeredt arccsontján és hegyes, szinte átlátszóan vékony orrán megfeszült hamuszürke bőre, szeme, e fényevesztett drágakő, mintegy felpeckelve, tétován forgott és keze sárga volt és nyirkos. Jobst úgy érezte, egy retteneteset, egy bődületesen mennydörgőt kéne most ordítani, hogy megremegjen a ház és összeressenjenek a bútorok és egy erős furkósbottal össze-vissza csapkodni és leütni itt mindenkit, napasszonyát, a bábát, a papot, összezúzni és széttörni mindent, hogy ne maradjon meg senki és semmi, csak Katharina, a drága és egyetlen, akit magához vonna

és megigézne az ő hatalmas búbájával, hogy ne fájjon semmije, óh, iszonyat... Ez volna ő? E fájdalmas, ismeretlen vonások és ez az üveges, üres tekintet? Mi történik itt?

A bába abbahagyta munkáját és Jobsthoz fordult:

— Éjfél előtt apa lesz, Meckbach mester! — mondta könnyedén mosolyogva és betakarta a beteget.

Jobst leikéről leszakadt a sírás és felbuzogott, mint egy gátját tört, duzzadt folyó. Ráborult Katharina fejére lelkendezve és zokogva, és mámorosán hálálkodott érthetetlen szavakat, melyek egybevegyültek Katharina jajveszékélésével... Oh ... hát oly egyszerű minden ... szülés ... persze, fáj ... de a nő rendeltetése és keresztül kell esni rajta... El kellett engednie Katharinát, oly tébolyodottan dobálta magát.

— Nem baj, — mondta Siegemundin asszony — csak dobálja magát, annál biztosabban jön a kicsike ... Hogy fogják hívni?

— Meghalok, — ordította friss erővel Katharina — meghalok ... — és megragadta a pap kezét. — Atyám, gyóntasson meg ...

Jobst rémült hökkenettel nézett a bábára. Csak most jutott eszébe a pap jelenléte. A bába szomorúan bólintott és az ég felé emelte tekintetét. De az öregasszony hirtelen félrehívta a páttert és a bábát és valami parancsoló határozottsággal kivezette őket a szobából. Az ajtóban álldogáló cselédeknek parancsot adott, hogy lássák el vacsorával a vendégeket, aztán Katharinához lépett. Hideg volt és nyugodt.

— Nem halsz meg, Katharina! — mondta élesen és jeges, kék szeme sugarát a Jobst szemébe döfte. — Én tudom, az anyád, hogy nem fogsz meghalni! Mert van itt valaki, aki tud rajtad segíteni!...

Katharina dermedt félelemmel és riadt kíváncsisággal nézett Jobstra. Jobst megremegett és elfehéredett. Akart valamit mondani, ajkai rémült reszketéssel igyekeztek, de csak nagysolkára jutott szóhoz. Mélyet lélezett.

— Engem gondol, anyám? . . . Oh, bár felruházott volna az Úr a csodatévő ...

— Ne hazudj! Én tudom, ki vagy! Hol laktatok ti azelőtt?

— Mindig itt laktunk.

— Nem igaz! Ulmban llaktatok. Huszonöt éve költöztetek ide... Én tudom, hogy mi vagy!... Mindig hallgattam! ... Szép, szelíd gyermek voltál, nem szóltam senkinek, elfelejtettelek ... Aztán a szemem elé kerültél, mert ide mentem férjhez... Sajnáltalak, fogtam a szám ... De most látom, hogy gonosz vagy és képmutató... Nem törödsz vele, ilyenkor is az üzletednek élsz és dolgozol lent a műhelyben . . . Mért nem segítesz a lányomon? .. . Segíts rajta, a Jézus szent vérére mondom, segíts rajta. . . az ördögi tudományoddal! ... Az Isten nem segít... segíts hát te ... aztán dögölj meg és költözz a poklok fenekére, az igazi hazádba...

Katharina felsikoltott. Jobst beléhasított karjával a levegőbe, mintha láthatatlan köteléket tépne széjjel.

— Nem! — kiáltotta és arca elsötétült. — Nem! Nem igaz! Nem tudok semmit!

Az öregasszony lefogta Jobst kezét és vinnyogó nyögdéssel kérlelni kezdte.

— Nézd .. . Jobst... idáig nem szóltam ... mert én jó vagyok ... ezentúl se szólóik ... Hát nem esik meg a szíved rajta? .. . Meg fog halni a kínok kínjával és nem lesz többé ... Horoszkópot állítottam Beynlein doktorral, de ő nem felelt. .. Még a pénzt se fogadta el.. . Én öreg vagyok és nemsokára

találkozni fogok veled! ... De te?... Sokáig élsz még!... És így ... gyereked lesz ... erős, gyönyörű fiad ... kettőtök véreből ... Jobst! .. térj eszedre!... Megteszed, úgy-e Jobst, megteszed?!

Hideg veríték ütött ki Jobst homlokán, szeme előtt elfeketült és az öregasszony szavai mintegy vastag falon keresztül, távoli tompasággal kongtak a fülébe. Katharina rémült ámulatában kerekre feszített szemmel meredt rá, mintha nem hinne semmit, de mégis valami földöntúli csodát -várna tőle ... Tőle... A búzasziem két malomikő között nem lehet gyengébb és elveszettebb. Egy pillanatra felvillantak agyában az ő hatalmas összeköttetései. De hátha ingatag, gyenge támaszok ezek, ha már fellépett és él és fojt a gyanú . . . Egy elhibázott lépés, egy rossz szó és mindennek vége . . . Oh, szörnyű börtön a világ és mindenütt titkos kémlelőlyukak figyelnek. . Tán egy cseléd hallgatódzott, tán már rohan is az éjszakában gyilkos és hasznosan kamatozó vádjával . . . Gondolatai izzó gyorsasággal keringtek és a tehetetlenség és teljes tanácstalanság bénító iszalagjával hálózták le minden megmozdulását. A szívét szerette volna kikaparni a melléből és a fejét letépni, meghalni, kipusztulni, eltűnni innen, a földről, véglegesen és visszavonhatatlanul megsemmisülni, kitérni az ablakot és beléordítani az éjszakába, hogy jöjjön ide minden bába és a babonás parasztok szülészei, a juhászok és a tehénpásztorok és legyen minden az övéké, száz vég selyem és száz vég posztó és a háza és a négyszáz tallérja és a ruhája és az élete, minden, minden, de itt, most, segítsenek ... ő varázsló? ... ő boszorkánymester? ... ő? ... micsoda nevetséges és otromba gyanúsítás?... Ki meri ezt mondani? ... És ki tudja ezt?

Felegyenesedett.

— Katharina! — és szava suttogva sípolt éles

határozottsággal. — Bálványom! Szent szerelmemem! Mindenem! Te ismersz! Tudod, ki vagyok! Az életemet adnám érted! De esküszöm, nem tudom, mit beszél az anyád! Esküszöm az étetemre és az ő életére, a tiedre és születendő gyermekükére: nem tudom, mit beszél! Én, én tudnék rajtad segíteni? Mi vágyóik, ki vagyok én? ... És Meckbach mester letérdelt Katharina mellé, szőrös, könnyes arcát Katharina gyenge kezébe fúrva és hörgő, szaggatott sírással, melyben az apja régi, nehéz zokogását vélte hallani, esküdött meg újra, meg újra, hogy nem tehet semmit.

Az öregasszony megsemmisülve húzódott meg az egyik sötét sarokban, csak szemei villogtak kegyetlen tüsszel. Katharina félájultan feküdt már ekkor, az izgalmak mind szívére szálltaik. Időnként felriadt a sűrű feketeségből és a külvilág foltjai reszketeg ugrándozással rángatództak el a szeme előtt. A pap beszentelte, megkente, de meggyóntatni már nem tudta. Siegemundin asszony igen elfoglalt személyiség volt, be sem várta, hogy a haldokló elszenderüljön, összeszedte holmiját és kissé álmosan a dús vacsorától és a félüveg burgunditól, eltávozott...

Az öregasszony nem vett részt Katharina temetésén. Másnap poroszlók jöttek érte, akik titkos feljelentés alapján a Szent Törvényszék börtönébe csukták. Már a vízpróbánál kiderült a bűnössége. A víz, melyet Jézus Urunk megszentelt a Jordán vízében való megkeresztelkedése által, nem tűrte el a testét, mely úszva maradt a felszínen. A stigma diabolicumot is megtalálták rajta, a bal keble alatt, egy halálfej szerű kis barna folt alakjában, melyet a Sátán, aszott testéhez hasonló színű hajpamaccsal vélt elrejteni. A tortúra csupán boszorkánytársai kikutatására irányult, de csak két magához hasonló undok vénasszonyt nevezett meg és Jobst Meckbach

mestert, a szabócéh tiszteletreméltó tagját. De Friedrich von Spee jezsuita-atyát nem lehetett megtéveszteni. Felállt ítélőszékében, mikor az alávaló rágalom elhangzott, mint egy büntető angyal a Jelenések könyvéből és szikrát szórva szemével, dörögte a boszorkány felé, félelmet és fenyegetést árasztva és összeroppantva az alattomos vádaskodás minden szemernyi morzsáját:

— Elhallgass, ocsmány disznó! Ne tetézd bűnödöt hazudozással! Mert nem jutnak az életnek fájához és „kinn maradnak az ebek és a bűbajosok, és a paráznák és a gyilkosok és a bálványimádók és mind, aki szereti és szólja a *hazugságot!*“

A boszorkányégetésnél elég nagy tömeg gyűlt össze, mert egyszerre öt istentelen pokolfajzatja került máglyára, de Jobst Meckbach mester nem volt a nézők között. Apósa félőrülten járta a várost, kutatva a feljelentőt és szörnyűködve mesélte, hogy Jobst Meckbach milyen mélységes haraggal utasította el, mikor arra kérte, járjon közbe hatalmas barátainál. — Ki kell irtani a boszorkányokat — kiáltotta dühösen, — és ilyenkor nincs rokon és nincs barát! És mindenütt Meckbach mesternek adtak igazat, aki nem törődve felesége szüleivel, hisz a szegény megboldogult úgysem tartja már össze őket, hirtelen Flandriába utazott. Amint mondta, nagy fájdalmát az utazás izgalmaival próbálta csillapítani, azonkívül Anglia megszüntette a juh-kivitel és így nagy üzletekre van kilátás a ravasz flamandok földjén.

Félév múlva tért vissza, december végén és barátai még komolyabbnak, még vallásosabbnak találták. Ekkor már igen elterjedtek a harcias reformátor tanai. A böjtnapok megszűntek, temérdek pénz ment ki az országból magyar ökrökért, mindössze két ökröt sütöttek hát Szilveszter éjjelén, a Szent Lőrinc-

téren, de egy ezer póló hosszú és kilenc mázsányi kolbással pótolták a hiányt. Meckbach mester éppen csak kijött a házából, megnézni a csodát. Mint minden este, ha befejezte munkáját, ez este is szobájába zárkózott és hangos, lágy énekléssel olvasta a bibliát.

Az írást, megfejthetetlen találmányaival az Ember Fiáról, aki ugyanazokat a csodákat művelte, mint ő... Min múlik hát az élet, a képességen, vagy a hiten? . . . Hiszen talán egy lépés választotta el az örök felmagasztosulástól? ... Meckbach mester alig merte végiggondolni a gondolatot: ... *az él csupán, aki meg tud halni a kereszten* ... De igazság volt ez? A régi, ördögi gondolat, önmagát a Megfeszítetthez hasonlítani...? Nem, nem ez volt az igazság' Mert Krisztus *egyebet* is tett! Ártatlanok vére nem szennyezte be a kezét... És nem gyilkolta meg alávaló gyávaságában, akit szeretett. . . Hát még ez sem mondja meg eléggé, te szörnyű kis féreg, Jobst Meckbach, hogy kihez tartozol?... Ez, ez volna hát a nagy megismerés? A Sátán ellen vívott szüntelen harcában így jutott volna át lassan, észrevétlenül az ő táborába?

Szenvedett és szenvedése iszonyatosabb volt, mintha a Szent Törvényszék vontatna volna kárpadra a testét. Egyedül állt, kifacsart, inegnyomorodott leikével, gyötrő önvádjaival és szeme előtt folyton ott az ágy, a pótolhatatlan, drága beteggel, akit tétlenül halni hagyott és fülében ott sivít napaasszonya kétségbeesett könyörgése, akit elveszejtett. Mi volna a helyes? És mi lett volna a helyes? Mikor az Úré volt a lelke, mért nem segítette meg? És miképp, hogyan, miért éppen ő a Sátán kiválasztottja?

De ki tud minderre válaszolni?

TARTALOM JEGYZEK

	Oldal
Gyerekeknek lenni ‘	5
Jubileum	46
Tragédia	50
A csokoládé-angyal	67
Megoldás	74
Vízió	82
Tűzföld	85
Suzdek úr	96
Chopin	109
Az elhibázott költő	112
A börtön	125